Sara Wacklin

Hundrade minnen från Österbotten. Tredje delen

Stockholm, K.R. Looströms Bokhandel, 1845

– Läs mer om verket här

Det avbildade exemplaret tillhör Göteborgs universitetsbibliotek.

Detta verk är fritt från kända upphovsrättsliga restriktioner. Vid användning ber vi att du hänvisar till Göteborgs universitetsbibliotek och Litteraturbanken.se.

Ytterligare information om upphovsrätt för detta verk finns hos Litteraturbanken:
https://lb.se/författare/WacklinS/titlar/HundradeMinnen3/faksimil?om-boken

Permanent länk (URN):
https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lb-lb2240743-faksimil

TRANEMÅLA
SAMLINGEN

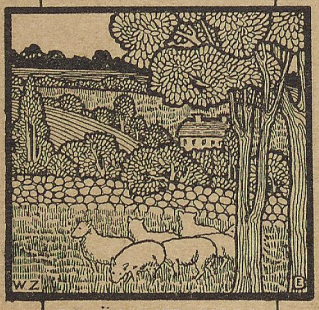

SKÄNKT TILL
GÖTEBORGS
STADSBIBLIOTEK
AF
AUGUST RÖHSS

Lith. o. Cr. hos Strömer & Hårdh.

Kyrkan i Uleåborg

HUNDRADE MINNEN

FRÅN

ÖSTERBOTTEN.

AF

S. E. W—n.

– [Sara E. Wacklin]

TREDJE DELEN

STOCKHOLM,
K. R. LOOSTRÖMS BOKHANDEL,
1845.

Kgl. Bibliotek

SUBSKRIBENTER.

(Forts. från 1:a Delen.)

Helsingfors.

Ehrenström, Statsråd.

Mariefred.

Grewesmühl, Brukspatron.

Stockholm.

v. Rosen, C. A., Grefve, Kammarherre.
Kemner, L., Vinhandlare.
Rosenström, C. J., Registrator.
Carlén, J. G., Kanslist.
v. Braun, W., Löjtnant.
Kindelius, C. E., Landtbrukare.
Fohman, Fabrikör.
Mockan, F. O.
Armfelt, G., Grefvinna.
v. Essen, August.

Åbo.

v. Willebrand. A. F., President m. m.
v. Schantz, C., Öfverst-löjtnant m. m.
Wallensköld, A. W., Studerande.
Wikman, C. E., d:o.
Dahl, S., Collega Scholæ.
v. Numers, S., Studerande.
Mandell, C. G., d:o.
Myrberg, Gymnasist.
Edman, J. A., Domprost m. m.
Falck, Geheimerådinna.
Sjöström, G. E., Lazar. Sysslo-man.
Tollet, C. G., Collegii-Assessor.
Levison, Constantin, Landskontorist.
Frenckellska Bokhandeln, 10 ex.

Kyrkan i Ulečhorů

1.

En enlevering i Österbotten,

den enda i mannaminne.

Borgmästaren i en af de Österbottniska städerna hade fått tjenstledighet, och i hans ställe var förordnad en ung lagfaren, Isak Wirén, som eljest var anställd vid hofrätten i Wasa. Med en hederlig men uppbrusande karaktär, och hjertat känsligt för alla intryck, var han lefnadslustig, qvick och artig. Han hade förvärfvat sitt lefnadsvett på resor, och hans utseende och talanger gjorde, att han var välkommen öfverallt der han blef känd.

Mörka lockar beskuggade hans rena panna och omfladdrade hans af skälmaktig ungdomsglädje strålande ansigte. Trogen kärlek lofvade dock hans stora mörkblå öga, ehuru det ännu lekte omkring hvarje rosenknopp.

En dag blef han kallad att stå fadder i ett borgerligt hus. Glad skyndade han dit, utstyrd i sin nya hofrätts-uniform.

Snart stod vår unga, högvexta borgmästare i smärt, manlig skönhet midt emot ett ungt, sorgklädt, honom helt obekant fruntimmer. Häpen att se framför sig en så fullkomlig skönhet, var hans blick lika fasttrollad vid henne, som han var betagen af denna syn, liksom nedsänd ifrån högre

rymder, der hans själ länge sväfvat, sökande det ideal, som han aldrig trodde sig finna på jorden.

Den femtonåriga flickans hjerta genomsvallades af en ovanlig värma i det ögonblick hon vågade höja sin förut nedslagna blick till sin medfadder. Hastigt sänkte hon åter, blyg och förvirrad, sina ögon emot golfvet; men den vexande purpurn på hennes kind sade, att hon dock kände den eldblick, hvilken lik vårsolens varma strålar, som återskänka lif åt en vissnande planta, åter öppnade för glädjen hennes af sorgen tillslutna hjerta. Rörande var den fromhet och den barnsliga oskuld, som tronade på hennes snöhvita panna, tecknad med fina, mörka ögonbryn. Det svarta håret flöt, opudradt, i naturliga lockar omkring hals och axlar, hvita som alabaster; hjertlig välvilja myste på hennes koralläppar, och ett uttryck af ren dygd gjöt ett retande behag öfver hennes rosenkinder. En liten fint böjd näsa förhöjde dessa behag, och en menlös fröjd smög ur de blåa, själfulla ögonen, undan den långa, svarta silkesfrans, hvilken lik en parasoll skyddade mot deras glans alla, som vågade betrakta dem. Hennes fina vext omslöts af en svart sidenklädning, à la grecque. Marias klädsel var alltid enkel, som hennes smak.

Denna stund, ifrån första ögonblicket, kände begge att de funnit hälften af sig sjelfva, och att de skulle tillhöra hvarandra för hela lifvet, ehuru ej ett ord ännu dem emellan blifvit vexladt. Men enligt gammal plägsed närmade han sig henne efter ceremoniens slut med en sockerkrona, den han bjöd henne. För första gången såg man Wirén nu darrande och förlägen, då han med sakta röst bad om fadderkyssen. Den unga flickan gjorde sig

ej till genom en vägran, som väl stundom brukades, men aldrig antogs. Han fick ut sin rättighet, till de äldre gästernas fröjd och hans kamraters afund. Hänryckt af sin lycka, tryckte han derefter tre tacksamma kyssar på den rodnande flickans sköna hand, under det han i sitt hjerta redan svor: »denna hand, eller ingens.»

Efter denna dag hade några veckor förflutit, utan att vår borgmästare återsett den unga sorgklädda. Han var alles älskling och förgudad af de unga damer, som han hedrade med sin uppmärksamhet eller med en dans. De voro alltid de fulaste, och af de andra kavaljererna derföre öfversedda. Man prisade ständigt hans vett och goda hjerta. Huru skulle sådant då ej fägna den under sorgetiden från glada sällskaper skiljda Maria? Ty hon bar ännu sorg och saknade den ömmaste moder, hvilken redan öfver ett år hvilat i grafven.

En dag tillsade fadren henne att aflägga sin sorgdrägt och att på aftonen följa honom i sällskap, der ungdomen fick roa sig med dans och lekar. Hon lydde honom gerna, utan att veta om hennes lilla hjertklappning härvid uppkom af förlägenhet eller af glädje.

Nu måste hon kläda sig enligt bruket. Hon bar en hvit caracoklädning af fin kammarduk, med långt lif och små skörten bak. Ett band af äkta perlor prydde halsen, och en alldeles ny uppsatt mössa af de finaste silkesblonder, med krusade vingar vid öronen och hängande cornetter bakom, satt på den pudrade tupén. I hvad drägt man såg Maria var hon alltid skön; men i dag hördes ett sorl af beundran vid hennes inträde i balrummet. Lätt som en sefir framsväfvade hon, men

vågade ej ett ögonkast kring rummet; ty hon anade att Wirén var der. Snart stod han också vid hennes sida: och denna plats tycktes han vilja försvara emot alla Europas makter, så beslutsam såg han ut. Ingen tycktes också vilja våga försöket att bestrida honom detta, utom en enda, hvilken, såsom Wirén tyckte, lik en ond ande smög sig öfverallt omkring Maria, men hvars utseende, oberäknadt Marias föga uppmärksamhet mot honom, gjorde att Wirén ansåg honom föga farlig såsom medtäflare.

Nu hade vår unga borgmästare hvarken ögon eller öron för någon annan, än den sköna Maria. Hans beprisade sällskapsvett var alldeles försvunnet, ty han dansade nu med ingen annan än henne; och då man såg det vackra paret högtidligt med behag sväfva uti menuetten, måste till och med de glömda damerna och de afundsjukaste och elakaste af alla gamla tanter tillstå, att ett vackrare par kunde man svårligen få se.

Innan kort hade de älskande, hvilka efter denna bal oftare träffades, lofvat hvarandra evig trohet, ehuru Maria redan hade flera förmånligare tillbud. Ibland dem var för henne den rikastes förhatligast. Det var samme man som förföljt henne på balen. Han tycktes dock vara gynnad af hennes far, rådman F.; ty gamla pappa såg lycka och skönhet blott i sin tillkommande mågs fulla börs, och var liknöjd för allt annat. Dessutom kände han, att vår borgmästare ej var någon hushållare, att han hade förstört sitt fädernearf och nu endast hade en knapp lön att lefva af. Han förbjöd sin dotter att tänka på honom och till och med att se honom; men brefvexlingen emellan de sinsemellan förlofvade gick, osedd af fadren, desto flitigare.

Maria kände huru obeveklig hennes far var i sina föresatser, och visade sig derföre lugn och undergifven.

En dag inträdde gubben med förnöjd min i hennes rum och sade, »att som han visste att hon ville gifta sig, så hade han numera ingenting deremot, men förbehöll sig blott 'ett litet vilkor'.»

Af glädje och tacksamhet flög den förtjusta fästmön om faderns hals och lofvade att uppfylla allt hvad han begärde.

»Detta går ju bättre än jag hade förmodat,» sade gubben, nästan lika glad. »Nu igenkänner jag min förståndiga Maria, som inser huru hjertligt jag önskar mitt barns lycka. Det lilla vilkor, jag förbehållit mig, är att du gifter dig med den rika och lärda herr G. — din reskamrat från Stockholm. Han har redan fått mitt samtycke och» — —

Han tystnade hastigt, ty som en bruten lilja låg den sköna flickan afsvimmad vid sin fars fötter. Gubben blef förskräckt, och fattade klocksträngen, för att få hjelp. Han ringde likväl alltför häftigt, så att strängen brast. Derefter bullrade han på fönster och dörrar.

Husets trogna tjenarinna, Marias gamla sköterska Lisa, instörtade nu och tog vård om det olyckliga offret för den faderliga myndigheten. När Maria återfick sansningen, var hennes far redan borta.

Han skulle skicka en tjenstflicka efter läkaren, men i sin häpnad hade han af misstag sagt: »Skynda, skynda att hemta borgmästaren hit i ögonblicket.»

Då den olyckliga Maria fattade hela fasan af sin belägenhet, lyfte hon bedjande sina händer mot

höjden och suckade: »Moder! moder! ser du din Maria? — Känner du i din himmel hvad hon lider? — Så som du delade hennes minsta sorger på jorden, gör det äfven nu! O! bed för mig, min mor, bed Gud för din stackars Maria, att han beveker min obevekliga faders hjerta till medlidande för sitt barn, som aldrig kan älska någon annan än en enda. Åt honom skulle du, goda moder, om du lefvat, säkert tillåtit henne att gifva sitt hjerta och sin eviga trohet. Ja, jag vet att du hade gillat min kärlek! — O! hvarföre tog den grymma döden bort dig just då, när du var så nödvändig för din dotters sällhet på jorden? Store Gud, förlåt min klagan, mitt hjertas förtviflan!»

I detsamma hon yttrade dessa förtviflans utrop, omslöts den olyckliga af trofasta armar, hennes älskares, som af hennes far blifvit efterskickad och redan af den gamla Lisa, deras förtrogna, blifvit underrättad om det åskslag, som hotade att krossa deras kärleksfulla hjertan.

Snart lyckades det Wirén att, ehuru olycklig sjelf, dock tröstande aftorka den förtviflades tårar.

Men då han såg sin fästmö lugnare, kunde han ej längre beherrska sina egna lidelser. Kärlek, svartsjuka och misströstan rasade förfärligt inom hans bröst, och bröto ut i fullt raseri. Sådan hade den arma flickan aldrig kunnat tänka sig honom. Hans eljest så sköna ansigte var nu dödsblekt och förställdt, ögonen blixtrade vildt och förfärligt, och krampaktiga ryckningar förvredo anletsdragen och de darrande läpparna, under det han i knuten hand visade en uddhvass täljknif och sade liksom i förtroende: »Ser du, Maria, jag svär vid din kär-

lek, som är mitt allt, att detta vapen blir min brud, eller du.»

»För guds skull!» ropade den arma flickan i dödsångest, och ville fråntaga honom knifven.

Men han öfverhöljde den lilla handen med brinnande kyssar och sade: »Icke så Maria, icke så kan du rädda mig, englaflicka! Men du kan det likväl genom denna hand. Samtycker du att gifva mig den! Lofvar du det inför den allseende Gudens ögon, så har du räddat mitt lif och dig sjelf undan ett missfosters klor: ty han förtjenar ej namnet af menniska, den åt hvilken din far för penningar vill uppoffra dig. Samtycker du att följa mig, så fly vi i denna natt, och fara öfver till Norrige, der vi låta viga oss. Din gamla trotjenarinna skall följa med oss. Allt skall vara färdigt för vår flykt redan klockan elfva denna afton. Samtycker du, min evigt älskade? Eljest äro vi förlorade begge två.»

Vanmäktig af gråt, låg den arma flickan i hans famn. Hon såg intet annat medel till räddning, än hans förslag. Hon bar den största afsky för den man hennes far bestämt åt henne; men blott tårar voro ännu hennes svar. Knäfallande bönföll hennes älskare och besvor henne att rädda dem begge; och med den vältaliga kärlekens varmaste böner lyckades det honom slutligen att få hennes samtycke till deras flykt. Han visste huru säkert han kunde bygga på hennes ord, och full af förtjusning skyndade han att bereda allt till afresan.

Maria förblef hela dagen på sin kammare. Med sorgligt alfvar och Lisas tillhjelp lade hon in allt det hon kunde medtaga på färden. Hemska

aningar bebådade henne ingen lycka; men tärningen var kastad, vinsten oafgjord.

Marias far, som varit ute för att afgöra om äktenskapskontraktet, kom sent hem, helt trött af sitt bråk. Han fick veta att Maria mådde bättre, och trodde att hon redan sof. Så penninggirig gubben var, hade hans val för sin dotter dock ej fallit på den allmänt föraktade varelsen, om han känt hela djupet af dennes svarta själ; men blott en ytlig kännedom hade han af den afskyvärde, och den brydde ej hans hjerna. Redligt sinnad sjelf och ingräfd i sina affärer, egde han hvarken tid eller lust att utgrunda menniskor, som ej voro med i hans handelsspekulationer. Sitt enda barn älskade han så högt han kunde älska något utom sina penningar, och hennes väl och förkofran ville han befrämja uti allt, som ej kostade honom något eller stred emot inkomster och räntor.

För att göra läsaren närmare bekant med förhållandena, nödgas vi nu gå något tillbaka i vår berättelse.

Den utsedda mågen, som alltid varit utan tjenst och sysselsättning och lefvat blott af de smulor hans likar skänkt honom, hade fått ett oförmodadt arf genom någon aflägsen slägtinges död i det fordna Svenska Pommern, och var nu rik. Då han vid sin resa att upphemta arfvet på återvägen for igenom Stockholm, såg han den sköna Maria och blef genast intagen af den häftigaste kärlek till den oskuldsfulla flickan, som med barnslig glädje emottog de bref och helsningar, som under hans adress blifvit sända ifrån det kära hemmet. Vid åsynen af sjelfva brefbäraren hade likväl den första glädjen försvunnit ur hennes rena, menlösa hjerta, redan in-

nan hon hade den minsta aning om sorgeposten som han medförde.

Maria skyndade att öppna sitt bref. I detta låg ett annat till hennes älskade lärarinna. Det var förseglad med svart lack, och begge voro ifrån hennes far. Darrande af en hemsk aning, frambar hon brefvet. Fadren skref till henne sjelf i kort handelsstil, »att hennes mor var illa sjuk och önskade att se sin dotter: derföre borde hon skynda sig hem på första fartyg.»

Blek som döden, visade Maria med darrande hand sitt bref för den moderliga vännen, som egde hela hennes förtroende, hvilket hon belönade med en öm modersvård och kärlek. Deras tårar blandades, och med värma slöts den unga moderlösa till det deltagande hjertat, det enda i hela verlden som rätt kände och förstod hennes oersättliga förlust.

»Min mor, min ömma mor är död!» sade den beklagansvärda, likasom hon blifvit alldeles känslolös af det hårda slaget: ty ej en tår kom att mildra det qvalfulla hjertats sorg. I sin bleka skönhet vacklade hon, med hopknäppta händer, liknande en uppenbarelse från grafven. Stundom tvärstannade hon och talade sakta för sig sjelf, liksom hon sett någon för andra osynlig varelse. Hon tycktes svara någon. Man hörde henne säga: »Ja, mamma, jag glömmer aldrig dessa dina ord: 'Du måste vänja dig vid den tanken att i jordlifvet finnes mera sorger än glädje. Du skall lära dig att bära dem, att lida utan klagan, och minnas att den tröst, du kan skänka andra, är den bästa af alla. Den skall leda sann glädje i ditt eget hjerta.' — Glädje för mig, utan din ledning!» utropade

hon derefter, liksom afbrytande. »Nej, nej, du bedrog dig då, älskade skugga. Men jag vill dock lyda dig; jag vill med hela styrkan af min själ bekämpa min smärta — ty så gjorde du, dyra förebild. Jag skall bjuda till att bli dig värdig och få styrka vid din graf, att trösta min far — om han det behöfver.» Nu brast hon i gråt, och fann tårarnas lättnad vid sin trogna moderliga väns medlidande bröst.

På det fartyg, hon begagnade för afresan, voro flere passagerare, och ibland dem herr G. Han gjorde sig på allt vis artig emot den sörjande, som förebrådde sig att ej kunna fördraga hans åsyn.

För att visa grunden till Marias afsky för den man, hennes far ville gifva henne, måste han, ehuru vämjelig, framställas och beskrifvas till kropp och själ. Han var till utseendet en af de fulaste man kan föreställa sig, med sitt karbunkelprydda och rödfnasiga ansigte och sin nästan vanskapliga kroppsbyggnad. Son till en mindre bemedlad embetsman, hade hans uppfostran kostat föräldrarna deras sista förmögenhet. Det mesta deraf rumlade han bort vid akademien, der han sökte blott dåliga sällskaper, och använde sitt goda hufvud endast att smida ränker, samt svärta sina kamrater och alla dem som voro honom öfverlägsna, eller ej deltogo i hans utsväfningar. Ifrån barndomen märktes redan hans afundsfulla, lömska och hämdgiriga lynne. Sin kärlek till Maria vågade han ej yppa förrän han hunnit strö guldsand i gamla pappas ögon, att dermed förblinda honom; ty han var känd af alla andra såsom en föraktlig menniska. De finaste och mest långväga uträkningar samt en krypande rygg nyttjade han för att vinna uppmärksamhet på

det förtal hvarmed hans giftiga tunga sökte svärta alla menniskor, utan undantag. Lyckligtvis var det endast ibland kroghjeltar han blef hörd, och då äfven desse tröttnade vid hans ärerörige osanningar, vältrades han, efter skymflig aga, utför krogtrapporna. Men denna nesliga behandling bekom honom ej värre, än att han följande dagen återkom dit, med ännu mjukare rygg, under tusende bugningar, och med en dimma af spiritus, som omgaf hans flintskalle.

Ett par gånger, sades det, hade han redan gjort försök att, med en rakknif, befria verlden ifrån ett sådant missfoster till kropp och själ, men blifvit hindrad derifrån.

Åt ett dylikt odjur hade den arma Maria blifvit uppoffrad, om hon ej samtyckt till sin räddning genom flykten.

Snart nalkades befrielsens men också afskedets stund. Hon skulle kanske för alltid skiljas ifrån det kära barndomshemmet och många vänner och lekkamrater ifrån en lyckligare tid. Många olika känslor stridde nu i den bedröfvades hittills skuldfria själ; ty nu gick hon att för första gången bryta emot den faderliga myndighetens rätt, hvilken hon ifrån sin första tanke lärt att vörda. Hon gick att trotsa det allmänna omdömet, med ingen annan utsigt till sitt försvar, än den kärleken målar, och det lugna medvetandet inom eget bröst besannar. Men nu sade detta henne, att hon handlade orätt, ehuru oskyldigt tvungen dertill.

En stund angreps hon af förtviflan. Hon vred händerna i villrådig ångest, kastade sig på knä för sin mors porträtt; och här bad hon, med heta tårar, om den moderliga välsignelsen från höj-

den, om styrka för den svaga af de värnlösas försvarare, om hans förlåtelse och hans beskydd på den väg hon nu skulle företaga. Likasom droppvis föll lugnet ned i hennes bedröfvade hjerta.

Den gamla Lisa steg nu, redan resfärdig, in, med förgråtna ögon, och sade, »att allt var färdigt». Beslutsamt och modigt aftorkade Maria sina tårar. Men hennes sista blick omkring den nätta, trefliga kammaren stannade vid den lilla sängen, der hon ifrån sin första födelsedag, så ofta hon var hemma, alltid sofvit: och den var henne obeskrifligt kär. Nu utbrast hon åter i tårar.

»Farväl,» sade hon, »farväl också du, min barndoms sälla fristad och tillflykt undan dess små bekymmer, dem jag slumrade bort i ditt lugna sköte. Du trogna vän, som emottagit mina första tårar, jag trodde att du skulle få emottaga de sista.»

Snart upplyftades hon på Wiréns starka armar, som hastigt buro henne i den långa och smala österbottniska laitio-släden, förespänd med tvenne qvicka hästar i spann, och med sängkläder m. m. upplassad af den gamla Lisa, som sjelf satte sig öfverst på toppen, sedan hon med den förtjusta fästmannens tillhjelp väl ombonat sin unga matmor emot vinterkölden, som steg till närmare 40 grader.

Wirén fattade sjelf tömmarna. Hans lappmudd, lappstöflar, handskar af renskinn samt rundbrämade mårdskinnsmössa, äfvensom det unga brinnande hjertats eld gjorde, att den bitande kölden ej tog på honom. Maria hade en vargskinnspels öfver reskläderna, och var dessutom omlindad med fällar af björnskinn och varg. Lisa var äfven väl försedd emot den stränga kölden, likasom skjutspojken. Denne red på den främsta hästen.

Stadsklockan i tornet slog elfva, då våra rymmare körde ut genom tullen, helt obehindradt af besökarne; ty allt var förberedt. I början kördes i fullt galopp, hvarunder Maria ännu fällde tysta tårar. Men en glad blick och några tröstande ord af den älskade borttorkade dem snart.

Så bar det af genom de höga furuskogarna i den klara månskensnatten. Man stannade blott ett par minuter vid hästombyten. Ännu om morgonen, vid dagens gryning, stod den bleka månen qvar på fästet, en sorgens bild, likasom begrundande, och tycktes lik en helig vålnad vilja deltagande trösta och uppmuntra våra unga flyktingar.

Först efter ett dygn vågade man stanna på en enstaka gästgifvaregård, för att taga litet varm förfriskning och ett par timmars hvila.

Hastigt sprakade en brasa af grof björkved i kakelugnen, och medan gamla Lisa slamrade med kaffeqvarn och pannor, öfverlade de unga om planer för sin framtid, utan minsta tanke på någon hotande fara eller olycka. Sedan intogo de en liten qvällsvard och uppvärmde sig, blott för Lisas välmenings skull, med en kopp kaffe, togo god natt, och åtskiljdes. Maria fick den bästa sängen, Lisa låg på stolar i samma rum, men Wirén måste nöja sig med att ligga på ett bord i hållstugan, der grisar och skjutspojkar snarkade i kapp.

Ej bekymmer, men ren förtjusning och lycksalighet bortjagade sömnen för vår unga enleverare, som på inbillningskraftens vingar flög utom möjlighetens gräns, att söka det paradis på jorden, der han ville lefva i sina gyllene drömmar, i oföränderlig kärlek och sällhet med sin älskade Maria. Med glädjetårar tackade han den allgode, som

skapat henne endast för honom så skön och så lika stämd till själ och hjerta. Hans vakna drömmar sväfvade långt in i framtiden, till eget hus och hem. Der framträdde hans hjertas första ideal i Marias skepnad och måläde för honom i den husliga sällhetens krets hans lycka på jorden. Den sällsynta lott, som, enligt hans tanke, ingen dödlig förtjente, skulle nu snart blifva hans.

Maria kunde ej skapa sig så glada utsigter. Ehuru ung, hade hon redan pröfvat många af lifvets bittraste sorger. Hon såg sig nu öfvergifven af sin barndoms alla glädjeämnen, och tänkte öfver de pligter och bekymmer hon gick att möta. Lycklig af sin kärlek, kunde hon ej rätt förklara orsaken till den bedröfvelse, som bortjagade sömnen från hennes trötta ögon; men en innerlig bön till Gud gjorde henne åter så lugn, att hon derefter föll uti en stärkande sömn.

Med den rykande kaffekoppen stod Lisa och neg vid Marias säng, då hästarna redan voro förespända och allt i ordning för afresan. Vädret var blidare i dag och föret klingande. Maria helsade den nya dagen och sin älskade Isak med gladare och lättare hjerta än på långa tider: så hade den goda sömnen stärkt hennes krafter. Vårens rosor spriddes åter af den friska morgonvinden på hennes bleka kind, och mild glädje log i det blå ögat.

Wirén lemnade nu tömmarna åt skjutsgossen och satte sig hos sin Maria, att jollra om deras kärlek och kommande lycka. Maria glömde alla bekymmer vid detta rosenskimmer. Hon såg ej annat än sin förtjusta älskling, med sitt goda öfverlåtande hjertas varma, trogna kärlek, och tänkte nu hvarken på det förflutna eller det tillkommande,

så förnuftig hon eljest var; ty den älskade var nu hennes allt: för honom hade hon uppoffrat allt, som var henne dyrbart: för honom hade hon räddat sig sjelf: blott för honom kände hon sig ega styrka att försaka hela verlden — ty hvad brydde hon sig nu om den? Utom honom var hon ju nu alldeles ensam och fattig, med sitt rika hjerta, utstött ur den verld, som kallt, ehuru efter rättvisans lagar, bedömde det steg hon tagit. Hon kunde dock ej ångra detta steg, lika litet som i verldens ögon obefläckad återtaga det. Hon kände sig nu, i den fria naturen och under Guds milda, klara himmel, så outsägligt lycklig vid sin älsklings sida, hos honom, som var hennes hela verld, och som med en helig dyrkan vördade hennes oskuldsfulla förtroende till hans hederliga tänkesätt och trogna hjerta.

Fåglarna qvittrade sina sånger, under den blida vintersolen, från toppen af de höga majestätliga granarna, hvilka, likt gamla veteraner med snöbeströdd hjessa, paraderade på båda sidorna om landsvägen såsom skyddsvakter för de älskandes flykt.

Lisa åkte alltid baklänges, med ögonen fästade på den tillryggalagda vägen, eller på sin älskade matmoders ansigte. I en hast bleknade hon och kunde ej frambringa annat än: »*der komma de!*»

Som en blixt fattade Wirén tömmarna, och först då de af skjutsgossens körande uthvilade hästarna sträckte af i fullt fyrsprång, då först såg han sig om och igenkände den ena af de tvenne karlarne, hvilka med löddriga hästar spände efter dem i rådman F:s stora granna kursläda.

Snart lemnadas förföljarne ur sigte, och nu först vågade Wirén se till sin Maria, som med

klappande hjerta, blek, men leende emellan tårarne, blickade uppmuntrande i hans modiga, blott för henne oroliga öga.

Men nu blef det en rigtig E ie-färd för Wirén. De starka karelarena han körde tycktes ana faran, och täflande nästan flögo de framåt i det sköna solbeglänsta isföret. Den gamla Lisa satt rak som en spik på sin plats, och tog i farten en duktig styrkepris snus ur sin messingsdosa. Så bar det af ungefär en timmes tid; derefter begynte hästarna tröttna. I detsamma blef Wirén varse en biväg inåt skogen. Dit vände han nu sin kosa, utan att känna hvart den bar, men han gjorde sig säker att förföljarnes kursläda ej kunde komma efter, emedan vägen var för smal.

Som Wirén nu tyckte att de voro i mera säkerhet, lät han hästarna få pusta och lät gifva dem litet foder, medan han intalade hopp och glädje i sin Marias uppskrämda och oroliga hjerta.

Dagen var redan långt framskriden, men ingen af de resande hade tänkt på mat, förrän skjutspojken med gråtande stämma gnällde fram ett: »nälkä mulla on». *)

Lisa hoppade då med ett skutt ned ifrån sin höjd och framtog litet vin och bakelse, deraf hon trugade sitt herrskap att smaka. Sedan tog hon af de hålkakor, hon var försedd med, för hästarna och sig sjelf. Hon slog nu tvenne kakor i tu på sitt högra knä; sedan tummade hon, utan krus, fingertjockt, gult smör på hvarje halfva, gaf tvenne deraf åt gossen och tvenne åt hon sjelf. Med lika matlust, hvarmed hästarne förtärt sitt foder, hade

*) Jag är hungrig.

också Lisa och gossen snart gjort slut på sina smörgåsar, under hvilken sysselsättning den förra bevisade för den sednare, som tviflade på hennes förmåga, att hon ännu kunde afbita en tre tums jernspik. De voro derpå resfärdiga, med af smör och belåtenhet glänsande ansigten, sedan ett par näfvar ren snö hade följt på måltiden, såsom glace till desert.

Nu bar det af i sakta lunk framåt. Men vägen blef allt smalare och svårare ju längre de inträngde i den djupa ödemarken. Alla tecken i snön efter menniskospår begynte försvinna, aftonen nalkades och skymningen tilltog. Wirén blef bekymrad, och gossen kände ingen af de många bivägar de farit förbi. Ingen af dessa tycktes heller kunna föra dem till någon säkrare. Nu blef vägen så stygg, att det måste köras öfver trästubbar och stenar. Man beslöt derföre att stanna litet, medan Wirén gick åt ett håll att undersöka vägen, och skickade gossen åt ett annat. Han lugnade sin Maria med löftet att snart vara tillbaka, och försvann i den mörka skogen, under det han ofta ropade den älskades namn, hvilket eko besvarade från alla väderstreck i den djupa ödemarken. Maria var blott bekymrad öfver att hennes Isak kunde förirra sig och taga miste om återvägen i den mörka skogen.

De kära ljuden af hennes älskares röst försvunno småningom alldeles för den lyssnandes öron. Allt var tyst som i grafven, utom vindarna som begynte spela i jätteträden och afskaka deras vinterdrägt öfver de oroligt väntande, hvilka nattens mörka slöja redan hade omsvept. På afstånd hördes nu ett ljud, som de igenkände för roflystna

vargars tjut. Men vår Maria var modig i denna fara. Hon förtrodde sig åt guds beskydd, och fruktade mindre de vilda djurens förföljelser, än menniskors. Deremot var Lisa alldeles utom sig af förskräckelse. Hon visade sig dock så tapper, att hon nedsteg ifrån sin höjd och famlade på marken, till dess hon fick tag uti en hvass stör. Dermed beväpnad uppsteg hon åter på sin plats, framdrog sin stora snusdosa och var beredd att modigt möta fienden.

Med ett underbart lugn frågade Maria hvad hon ämnade göra.

»Hvad jag ämnar göra?» upprepade Lisa. »Joho, jag tänker försvara oss emot de vilda djuren. Den första af vargarna, som vågar komma oss nära, skall jag förblinda med mitt snus, smeta honom deraf ögonen fulla, och så sticka ut dem med denna stör. Likaså på de andra vargarna.» Hon skakade härvid med manlig styrka den grofva stören.

Maria måste le åt gummans försvarssystem och ifver, ehuru hennes eget mod begynte svigta.

Tvenne timmar ungefär hade förflutit, sedan de arma fruntimren lemnades ensamma. De hade ej vågat röra sig. De vågade ej ropa, af fruktan att endast vargarne skulle höra dem; ty dessas ohyggliga tjutande närmade sig stället. Ett rysligt yrväder begynte äfven att rasa, hvilket just kallas vargaväder, derföre att vargarna då stryka hungriga och roflystna omkring mer än vanligt. Lisa beredde sig redan i dödsångest till vargaspis. Maria darrade blott för sin älsklings öde, men var eljest sjelfva tålamodet. Då de i detsamma fingo höra ett genomträngande barnskrik helt nära, ropande:

»autaka! autaka! susi tule»*), sprang Maria upp ur släden. Hon igenkände skjutsgossens röst, och oaktadt Lisa sökte att hålla henne tillbaka, sprang hon åt det håll derifrån rösten hördes, och föll snart uti sin älskades armar, hvilken den uppskrämda gossen i mörkret tagit för en varg. Wirén hade ej varit långt ifrån dem, men gått vilse, till dess han slutligen råkade på en menniskoboning i skogen: ett pörte, der ett par föräldrar för sju barn bodde i det uslaste elände. Gossen hade då redan gått derifrån, för att visa de väntande vägen dit. Wirén hade skyndat efter honom, och fick sålunda den äran att blifva tagen för en varg.

Nu voro våra älskande åter så lyckliga, som om intet ondt hade mött dem: ty de hade ju hvarandra åter. Det begynte redan dagas, då vårt sällskap anlände till inbyggarne i den dystra skogen.

Pörte är en rökstuga utan skorsten och utan fönster, har blott en öppning på väggen, med en skottlucka före, hvarigenom röken utgår från eldstaden, som står midt på golfvet. De små barnen, i bara linnet, krypo af och an öfver tröskeln, ifrån värmen inne till kölden och snön ute. De barn, som genomgå en sådan luftens omvexling, blifva deraf härdade och starka, så att de i äldre åren ännu ifrån sin kokheta badstuga kunna störta sig i isblandadt vatten, utan något men deraf.

De välvilliga skogsinvånarne påtände flera pärtor, att få nog ljust för sina gäster. Pärtorna stuckos i alla springor af väggen, der här och der hål voro inbrända. Kolet behöfver ofta afputsas, om pärtan skall lysa. Detta bestyr hade en af de äldsta

*) Hjelp! hjelp! vargen kommer!

barnen. Pörtet var fullt med rök af pärtorna och äfven sedan sista eldningen. Maria kunde ej hålla sina ögon öppna, isynnerhet då pörtgumman af ren välmening tändt på en ny brasa och röken stod ifrån golf till tak. Derföre togo våra älskande plats i sin släda, under det Lisa helt förnöjd pysslade vid brasan och i röken med sin kaffepanna. Gossen hade hon gifvit en smörgås på en hel hålkaka, och alla barnen sin bit, så att alla tycktes belåtna.

Den nya dagen nedsteg herrlig och skön ifrån en klarnad himmel. Alla mörka sträckbilder efter ovädret den förflutna natten och dagen försvunno vid den nu sällsynta solens anblick, hvilken klart genomstrålade den kalla dimman, som bortsmälte häraf.

Oväntadt framträdde Lisa till de älskande och sade, att kaffet och det varma pörtet var i ordning, för att emottaga dem. Då de inkommo, funno de allting festligt ordnadt Golfvet var tätt beströdt med hugget granris, och dylika friska, stora ruskor voro ställda i alla hörn. På det hvitskurade bordet stod hela kaffeservisen jemte hvad matsäcken hade att bjuda uppå: ty det arma värdfolket hade ej annat än barkbröd och litet salt strömming till lifnäring för sig och sina små halfnakna barn. Maria gaf dem hälften af sin vägkost, oaktadt Lisas sura miner och påminnelser om den långa återstående vägen. Wirén skänkte dem några riksdaler.

Efter ett par timmars hvila beslöto våra flyktingar att fortsätta resan — ty deras vid rök ovana ögon ledo här för mycket — och skogsmannen lofvade följa dem på många bivägar, ända till Torneå.

Många välsignelser och tacksamhetstårar följde dem ifrån skogspörtet. Föret och vädret var gynnande. Skjutshästarna skulle nu aflemnas vid första gästgifvargård. Gubben skickades först in att undersöka om någon fara skulle hota de resande, men upptäckte ingen. Glada inkörde de nu på den städade gården, invisades i ett par varma och snygga rum, och beslöto att hvila ut här till andra dagen.

Det var åter afton. Wirén tillsade att hästarna skulle vara förespända klockan fyra om morgonen, hvarefter de trötta åtskiljdes. Maria intog en mjuk säng i kammaren, der Lisa äfven fick sin, och snart insomnade de alla, af så många själs- och kroppsansträngningar trötta, sött och lugnt.

När våra resande om morgonen friska och glada skulle begifva sig på vägen, frågade Wirén om släden var framkörd.

»Jaha,» svarade deras vägvisare, med en skälmsk min.

Wirén liqviderade sin skuld och gaf armen åt sin Maria. Men då de hunnit ut på trappan, igenkände Maria straxt den framkörda släden och föll vanmäktig i sin älskares armar.

Deras efterspanare steg i detsamma fram och sade: »Mamsell, släden väntar. Jag har min husbondes befallning att följa mamsell hem till sin far.»

Wirén bleknade. Med den ena handen stödde han Maria, med den andra framdrog han en pistol ur bältet.

Men den olyckliga Maria, af den nya förskräckelsen återkommen från sin vanmakt, fick hastigt en öfvernaturlig styrka, ryckte pistolen ur hans hand och kastade den långt bort öfver ett plank. Sedan föll hon på knä framför sin fars

gamla trotjenare. Med kopknäppta händer och strömmande tårar bad hon: »Ack, förlåt honom! Han känner dig ej, och vet ej huru kär du var och är för hela vår slägt. Han vet ej, huru troget du vårdat vårt väl och min barndom, ej huru du ensam var outtröttlig, då alla andra tröttnade att vaka, när jag som barn låg i en svår scharlakansfeber. Han vet ej heller, att min saliga mor hade önskat att jag blifvit din maka och ingen annans.»

Hon kysste den gråtande mannens händer, i det han upplyfte henne.

»Goda S. — min olycka vill du ej,» fortfor hon, »derom är jag säker och tackar Gud för det min far valde dig, gamla hederliga vän, till sitt sändebud: ty du kan ej göra mig så olycklig, att du återför mig, lik ett offer lemnadt i ett vilddjurs klor. Min far vill, att jag skall gifta mig med magister G., som lyckats skaffa sig hans löfte om min hand. Min far känner honom så litet. Men du, gode S., du känner den afskyvärda menniskans låga själ och vet att jag måste hellre vilja dö, än förena mitt öde med en så dålig varelse. Du vet också huru orygglig min fars ord är.»

»Ja, jag känner allt! nu allt. — Förlåt den förskräckelse som jag förorsakat er,» sade S. Derefter föll han i djupa tankar.

Maria berättade imedlertid för sin älskling, att S. var hennes fars förste kontorist, och beskref huru troget och oegennyttigt han uppoffrat hela sin ungdomstid och sina krafter för husets bästa. Kort innan Maria for till Stockholm i pensionen hade hennes mor, som var sjuk, en morgon låtit kalla henne till sin säng, då hon visat spår af tå-

rar, dem hon gråtit af glädje i en dröm: »Ack! hvad jag skulle dö nöjd,» hade hon sagt, »om jag fick se denna dröm verklig, innan jag måste lemna dig så ensam i verlden och så obekant med dess försåt och faror. Du är nu blott tretton år; men glöm dock aldrig, att min varmaste önskan hade varit att se dig förenad med S. Tro dock ej, att jag skulle vilja binda dig genom något löfte. Nej, mitt älskade barn, måtte ditt förstånd och ditt hjerta bestämma ditt val; och Gud välsigne det!» — »Ja, jag är viss om att den gode anden skall välsignande se ned på vårt förbund,» sade Maria rörd.

En tår darrade i Wiréns öga, då han räckte den tankfulle S. handen, och bad om hans broderliga vänskap.

»Vi känna hvarandra för litet ännu,» svarade S. med välvilja, i det han vänskapsfullt tryckte den tillbjudna handen. Derefter vände han sig till Maria och sade: »Hvart vill mamsell nu resa?»

»Till Stockholm, bästa S.,» svarade hon, »eller till Norrige, för att gifta mig efter mitt hjertas val, med den enda man på jorden, som jag kan och evigt skall älska.»

Med en manlig tår i ögat och undertryckt känsla sade S.: »Jag följer er dit, för att blifva er giftoman.»

Nu tryckte han med en sådan styrka Wiréns hand, att denne var nära att uppgifva ett rop. Men S. yttrade blott: »nu först är jag din verklige vän!» — och han skyndade ut i det fria.

Wiréns känsliga hjerta förstod att värdera en sådan vänskap. Han kände sig lika lycklig af tanken derpå, som hans Maria, och glad skyndade han att betala skogsmannen för hans besvär, då

denne numera ej behöfdes för deras färd. Den enfaldige mannen hade af ren välvilja och tacksamhet mot det goda resande herrskapet låtit öfvertala sig att byta släde med S. Helt förnöjd hade han hjelpt till att spänna rådman F:s ståtliga kursläde efter de eldiga hästar S. valt dertill, och var hjertligt glad af tanken på den öfverraskning han härigenom ville bereda sitt herrskap. Med denna glädje fick han afresa, och hade dessutom den fröjden att Maria skickade med honom en hel säck matvaror till hans hustru och hungrande barn.

Nu var allt i ordning för afresan, som fick ske alldeles efter S:s önskan. Han ville att frun-timren skulle sitta i täcksläden och en af herrarne alltid köra för dem; den andra skulle då åka i den långa, lätta Österbottniska laition. På kursläden voro tre stora fönster, som kunde nedfällas. Man såg derigenom framåt vägen och på begge sidorna, till stor fröjd för kusken, som oftast satt baklänges och körde, då det var Wirén, hvilken sällan ville lemna sin plats. S. körde då alltid ett stycke förut, för att beställa hästar m. m. Han hade ifrån gästgifvaregården redan på förhand skrifvit till sin patron.

De unga älskande glömde imedlertid alla bekymmer, och foro numera inga bivägar, utom då föret tvingade dem dertill. Det aftog ovanligt tidigt denna vår, likasom isen började uppbryta på elfvarna. För att undersöka huru förhållandet var, körde S. oftast förut.

En afton, då det led åt skymningen, kunde han ej begripa, hvarföre hans förut sediga häst begynte blifva liksom orolig och så bångstyrig, att, ehuru han med hela sin styrka höll in tyglarna,

gjorde hästen dock tusende krumsprång och kaprioler, reste sig på bakbenen och tvärstannade slutligen, och detta på den raka och släta vägen, der intet hinder eller den ringaste yttre orsak dertill kunde upptäckas. Hvarken med godo eller ondo kunde han förmå hästen att gå vidare. Men snart försvann hans lilla förtret häröfver af förskräckelse, då han såg bakom sig Wiréns hästar komma skenande i fullt sträck, oaktadt både Wirén och skjutsbonden med alla krafter sökte hejda dem.

Maria satt orörlig, stum och blek som en snöbild i släden, och Lisa, med bahytten öfver ögon och näsa, knöt krampaktigt den blanka messingsdosan i den ena handen, under det den andra höll en större kaffepanna och en fladdrande snusnäsduk, hvarmed hon vinkade om hjelp, i det hon med en gråtande stämma ropade: »adjö! adjö!» i det ögonblick hästarna med blixtens hastighet ryckte förbi den istadiga hästen, som häraf uppeldades, så att han genast följde efter i lika fart. Länge fortfor Lisa att ropa sitt »adjö! adjö!» till de orörliga skyhöga granarna och de skrämda snöriporna, som utan medlidande flaxade af inåt skogen.

Rysligt skön var anblicken af de starka och vackra skenande hästarnes fart på den släta, isbeglänsta och raka landsvägen, som gick emellan en tjock och majestätlig granskog, hvars gröna färg starkt afbröt emot den rena snön. Nymånens klara strålar och trädens af en lätt vind rörda grenar tycktes bilda underliga, fantastiska figurer, likasom varnande skuggor, jagande hvarandra, för att teckna vägen till den brantaste och högsta kanten af Kemi elf, der man alltid, äfven med mycken försigtighet, ej utan lifsfara kan nedkomma, emedan den öppna

brusande strömmen i skummande fart forsar tätt nedanföre. Vändningen der måste ske mycket varsamt, på det den åkande må undvika att blifva störtad ifrån backens brant ned i de rasande böljorna.

S., som ensam kände den hotande faran, och äfven huru omöjlig all mensklig hjelp nu var, kastade en tröstlös blick mot höjden. Snart hörde han ett doft buller, och försvunna voro i samma ögonblick de olyckliga reskamraterna för hans ögon: täcksläden hade störtat i djupet.

Men mod och själsnärvaro öfvergåfvo aldrig S. i farans stund. I ett ögonblick var han ur släden och skyndade efter. Då han nedsprang utför backen, såg han folk och hästar med hela åkdonet kullstjelpt i forsen. Utan att besinna sig, sprang han sjelf efter i böljorna.

Nu var hans första strid emot den starka strömmen att nå släden, som genom sin tyngd sjunkit och fastnat blott en famn ifrån iskanten, på någon klippa. Släden låg på sida. Ej ett ljud af menniskoröst hördes. S. inslog det stora runda fönstret på dörren, som stod öfver de fradgande böljorna; och med ett tag drog han igenom öppningen fram Maria, som syntes vara liflös. Varsamt bar han henne till iskanten, der han sakta nedlade den redan stelnade, och skyndade åter till de andras frälsning. Nu hörde han till sin tröst några klagoljud, och straxt derefter framstack en blank snusdosa i bredd med en kaffepanna ur det öppna fönstret. Lisa räckte dessa med darrande armar emot honom, utan att få fram ett ord, utom voi! voi! voi! *) Medlidsamt bar han till isen också

*) Aj! aj! aj!

den stackars gumman, som i sjelfva dödsnöden ej velat lemna sina största skatter på jorden.

Han återvände genast och hjelpte äfven Wirén, som af en förfärlig stöt i hufvudet vid fallet hade förlorat sin sansning, och blifvit kastad på iskanten. Återkommen till sansning, kunde han ändtligen nalkas sin Maria.

S. hjelpte derefter skjutsgossen, som hängt sig med armarna om den ena hästens hals, också på isen, så att alla voro ur faran att drunkna; men ännu var osäkert om Maria kunde vederfås, och hvem som kunde öfverlefva följderna af den stränga förkylningen i det kalla badet.

Den andra skjutsbonden, som ändtligen kunnat hejda sin skenande häst, kom också tillstädes och aftog välvilligt sin varma fårskinnspels, deruti Wirén lindade sin liflösa Maria. Ehuru sjelf sjuk, ville han hjelpa till att bära henne till närmaste boning, der man såg ljus.

En helt förskräckt men snygg och välvillig bondhustru emottog våra utfrusna och våta resande, med ett pärtbloss i handen, hvarmed hon lyste på dem. I hennes öppna, vänliga ansigte stridde deltagandet och nyfikenheten under oupphörliga frågor om olyckshändelsen, hvarifrån de kommo och hvilka de voro? m. m. Alla dessa frågors besvarande äro de resande henne skyldiga ännu i dag. Detta lät den goda gumman sig ej förtryta, utan bad dem alla stiga in i sin varma stuga. Men då hon blef varse Wiréns kära börda, skrek hon: »Nej, för guds skull, ingen liklukt i mitt rum! Bär det englabarnet i kallstugan. Stina,» ropade hon till sin dotter, — »Stina, se här en påtänd pärta! Lys vägen dit för den sjuka herrn,

som säkert sjelf ej har många timmar qvar i denna verlden.» Darrande tog Stina pärtan och ville gå.

Men Maria, uppvärmd vid sin älskares bröst, gaf just nu genom en suck tecken till lif, och i detsamma uppslog hon likasom frågande, helt förvirrad, sina dunkla ögon emot sin älsklings. Ett himmelskt leende drog sig öfver hennes stela läppar, och hon afdomnade åter. Man kan ej beskrifva Wiréns känslor härvid, men hans sista styrka öfvergaf honom, så att han neddignade på en bänk. Gumman tog i detsamma medlidsamt hans ljufva börda på sina armar och bar den in i sin dotters varma kammare och till hennes vård. Sedan återvände hon till den döende herrn, om hvilken hon sade: »Hvem hade kunnat tro, att han sjelf skulle här blifva ett lik, i stället för det han bar?»

Den välmenande gumman föresatte sig att nyttja alla sina huskurer, för att vederqvicka honom.

Då hon sedermera åter begaf sig till dottern, som under tiden sysslat med Maria, berättade hon: »Det hade varit stor synd att låta en så ung och vacker herre dö. Derföre körde jag i honom först en dugtig kopp med liljekonvalje-bränvin. Sedan hade han ej mera mycket att säga. Jag gjorde hvad jag tyckte skulle bekomma honom väl; tog honom som en garnknippa på min rygg och bar honom i badstugan, der vi hela dagen låtit elda så varmt att man kunde steka strömming på väggen. Der lade jag honom uppå lafven, och slog löylyä *) så starkt, att jag, som är så van dervid, knappast förmådde andas. Så tog jag en qvast af björkris med löf på, väl blött i hett vatten; dermed piskade

*) Imman

jag den afklädda herrn helt lätt, gned och strök honom, hällde derefter ett ämbar iskallt vatten öfver honom, tog honom ned från lafven och sköljde honom med ännu ett par stäfvor vatten. Då först började han på att få lif, att sparka och ropa: hu! hu! hu! Det hjelpte likväl inte. Ännu fick han ett ämbar till, eftersom det gjort så god verkan. Sedan lindade jag honom i ett lakan, med en skinnfäll och ylletäcken omkring, och så buro vi in honom uti en varm säng, der han genast insomnade, innan jag hann gifva honom en kopp kaffepunsch, som skulle gjort honom rätt godt.»

Detta berättade gumman helt sakta för sin dotter, och tillade, skrattande: »Ei se mies paljon löylyä kestänyt.» *)

Maria hade äfven insomnat sött och tungt, sedan det lyckats den beskedliga Stinas och Lisas bemödanden att få henne till full sansning. Nu pysslade Lisa åter med sin kaffepanna derute: och Stina sväfvade i strumpfötterna tyst och nöjd som en öm mor omkring sitt sjuka barn hvilket fått ro undan plågorna.

Men Lisa fick ingen ro, ehuru hon var omklädd och hade tröstat sig med sju koppar varmt och starkt kaffe och uppsnusat halfva dosan »det sista af hennes egen fabrik der hemma», som hon malt, af hemväxta tobaksblad, med en lång qvastkäpp uti en träkopp, och sedan väl kryddat med krusmynta och stinkspiritus. Hon suckade och andades bort isskorpan ifrån den lilla fönsterrutan, för att kika efter S., som dröjde så länge i den kalla nattkylan. Alla karlar hade dock skyndat ur

*) Den karlen tålte ej mycken hetta.

huset för att hjelpa honom rädda hvad som räddas kunde. Skjutsgossen, som först återkom, berättade huru rådig och tilltagsen S. härvid varit.

Nu hördes skrik och hojtande på gården, och Lisa, som hastigt lemnat sin kikare, stod nigande på trappan, med en hel spilkum rykande kaffe, som hon bjöd den frusna S. Men han frågade endast: »Huru må de unga?» utan att se hennes rykande välmening, eller att höra det granna tal Lisa ämnat honom efter sitt' »jo bra.» — Han skyndade tillbaka att hjelpa slädarne genom den smala grinden in på gården. Allt uti dem var i behåll, men genomvått, så att Lisa fick full sysselsättning med att torka och ställa allt i ordning före fortsättningen af resan.

När S. steg in i den varma stugan, var han helt blåblek i ansigtet. Hans kläder voro så isiga, att han ej kunde böja sig. Rockarna voro sammanfrusna i hvarandra, så att den ena följde med den andra, då han skulle taga dem af sig. Derföre lät han dem sitta qvar. Och så sakta, som det var möjligt för den skramlande isen i kläderna, gick han att ett ögonblick titta på den sofvande Maria i Stinas kammare, för att öfvertyga sig att hon lefde.

Han blef hänryckt af den sofvande Marie-bild, han såg för sig. En feberpurpur målade i öfverjordisk glans hennes späda hvita kind, på hvilken en tår hvilade, under det en annan ännu hängde, glimmande som en klar diamant, i ögats mörka silkesfrans. Den bönhördes heliga lugn tronade på hennes panna, förtröstan och barnslig oskuld omkring den leende munnen. Öfver hela hennes väsende tycktes en tröstens engel hafva flägtat val-

modoft: så ljuft och sorglöst slumrade hon nu, med de små händerna, efter bönen ännu sammanknäppta, öfver bröstet. Det mörka håret flöt i ofängslade lockar omkring den fina, i ett hvitt lakan och ett lätt täcke draperade gestalten.

Endast några få för jordlifvet saliga ögonblick betraktade S. den sofvande. Två varma tårar rullade nedför hans bleka kind, bevis uppå, att hjertat, som lidit af kölden, dock ej det minsta svalnat i sin värma för den kära skyddslingen, nu dubbelt kär för honom, sedan han visste att han frälst hennes lif. »Gud gifve,» suckade han, »att det skett till hennes lefnads lycka!» Med denna hemliga tanke smög han sig sakta bort. Äfven han skyndade nu in i den varma badstugan, der han ville qvarstanna öfver natten och sköta sig ensam.

Om morgonen, då Wirén vaknade sent, kände han sig blott litet yr i hufvudet, men hade ingen plåga. Hans första tanke var Maria.

Nu inträdde värdinnan, af hvilken han fick höra, »att Maria sofvit godt hela natten och var redan klädd, men hvilade sig ännu litet på sängen.» Lisa hade sagt, »att kaffet skulle drickas inne hos mamsell, i fall herrn orkar upp.» Hastigt och glad klädde Wirén sig i de torra bondkläder, som hans läkarinna lånat honom. Men krafterna sveko honom, så att han åter måste kasta sig på sängen.

Snart hörde han någon tassa omkring bordet och slamra med kaffekoppar. Det var en bondflicka. Men hvem målar hans glada öfverraskning, då han i den lilla näpna bondflickan, som stod framför honom med kaffebrickan, igenkände sin

Maria, i Stinas drägt. Han fattade så häftigt hennes händer, att hon släppte koppen.

Hvarifrån kom nu den styrka, hvarmed den unge bondgossen hastigt stod vid sin flickas sida, med armen om hennes lif? Bland bondfolk kunde man ej se ett vackrare par.

Ingen fröjdade sig häråt innerligare än den gode S., som äfven satt vid kaffebordet. Ehuru han hade ovanligt blekgul hy, sade han sig må väl.

Wiréns stumma tacksamhet, då han tryckte räddarens hand, kan ej beskrifvas, ej heller Marias vördnadsfulla barnsliga kärlek för sin beskyddare.

S. hoppades att resan snart kunde fortsättas. Och nu berättade han orsaken till hästarnas skenande och till hela den sista olyckan: Hästarna hade redan på en qvart mils afstånd vädrat sin fara att möta renar, som sky hästar, likasom desse skygga för dem. Nu var verkligen en karavan af tusende renar i antågande, med sina pulkor *), lastade med renkött, och körda af Lappar, som forslade sina rentungor och ostar, hudar m. m., åt Uleåborg, för att återhemta salt och hvad deras små behofver eljest fordrade.

»Desse Lappar äro komne öfver fjellen ända från Utsjoki socken nära Nordkap. De synas hafva tagit en liten skogsväg utefter elfkanten, troligen för att undvika allmänna landsvägen, der de mera äro utsatta för att möta hästar.

»Man kunde redan,» fortfor han, »se hornskogen af de sköna djuren, hvilka i skenande fart gjorde en vändning, och ilade som en stormvind inåt skogen, uppskrämde af hästarnes närhet, då

*) Snöbåtar.

dessa också å sin sida skenade. De arma Lapparne, som voro insnörda i sina pulkor, kunde ej med sin enda töm hejda eller styra de flyende renarna. Flera hvarf tumlade de, med sina pulkor, omkring i snön och slängdes emot trästubbar och stenar; men vana att akta sig vid sådana tillfällen, ledo de dock ingen skada, det är jag säker om. Det värsta fallet är för Lappen, då renen stundom blir förtretad på den långa vägen, och hastigt vänder sig emot sin fängslade körare. Den erfarne Lappen svänger då genast om sin ahkio eller pulka, och ligger med ansigtet mot snön, under det hans dragare med sin ludna fot uti rätt kraftiga slag på bottnen af pulkan svalkar sin vrede, hvarefter resan med dubbel fart fortsättes vägen framåt. Lappen är ej heller sen att genast efter agan svänga om sin lilla snöbåt, der han nu balancerar nästan som i luften, så litet kan han styra eller hejda den fart, hvarmed han flyger fram öfver den bländande snön, öfver berg och dalar, dem ingen mennisko-fot beträdt.»

Sedan S. slutat sin lilla berättelse, gick han att se efter, om resan genast kunde fortsättas; men han fann detta ej rådligt, emedan alla effekter ej ännu hunnit blifva rätt torra i det heta pörtet, som likväl enkom derför var strängt eldadt. Man beslöt att qvarstanna här ännu ett dygn.

Men huru fördrifva tiden så angenämt som möjligt så nära Lappmarken? Stina hittade på råd.

De unga smögo sig bort undan en upprågad frukost af deras välvilliga värdinna, och Stina visade dem vägen till sin favoritbacke, der hon, ifrån en bergshöjd, uti en liten kälke ofta för ro skull brukade fara ned med en fart, så att man ifrån

höjden tyckte sig se en till djupet flygande fågel. Äfven Wirén och Maria öfverlemnade sig med all ungdomens liflighet åt nöjet att åka kälkbacke.

Under skratt och prat förflöt hela förmiddagen här så fort, att våra unga blefvo rätt flata, då man sökte dem till middagen.

Solen, glädjen och den friska vårluften hade färgat deras kinder, och rörelsen gifvit god matlust, så att de kunde göra heder åt den välvilliga värdinnans rara middag.

På den snöhvita korndrällsduken, som Stina både spunnit och väft och mor utbredt på bordet, stod den bästa renstek, den fetaste skinka, den största, tjockaste och läckraste pannost i hela byn, på blanka tennfat. Sötost, hopkokad af färsk mjölk till helt gul, rykte uti en tennterrin. Måltiden borde börjas med en sup bränvin, den Maria dock lyckades att undanbedja sig. Färskt kornbröd (rieska), nyss kärnadt smör, graflax och renost följde på supen.

De ungas, men isynnerhet Lisas aptit kunde ej klandras. Men S. förmådde ej göra den trugande värdinnan till nöjes vid bordet, så gerna han det velat. Blek och matt stödde han sig emot hörnet af rummet, der han tagit sin plats, men log så vänligt emot de unga, då han såg deras af glädje och helsa strålande ansigten.

För eftermiddagen beslöts, att, sedan man druckit kaffe, skulle S. blifva hemma för att skrifva några angelägna bref, och de unga skulle roa sig med att köra med renar och att åka på skidor.

Den beställsamma Stina hade genast tre par skidor i ordning. Endast Maria var okunnig i att gå på dem; men efter några försök, till de vana

åskådarenas stora förnöjelse, och efter att flera gånger nog hårdt hafva fått emot sin vilja sitta ned, ehuru Wirén var hennes trogna stöd, gick hon snart rätt snällt öfver den hala och bländande vårskaren, efter Stina, men i bredd med Wirén, som ej vågade lemna henne.

Alla tre kommo de lyckliga och glada till det stället, der Lapparne läto sina lösta renar hvila. En ibland de största och vackraste renarne hade nu vakt, under det de andra lågo omkring, trötta eller sofvande. Men så snart den vakthafvande märkte de fremmande som närmade sig, stampade han med ena framfoten, och som en blixt stodo alla renarne upp, vända liksom till försvar emot våra resande. Äfven de sofvande Lapparne reste sig från sina pulkor.

På Wiréns begäran valdes en af de sedigaste renarna och spändes för den pulkan, som Maria skulle åka uti. Ehuru Wirén förut kört med renar, betrodde han sig ej sjelf att köra för Maria; utan hon måste låta beqväma sig att sitta hos en Lappgubbe, som såg så vild och ful ut, att hon ej fruktade för renen så mycket, som att Lappen kunde bita henne i nacken. Men sådant har aldrig händt. Och den beskedliga gubben körde henne både försigtigt och väl, ehuru det bar af på det vida snöfältet så, att ej den snällaste trafvare skulle upphunnit dem. Wirén körde efter i en pulka, Stina uti en annan,

Glade och lefnadsfriske hemkommo de unga ifrån sin lilla lustfärd, då de i sitt qvarter vid dörren till stugan mötte gamla Lisa. Helt förfärad, med ett hvitt lärftsskynke i händerna, ropade hon emot dem: »Nå, gud ske lof, att herrskapet är

hemma igen! Kanske kommer han sig ännu. Men ådern fås ej upp, ehuru klockarn en lång stund hackat honom i armen.»

Maria bleknade och såg bestört på gumman. Wirén frågade, »hvem hon talte om?»

»Hvem annan än herr S.?» svarade den darrande Lisa, i det hon före sitt herrskap svängde sig in i stugan. Wirén hindrade Maria att följa henne, men skyndade sjelf in efter Lisa.

Här mötte honom en bedröflig syn. S. låg liflös och kall, utsträckt på en säng. Flere personer voro sysselsatte med fåfänga försök att få honom till lifs. För en timme sedan hade han blifvit träffad af ett slaganfall, och intet tecken syntes ännu till hans vederfående.

Då alla bemödanden voro fruktlösa att återlifva den döde, gick Wirén att bereda Maria till den sorgliga underrättelsen, att deras kärleks jordiska skyddsengel så hastigt lemnat dem, för att ifrån en bättre verld kanske ännu trognare vårda dem.

Djupt och bittert sörjde Maria den bortgångne, ehuru hon för sin älskling sökte dölja sin sorg och sitt anande hjertas bekymmer för den mörka framtid, som hotade att störa deras kärleks paradis, sedan englavakten, som hon trodde, med S. vikit ifrån dess port.

Den gode S. fick en tyst och anspråkslös begrafning. Marias och Wiréns heta tacksamma tårar blandades med den lätta vårsnö, som föll på deras trogna väns graf.

Wirén skyndade ifrån dessa sorgliga minnen att fortsätta resan åt Stockholm, der de älskande, inom ett par veckor, firade sitt bröllop, i en liten

krets ibland Marias fordna pensionskamrater, hos hennes goda fostermor.

Tre år härefter satt uti en koja på Söder i Stockholm en vålnad af den fordna Maria. Tvenne små englabilder slumrade vid hennes sida i en vagga, rummets enda möbel. Hon hade lemnat sin söm, för att läsa ett trasigt bref, uppblött af tusende tårar. Detta bref var ifrån hennes gamla far, som återkallade dottern, med barnen, till sitt förlåtande fadershjerta; men hennes man ville han aldrig hvarken se eller höra talas om.

Alla Marias böner hos fadern om förlåtelse för den älskade maken hade varit förgäfves; och hennes olycka var nu genom fattigdom drifven till den yttersta höjd.

Wirén var van och ville lefva väl; men hade, mot sin förmodan, ej lyckats att i Sverige få en passande tjenst, sedan han så lättsinnigt i sin kärleksyra, utan att ens begära afsked, hade lemnat sin tjenst i Finland. Han var för högmodig att söka en lägre befattning. Derföre nödgades den lilla familjen lefva endast af det lilla de fört med sig ifrån hemmet, och derefter på kredit, till dess fordringsegarne begärde sitt, och exekutionsbetjenter borttogo allt, utom barnens vagga. Wirén sjelf kom på gäldstugan. Då han bortfördes, hade han i sin förtviflan uppmanat sin tröstlösa maka att återvända till fadern.

Den olyckliga Maria egde nu ej annat än sina hungrande barn och det kallande brefvet ifrån sin rika far, hvars kommissionärer hade order att till kaptenen på ett Finskt fartyg betala all kostnad för hans dotters hemresa.

Hvad skulle den olyckliga Maria nu göra? Hon nästan afgudade sin man, som i olyckan blifvit henne ännu kärare. Det fanns intet elände, det hon ensam med honom ej gerna velat dela. Men de späda oskyldiga, som qvidde vid hennes sida, skulle äfven de lida? Nej, modershjertat ville brista vid denna tanke. Hon hade redan försökt att genom ett träget arbete natt och dag söka försörja de sina, men kroppskrafterna svarade ej emot kraften i hennes kärleksfulla hjerta. Hon måste besluta sig att resa, att skiljas ifrån sitt trogna hjertas afgud, sina små barns far, som ville det så: och hon afreste, efter ett sönderslitande farväl ifrån den älskade. Den gamla Lisa följde troget sin matmor både i nöd och lust.

Hemkommen, blef Maria med barnen emottagen af sin gamla far med en ömhet, som hon aldrig tilltrott honom. Henne felades i hans hus intet af hvad man kallar lycka. Dock lefde Maria här ett ensligt klosterlif, det hon pålade sig sjelf, i sin sorg öfver att nödgas lefva skild ifrån sin älskade make, och till straff för sin ungdoms förvillelse. Hennes sorg ökades, då hon aldrig fick svar på något enda af de många bref, som hon skref till sin olyckliga man. Hon kände ej rätta orsaken: att hennes far vetat att förekomma all brefvexling makarne emellan. Endast religionen skänkte tröst åt hennes förkrossade själ, då hon tänkte sig den älskade frälst ifrån alla jordens sorger, och trodde honom död.

Han lefde dock det olyckligaste lif. Sedan han på gäldstugan förlorat mod och helsa, och på åratal aldrig fick den minsta underrättelse om maka och barn, förföll han i svaga själars vanliga

last, fylleri, och vandrade sedan som en dagdrifvare omkring land och städer, till dess han i sin födelsestad Uleåborg slutligen dog i elände.

Hans olyckliga enka hade ingen annan glädje på jorden, än den hennes goda barn skänkte henne. Hon öfverlefde dock länge sin man, och dog vid 90 års ålder 1842.

2.

En gammal flamma.

Helt förnöjd och fryntlig väntade en gammal lefnadslustig landtprest att snart, efter ett femtioåra lyckligt äktenskap, få fira sitt guldbröllop. Midt under de glada bestyren härmed mörknade hastigt horisonten af gubbens nedgående sol, då den gamla guldbruden helt hastigt dog. Den åldrige brudgummen sörjde henne hjertligt, men tillika förtrytsamt derföre att den grymma döden skulle taga henne just nu, henne som under deras långa äktenskap aldrig gjort något, det hon visste vara emot hans önskan. Nu visste hon ju så väl huru hjertligt och fröjdefullt han emotsåg deras tredje bröllopsfest, emedan han redan då de muntert firade sitt silfverbröllop hade bjudit samteliga bröllopsgästerna att också komma och dansa på guldbröllopet. Alla hade glädtigt lofvat att infinna sig der, men flere hade redan nödgats inställa löftets uppfyllande för mellankommet hinder. Ty den mäktige och glädjeförstörande döden hade redan inbjudit dem till sig, och detta hade de ej förmått vägra honom. Då nu denne väldige herrskare kapade bort sjelfva guldbruden, förstördes hela bröllopsfröjden och förvandlades till djup sorg i hela familjen. Både barn och barnabarn kostade den godas bortgång bittra saknadens tårar.

Vår gamle enkling var sorgsen och modfälld hela sex månaderna; men derefter lifvades han åter

af ett hemligt spratt, som han bar i sinnet och ville spela bröllopsförstöraren.

Man märkte, att gubben förde en hemlig bref-vexling och var ovanligt verksam, men allt i tysthet. Han lät till och med måla och feja sina rum. Då allt tycktes vara i ordning efter hans önskan, bjöd han hela sin talrika slägt till en söndag på middagskalas. Här föreslog han vid klingande glas en skål för sin blifvande brud, emedan det i dag lystes för honom och enkepastorskan F.

Gästerna blefvo alla öfverraskade af den oförmodade nyheten. Gubbens barn, alla gifta och skiljda ifrån hemmet, gratulerade gubben af hjertat »till ett trefligt lif och en glad ålderdom, om han lyckats i sitt val.»

»Om jag lyckats!» sade han. »Ni skall dömma derom, sedan ni sett min Susanna. Jag vill ej beskrifva henne på förhand.» Med tindrande ögon och en lycklig älskares ungdomliga förtjusning tillade han: »Ni skall blott få veta, mina barn, att Susanna är min första kärleks föremål och en bekantskap ifrån studentåren. Vi voro dansskolskamrater, begge unga, glada och älskande; men fattigdomen åtskiljde oss. Susanna nödgades gifta sig med en förmögen kyrkoherde. Många år dereefter gjorde äfven jag ett lyckligt val. Men aldrig har jag kunnat glömma den sköna Susanna. Ehuru vi förblefvo skiljda alltifrån de glada ungdomsåren, lefde dock hennes bild alltid i mitt minne. Jag fick nyligen veta, att hon var enka, och begärde så hennes hand. Hon hade ej glömt ungdomsvännen, utan gaf mig ja, och på hennes hemort är det i dag lyst för oss. Men bröllopet blir hos

mig. Jag får ej vänta min blygsamma brud förrän sjelfva bröllopsdagen.

»Uti prestgåln slamrades i mortlar,
Brådtom hade alla husets hjon;
Pigor svängde sig i helgdagskjortlar,
Och på spettet satt en gödd kalkon»

sjunger fru Lenngren, och så ungefär tillgick det äfven bröllopsdagen hos vår enkling. Som artig värd och brudgum, fin och putsad, i nypudrad peruk och med glädtigt sinne emottog han bröllopsgästerna, under det man nyfiket väntade på brudens ankomst. Det dåliga föret — ty det var nu tidigt på våren — gjorde att man länge fick vänta förgäfves. Brudgummen begynte redan blifva orolig. Han stod jemt på trappan och såg utåt landsvägen genom en kikare af ett par alnars längd.

Ändtligen syntes en gammal kursläde långsamt skrida framåt, dragen af två hästar i spann. Då slutligen åkdonet stannade utanför trappan, stötte den längtande brudgummen undan sina söner, som skyndat till för att hjelpa den resande ur åkdonet. Sjelf störtade han fram och räckte handen åt den derur uppsträfvande damen, som var beslöjad af flerdubbelt, grönt flor.

Hänryckt af glada ungdomsminnen, ropade gubben alldeles triumferande: »Susanna! Min Susanna! Min engel!»

Men då floret i detsamma föll tillbaka, och en tandlös mun ur ett torrt och skrynkligt ansigte vänligt grinade emot den plötsligt bestörta älskaren, följde helt ofrivilligt på de förtjusta utropen ett annat i uttrycket: »Fy fan!» och gubben släppte så hastigt den fattade handen, att bruden föll tillbaka på sin plats i kursläden. Som en ursinnig

rusade gubben in i sitt rum, i det han utropade: »Hvem har spelat mig detta bofstreck? Hvem är den bedragaren, som har skickat mig detta troll på halsen? Detta skulle vara min sköna rosenknopp, min älskade Susanna! Nej, det är omöjligt! Hvem är det som bedragit mig?»

»Tiden och ert minne, min far», sade den äldste sonen, som uu inträdde i rummet. »Er några och sextieåriga Susanna kan ej synnerligen likna den sextonåriga. Men för att undvika vidare uppseende och löje på pappas bekostnad, måste min far nu låta vigseln gå för sig och ej vidare såra den goda gumman med ett ohöfligt bemötande.»

Gubben fann billigheten i sonens föreställningar och lät beskedligt viga sig vid sin gamla flamma, ehuru han i början endast med möda förmådde streta emot den önskan, att döden måtte lägga samma hinder i vägen för detta bröllop, som för guldbröllopet. Men innan kort var gubben rätt belåten med sin lott.

3.

Julins Naturaliekabinett.

Ibland de föremål uti Uleåborg, hvilka under de tider, som dessa anteckningar egentligen vidröra, icke allenast väckte den vanlige resandens nyfikenhet, utan ock högeligen intresserade och ofta till Uleåborg ifrån aflägsna främmande länder lockade vetenskapsmännen, voro de Julinska naturaliesamlingarna utmärkta, och de vittnade hvad en man med ett varmt nit och ett outtröttligt sträfvande för vetenskapen kan äfven uti de ofördelaktigaste förhållanden och med knappa tillgångar tillvägabringa.

Apotekaren Johan Julin, född 1752 uti Westerås af fattiga föräldrar, var under barna- och ynglingaåren tryckt af sådan torftighet, att ofta den dagliga födan saknades och måste sökas genom de tyngsta arbeten. Under sådana omständigheter blef skolgången försummad och inskränkte sig för gossen Julin till ett och ett halft års begagnande af Enköpings skola, hvarifrån han såsom lärling inträdde på Enköpings apotek. Men dessa ogynnsamma förhållanden oaktadt tändes snart hos ynglingen ett forskningsbegär, som sedermera igenom hela lifvet skönt och kraftfullt fortfor. Naturen och dess sköna harmoni var alltid ett föremål för hans tankar och studier. Just då han var i den ålder, under hvilken nöjet vanligen utgör målet för sträfvandet, använde han med outtröttlig ifver de

få stunder en trägen tjenstgöring i apoteket medgaf, för att på egen hand vinna de kunskaper, som armodet icke tillåtit honom att genom lärare och skolgång under barnaåren få tillegna sig.

Naturalhistorien var den vetenskap, hvilken hufvudsakligast upptog honom, sedan han förvärfvat de i allmänna lifvet vanliga skolkunskaperna; och han utmärkte sig uti naturalhistorien redan så tidigt, att Svenska vetenskaps-akademien fann skäl att, då han ännu var tjenande, uppmuntra honom med kallelse till ämnessven: en utmärkelse som sednare ökades genom inkallande till dess ledamot. Ett vidgadt fält för sina naturalhistoriska studier fann han för sig, då han såsom apotekare fästade sig i Uleåborg år 1783. Den olyckan att vid ditflyttningen se frukten af sina ynglingamödor slukade af vågorna — ty skeppet, på hvilket hans effekter och små samlingar skulle ifrån Stockholm öfverföras till Uleåborg, fördt af kapten Axelson, förolyckades utanför Carlön — denna motgång, i stället för att nedslå honom, uppsporrade ännu mera hans ifver; och snart voro icke allenast hans förluster ersatta, utan hans samlingar förökade med nya, mindre allmänna föremål utur alla tre naturens riken. Härtill bidrogo de förbindelser han förskaffade sig, ej allenast ibland den tidens Svenska vetenskapsmän, såsom Thunberg, Sparrman, Olof Swartz m. fl.; utan äfven med personer uti Lappmarkerna. Sjelfva Fjell-Lapparne, hvilka årligen besökte Norra Oceanens stränder, förskaffade honom stora tillökningar. Så lyckades han att bland sina samlingar kunna uppställa verkliga sällsyntheter. Sjelf var han lycklig och utmärkt händig att återgifva djur och fåglar, uppstoppade, utseendet af

lif och att smakfullt ordna alla föremålen i samlingarna. Derigenom blefvo de så mycket intressantare och lärorikare.

Bland *mammalia* funnos (utom traktens vanliga vilda djur) bäfvern, filfrasen, hvita räfven, uttern.

Bland *fåglar* den stora hafsörnen, den stora hornugglan, trappen, större och mindre falkar af flera de sällsyntaste sorter, samt, utaf tropikernas svärmande skaror, flera de skönaste colibri eller honingssugare, små som bromsar, paradisfågeln, hvars sköna stjert utgjort mången skönhets längtan, papegojor, guldfasanen, påfågeln, m. fl.

Utaf *amfibier* funnos krokodiler ifrån Nilen, leguanen, hvars yttre alldeles icke tyckes tillkännagifva det ytterst smakliga köttet, och aldraminst lofva ägg till smak och behag framom fasanens — kameleonter och gecko, samt sköldpaddor.

Bland *ormar* flera slag: den förskräckliga skallerormen, Amaru-ormen, som utaf en del af de gamla Peruanerne hedrades med gudomlig dyrkan, flera colubri, äfven den som förförde vår moder Eva, om icke alldeles densamma, så åtminstone en af samma art.

Bland *fiskar* funnos den fula rajan och sjödjefvulen (lophius), svärdfisken, stören — lotsen som alltid föregår och tillkännager den allt slukande förskräckliga hajens ankomst — sugfisken, som suger sig fast i skepp, vid hajen och andra stora fiskar, samt låter sålunda släpa sig ut i världshafven.

Utaf *blöt-* och *skaldjur* funnos rika skatter, sköna snäckor, ifrån de enklaste till de månggrenigaste, koraller, hvilkas högst obetydliga små kräk i Söderhafvet äro skapare af nya kontinenter; ifrån

den anspråkslösa trädgårdssnäckan till de stora, sköna perlemorsnäckorna. Här funnos exemplar af de Persiska och Ceylonska perlesnäckorna, hvilkas sköna yttre redan liksom bär prägeln till ett rikare inre, vid sidan af den Finska perlsnäckan, hvilkens svarta yttre så litet tyckes lofva den sköna skatt, den gömmer. Purpursnäckan, Cowries eller musslan, som utgör åtskilliga Afrikanska nationers skiljemynt, saknades också icke; ej heller de musslor, af hvilka de Amerikanska vildarne, Irokeserne, bilda sina minnessnören.

Bland *Moluscerne* eller *blötdjuren* fanns den skönaste Medusa, som i någon samling funnits, förträffligt bevarad och väl torkad, lyckligt nedhemtad från trakten af Nord-kap. Det var en af dessa besynnerliga skapelser, som i hafvets mörker återge, ifrån hvarje af sina fina, vidt utsträckta, tusentaliga lemmar eller trådar, de himmelska stjernornas herrligt strålande ljus.

Insektsamlingen var icke allenast rikare än de öfriga, men äfven den dyrbaraste, i anseende till mängden af föga bekanta arter ifrån de Lappska, vidlyftiga ödemarkerna. Också var den ett föremål för flera resande entomologers forskningar. Men äfven funnos här ganska dyrbara insekter ifrån de aflägsnaste verldsdelar. Hit kan räknas den egyptiska Skarabeen, — hvilkens stora forntida anseende numera sjunkit till intet, — den Chinesiska lysmasken, som på Mandarinens skospets gör honom nytta såsom lykta och som endast landets högste tillåtas att bära, — den nyttiga silkesfjärilen, i dess alla olika lifsstadier, en så besynnerlig bild af ägg, halft lif, förvandling, sömn, lif och död.

Mineraliesamlingen pryddes af en skön Labrador-stuff, sköna Elba-jernglanser, sköna flussspatkristaller, de flesta Svenska sten- och malmarter. Finska saknades icke heller: den fina, lättformade Sotkamo-tälgstenen; Taivalkoski besynnerliga grofva skiffer; dessutom ifrån Kemi flera ovanliga stenarter, hvaribland då ännu ingen anade det rika guldfynd, som ditlockat Siberiska guldvaskare.

Vextsamlingen utmärkte sig, likasom insektsamlingen, genom en mängd föga kända arter från Finska och Lappska, sällan besökta nejder.

Med få ord: de Julinska samlingarne voro så rika, att de väl kunde sättas i bredd med flera allmänna. Dertill kommer, att de voro förträffligt och smakfullt ordnade samt väl vårdade: mammalier och fåglar uti täta, väl fogade lådor med framsida af glas — maskar, ormar och fiskar uti vackra kristallflaskor och flytande i sprit — insekter, skaldjur, mineralier och herbarium uti systematiskt ordnade skåp med täta draglådor.

Bland dessa naturaliesamlingar fanns äfven en icke obetydlig samling fysiska instrumenter, hvaribland den största elektricitets-skifva då för tiden i hela landet, några stora magneter, åtskilliga cameræ obscuræ och lucidæ; vackra förstoringsglas, hvaribland äfven ett solarmikroskop.

Dessa samlingar hade icke allenast ett ganska stort vetenskapligt värde, utan de voro också ett betydligt bidrag till bildningens befordrande i orten; ty de voro icke, såsom många allmänna anrättningar, gömda, döda skatter, inlästa och slutna för allmänheten, utan tvärtom öppna och lätt tillgängliga för en hvar vettgirig. Icke endast deras ökande, ordnande och förvarande utgjorde den

ädle egarens nöje, utan också deras användande till spridande af allmänt nyttiga kunskaper, så i naturalhistorie, som i fysik. För hvarje vetgirig upplätos de gerna, och för skolungdomen voro de öppna hvarje söndags eftermiddag, då egaren, med en intagande älskvärdhet, innerlighet och en varm känsla för ämnet, fästade de unga sinnenas uppmärksamhet vid naturens rika mångfald och sköna harmoni, samt beskref för dem dessa föremål, deras nytta och sättet att skilja dem ifrån hvarandra. Genom högst intressanta framställningar och äfven genom fysiska experimenter skänktes de unga nöje och nytta, ja bibringades mången kunskaper, som sedan alltjemt följt honom genom lifvet. Ännu torde af dåvarande skolungdom några finnas, som med tacksamhet ihågkomma den ädle mannens oegennyttiga och faderliga bemödanden och lyckliga framställningssätt. Dessa skatter utgjorde äfven Uleåborgsboernes stolthet. Tillgängligheten hade småningom åstadkommit, att de betraktades nästan såsom allmän egendom. Men allteftersom Julins familj förökades, upptogs af ökade näringssorger hans tid, och allt knappare blef den, som han kunde skänka vetenskaperna. En mindre gynnsam konjunktur inträdde, och då hans barns uppfostran påkallade tillgångar, som saknades honom, så nödgades han söka dem genom försäljning af den dyrbaraste delen af samlingarna. *Mammalia* och *fåglarna* köptes af den s. k. rika John Hall ifrån Göteborg, som föddes ofantligt rik och dog i uselhet och armod. Det var med tungt hjerta, som Julin besörjde inpackning och afskickning. Denna förlust kändes så allmänt, att afsändningsdagen betraktades i Uleåborg såsom en sorgedag. Insektsamlingen

blef använd såsom belöning till den vän och läkare, som räddade en älskad sons lif. Kort derpå gick äfven den för Uleåborg förlorad, då professor Ståhl flyttade ifrån Uleåborg till Westervik. Icke många år derefter lemnade Julin den ort, der hans namn säkert länge skall lefva i ett tacksamt minne; och med honom förlorade Uleåborg återstoden af de Julinska samlingarna. Den del af dem, som utgjordes af amfibier, fiskar och blötdjur, förvarade i sprit, skänktes till universitetet i Åbo, under förhoppning att de skulle der bättre än hos egaren blifva af nytta för landets uppväxande söner. Men branden i Åbo 1827 förstörde dem och likaså det rika herbarium, som egaren ännu sjelf hade behållit, och hvilket ännu vid den stora branden fanns uti sterbbuset. Hvad som utaf mineralie- ech snäcksamlingen hade blifvit elden undanryckt, förvaras hos en af familjens medlemmar.

Julin dog såsom apotekare i Åbo år 1820 och hade någon tid dessförinnan blifvit utaf landets styrelse hugnad med en utmärkelse. Kungliga Svenska vetenskaps-akademiens, patriotiska sällskapets, sällskapets för allmänna medborgerliga kunskaper och Finska hushållnings-sällskapets «handlingar» vittna, att Julin sökte äfven utom kretsen af sin närmaste omgifning vara nyttig; och att detta erkändes, betyga de femton medaljer, hvilka han hade fägnaden att se sig tilldelas. Icke endast såsom vetenskapsman var Julin utmärkt; äfven såsom medborgare var han lika anspråkslös som nitisk och uppoffrande. Såsom familjefar var han öm och kärleksrik. Många äro ännu de, som bevara honom i ett tacksamt minne.

Julins död vittnade om de sanna och djupa insigter, han egde äfven som läkare. Under sin sista sjukdom lät han en dag i en anteckningsbok uppskrifva data på de fjorton följande dagarna. Då detta var verkställdt, sade han: »Nu är det nog. Längre tror jag ej att mina krafter uthärda»; och den fjortonde dagen blef verkligen hans dödsdag.

Lycklig make och far, var han nu omgifven och ömt vårdad af de sina. I den kära kretsen saknade han blott sin yngsta son, som då vistades i Stockholm. Sonen var väl efterskrifven; men som den tiden ännu ingen ångbåtsfart var öppnad emellan Sverige och Finland, blef den öfver sin fars sjukdom bekymrade sonen i flera dagar af motvind hindrad att ila till det kära efterlängtade hemmet.

Då dödsdagen inföll, efterfrågade den afmattade sjuke, »om ej den älskade sonen redan var anländ?» men fick ett nekande svar. Efter att hafva emottagit nattvarden och välsignande tagit ett ömt och rörande afsked af sin djupt bedröfvade familj och alla närvarande, låg den utmärkte tänkaren och naturforskaren flera timmar mållös och, såsom man trodde, redan medvetslös. Då instörtade den så kära, efterlängtade sonen. På knä och badande i tårar vid sin faders dödssäng, bad han honom »om ett tecken, att han var igenkänd».

Ännu en gång uppslog den döende faders-ögat för jordens glädje, den stelnade handen höjdes till välsignelse öfver den tröstlöse sonens nedböjda hufvud, och med den faderliga välsignelsen sväfvade nu till högre rymder den från jordens band frigjorda anden, hvilken, sedan få timmar, blott af väntan och längtan varit fängslad här.

4.

Julin och Trollkarlen.

I Kuusamo Lappmark bodde en stor Tietäjä (trollkarl). Han var af en kolossal gestalt, hade små blixtrande ögon af obestämd färg, som lurade under mörkbuskade ögonbryn. Ett skäggbeprydt, leende ansigte, med illslug och hemlighetsfull min, framtittade emellan hans svartruggiga och yfviga hår. Han var klädd i Lappdrägt med mudd och vantar.

Allmän respekt och fruktan bars vida omkring i landet för den store trollkarlen, som ansågs såsom en undergörande läkare både för folk och fä. Genom några upprepade signerier och trollord kunde han få tjufvar att återbära hvad de stulit. Ännu mer, han kunde uppväcka döda ur deras grafvar, blåsa upp igenlästa kyrkdörrar, framkalla Keijokaisia och Kirkonväkiä *), med flere underverk, dem endast stora troll kunna åstadkomma. Då denne store undergörare befann sig på en resa till Uleåborg, berättade någon för honom, att i staden fanns en ännu större trollkarl, som hette Julin. Förtrytsam begaf sig genast vår kloke gubbe åstad, för att uppsöka den, som vågade i undergörande kraft och kunskap mäta sig med honom.

Framkommen, beskref han för Julin med skrytfulla osanningar och en slags medömkan och missaktning för denne, hvilken han ansåg så långt un-

*) Vålnader och hamnar.

der sig, alla underverken af sin svartkonst, dem Julin tålmodigt afhörde. Julin bad att nästa natt få följa med honom till kyrkogården, för att öfvertygas om verkligheten af hans experimenter.

»Skulle ni verkligen våga utsätta er för dessa fasaväckande syner i den hemska natten?» sade trollkarlen, tviflande och likasom afrådande, till Julin.

»Jag bär ingen fruktan för andar, och menniskor förstår jag nog att akta mig för», svarade Julin, leende.

Det blef då öfverenskommet, att Julin, med ett par vänner, klockan på slaget tolf skulle i den mörka vinternatten infinna sig vid kyrkodörren, der trollkarlen skulle vänta dem. Men emedlertid lofvade Julin, på den kloka gubbens begäran, nu visa honom något af sina konster.

Julin ingick i ett annat rum, der han hade sin elektricitets-machin med tillbehör.

Sedan han der ställt allt i ordning för att emottaga sin gäst, bad han honom stiga in. Låset och nyckeln i dörrn voro nu starkt elektriserade, likaså en jernplåt, som låg fastspikad på golfvet innanföre. Så snart trollkarlen satte foten öfver tröskeln och tog i låset, fick han en så kraftig stöt åtföljd af blixt och knall, att han helt häpen ryggade ett par steg baklänges; men sedan han blåst i sin knutna näfve och läst en kort och kraftig trollformel, steg han obehindrad in i rummet.

Julin hade lagt en silfver-riksdaler på en laddad flaska. Han bad gubben taga det blanka myntet såsom en skänk af honom. Den nyss så förgrymmade hexmästaren blef härvid nyter och mör om munnen. Bockande och skrapande med foten

mot en messingskedja, som låg på golfvet, tog han begärligt i den blanka penningen, men fick i detsamma åter en så svår stöt med skott och blixt, att han nedföll i sittande ställning på golfvet. Hastigt var han likväl på benen, och nu steg hans trolldomsande till det yttersta raseri. Han blåste i händerna, hoppade högt upp ifrån golfvet, i det han skrikande läste sina besvärjelser och bar sig åt som en galen menniska.

Härunder laddade Julin på nytt elektricitetsmachinen.

Andtruten tycktes trollkarlen nu hafva samlat sina sista krafter för att segra öfver Julins hexerier. Uppblåst af sin ingifvelses ande, liknade han en katt, som fräsande betraktar en hund, då denne vill borttaga den fågel, katten fångat. Så såg trollkarlen nu ömsom på Julin och ömsom på riksdalern, efter hvilken han åter vågade utsträcka handen. Men som af ett kanonskott kastades han hastigt emot väggen, utan att hafva nått sin afsigt.

Nu tycktes hans mod minskas, och han tillstod, att Julin äfven måtte vara en tietäjä. Med detta erkännande ville han aflägsna sig.

Julin bjöd honom först taga, såsom styrkdryck, en sup bränvin, som han slog uti ett glas med metallfot.

Trollkarlen tycktes af denna uppmuntran återlifvad; men då han närmade sig den frestande styrkdrycken och tog i glaset, fick han åter en puff, så att glaset med innehåll trillade från hans hand under bordet.

Numera hade han ingen lust att längre stanna qvar, men tordes ej taga i låset, för att komma ut. Med perlande ångestsvett på pannan,

sade han till Julin: »Herre! nog ser jag nu, att ni är en större hexmästare än jag. För Guds skull öppna er dörr, så att jag slipper härifrån.»

»Blås upp låset!» sade Julin; »detta är ju mycket svagare, än låset på kyrkdörrar.»

»Nej, herre!» svarade den förödmjukade storskrytaren, »ni ser ju att jag hos er intet förmår.» Han var helt matt och darrande.

I andra rummet trakterade Julin den stackars gubben med ett glas vin att styrka honom med. Trollkarlen tillstod då sin oförmåga att frambringa eller göra underverk och öfvernaturliga saker.

Den menniskoälskande Julin lofvade beskrifva för honom sin konst, om han ville återkomma. Men den store trollkarlen sågs aldrig mer i Uleåborg.

5.

Det uppskjutna bröllopet.

En ansedd och förmögen köpman i Uleåborg ansåg för sina käraste skatter sina vackra döttrar. Helena, den äldsta af dem, var också den skönaste. Hon var knappt fjorton år gammal; och så barnsligt oskyldig och obemärkt hon än uppvexte i syskonringen, vid föräldrarnes hjerta, blef hon dock redan utmärkt, i vårt lilla Troja, genom sin ovanliga skönhet.

Snart infunno sig flere friare, innan det menlösa barnet hunnit fästa en alfvarsam tanke vid en så vigtig sak, som giftermål. En rik handlande, en allmänt ansedd, medelåldersman, var äfven ibland dem, som kommo att begära den sköna Helenas hand af hennes föräldrar. Dessa tyckte, att den älskade dottern ej kunde göra något lyckligare val och gåfvo honom med glädje sitt bifall. Men då den blyga, unga flickans samtycke begärdes, svarade hon ej ett ord, utan smög sig, rodnande, ur rummet och in i barnkammaren, för att leka bröllop med sina små systrar, hvaraf en nu just var klädd till brud: det hon också sjelf ofta varit, och då funnit sig så lycklig i sin skrud, omgifven af en glad barnskara, att hon ingen fruktan kände för ordet bröllop. Tvärtom fröjdade hon sig åt sina syskons förundran och glädje, att snart få se henne verklig brud, och att så oförmodadt få dansa på hennes bröllop. »Men,» tänkte

hon, »hvad skall Carl Possén (en af lekkamraterna, ett par år äldre än Helena) nu säga? .... han, som så ofta varit utstyrd till brudgum åt mig! Hvad månne han skall säga, då en rigtig fästman intar hans plats? Kanske blir han ängslig deröfver? Stackars Calle!» Hon suckade och såg på en fin guldring, som hon ifrån spädaste åren alltid burit på sitt finger, en kärkommen julklapp af Calle. Tankfull lekte hon med ringen, då hennes mamma, god och glad, steg in i rummet.

»Nu, min Helena, passar det dig ej mer att bära sådana leksaker, som den der gamla fula ringen.» Vänligt tog modern den af henne, i det hon sade: »Kom, skall du få se de dyra fästmanspresenter, som härinne vänta på dig! Följ mig, min flicka!»

Barnsligt glad och smekande följde Helena sin älskade mamma; och med en innerlig fröjd beskådade begge de guldnipper och bastanta sidentyger, som fästmannen skickat och förärat åt sin unga brud, hvars glädje aldrig varit så stor, som då den goda modren passade och försökte på henne alla dessa herrligheter. Den af glädje yra flickan kunde under tiden knappt stå stilla till dess allt var ordnadt, och af modern bestämdt hvad som skulle nyttjas till brudskruden på bröllopet, samt hvad sednare skulle begagnas på hemkomstölet hos de unga, och på andra kalaser, som derefter skulle af slägt och vänner gifvas för de nygifta.

Men i detsamma inträdde fästmannen, en vacker gestalt i mannaålderns kraftfullaste dagar. Helsa och glädje lyste ur hans öppna och redliga anletsdrag. Lekande som med ett barn, smög han förlofningsringen på sin unga fästmös hand, under det hon

af respekt ej vågade upplyfta till honom sina sköna ögon. Hon var vid hans åsyn likasom snörd till kropp och själ, men syntes dock glad och tacksamt rörd öfver hans redan bevisade godhet. Kort efter förlofningen lystes för det unga paret, och bröllopet skulle firas, så snart det var utlyst.

Under lysningstiden emottogos gratulationer i brudens hem af hela staden. Gratulanterna undfägnades ymnigt med många slags utländska viner, konfektyrer, stora sockernötter m. m., allt högt uppradadt liksom ättehögar, så att bordet tycktes digna under denna gammaldags välfägnad, då den af upprigtiga hjertan med innerlig fröjd påtrugades de kruserliga fremmande, hvilka här ej saknade annat än den unga bruden. Hon var så blyg för denna mängd af objudna gäster, att hon gömde sig undan och ingenstädes kunde igenfinnas af någon fremmande. För ingen sådan ville hon visa sig före bröllopsdagen.

Den förtjuste fästmannen påskyndade bröllopet; och sista lysningsdagen skulle det, såsom nämndt är, firas.

Nu voro alla de granna bröllopsgästerna samlade, och högtidssalen stod i festlig glans, med de utsirade brudpallarna på en sidenmatta midt på golfvet. I sin brudskrud bländande skön, högvext och smärt om lifvet, i styfkjortel och dolemang, framleddes af sin far den unga bruden, åtföljd af sina breda och väl pudrade och friserade brudtärnor. Redan tog presten handboken för att begynna vigseln, då dörren öppnades och ett par objudna magistratspersoner inträdde, anförde af den unga, vackra, men nu likbleka Carl Possén. De

kommo att förbjuda vigseln, af det skälet, att bruden var för ung: ty hon hade ännu ej fyllt 14 år.

Alla häpnade. Blek och darrande skyndade bruden ur rummet, der herrarne ordvexlade en stund. Resultatet blef dock, att vigseln ej fick gå för sig. Men denna förtretlighet hindrade ej derföre bröllopsfestens firande. Man beslöt att, under åtanke på en lika glad dag längre fram, nu muntert svänga om i kontradansar och menuetter.

Den ej modfällde brudgummen anförde dansen med sin sköna brud, hvars rödgråtna ögon ingen låtsade märka. Barnaårens lätt upplifvade glädje bortjagade snart i dansens munterhet sorgen från den sköna Helenas ansigte. Och snart läktes äfven det menlösa hjertats bekymmer, genom förtroendet till den bästa make, då hon tre månader härefter, på sin fjortonde födelsedag, åter stod brud, med ledigare sinne och lättare hjerta, än den första bröllopsdagen. Vigseln skedde nu i en liten krets af slägten och de närmaste bekanta, i tysthet, utan all pomp och stål. Detta var mera i den blygsamma och anspråkslösa Helenas smak. Lyckligare än Menelaus och utan hinder, följd af hela slägtens välsignelser, hemförde nu den förtjuste maken sin sköna Helena. Zacharias Franzén var hans namn.

Helena var den lyckligaste maka och mor, då döden beröfvade henne den hulda, älskade maken, och hennes sexton barn den ömmaste far. Det äldsta af barnen hette Frans Michael.

Ännu en gång trädde Helena som enka i äktenskap, och det endast efter sitt eget hjertas val. Men hon var ej så lycklig med sin sednare man, hvilken hon sjelf valt i förnuftets ålder, som hon

det varit med den make, som hennes föräldrar för henne utvalt. Derföre plägade den goda, i fråga om giftermål, ofta säga till ungdomen: »Barn, barn! förkasta ej de gamlas råd, hvilka bättre förstå ert sanna väl, än ni sjelfva.»

Huru kär Helena äfven varit för sin barndoms lekkamrat, kan man sluta deraf, att den liflige ynglingen, efter Helenas giftermål, blef så mjeltsjuk, grubblande och sinnesslö, att han aldrig blef duglig till något kall i samhället. Men han lefde dock, ehuru alldeles overksam, till hög ålder, i sin förmögna moders hus.

Äfven Helena lefde så länge, att hon såg sig omgifven af sina lyckliga barn och barnbarn. På hennes grafvård ristades med gyldene bokstäfver i granit:

Hvar hvilar den goda?
Sporde, med en tår,
Den fattiga slägtingen,
Den trogna tjenaren,
Den gamla vännen.
Då restes af Make och Barn
Denna Minnessten
Åt den anspråkslösa.

6.

Franzéns barndom.

Ibland hundrade ljufva och sorgliga minnen, hvarföre darrar handen endast då den vågar vidröra Franzéns namn? Jo, den känner sin djerfhet och sin oförmåga att beskrifva detta vördnadsfulla namn, hvars odödliga betydelse det tillhör en mästerlig hand att teckna, snillet och vitterheten att göra rättvisa, och en hel efterverld att bedöma. Jag vågar blott — ifrån födelseorten bära en blomma i den store mannens vagga, med det hoppet, att ett tacksamt offer, ehuru ringa, förtjenar öfverseende och förlåtelse!

Frans Michael Franzén, äldste sonen till handlanden Zacharias Franzén och hans fru Helena Schulin, föddes i Uleåborg den 9 Febr. 1772, och med honom föddes den lilla stadens och hela Finlands största ära.

Som barn var Franzén klen till helsan, liten och späd till vexten, förståndig, finkänslig, häftig till lynnet, lätt rörd af moraler, men envis vid hårdare aga. Han var så godhjertad, att han gaf bort sin enda pepparkaka, hel och hållen, åt den glade eller sorgsne kamraten. Det sågs att han var lycklig sjelf just då han kunde öka andras glädje.

Den lille Frans var ett ovanligt vackert barn, till dess de förfärligaste koppor, i tredje året, voro nära att lösa engeln ifrån jordens band. Men Gud

hörde de tröstlösa föräldrarnes böner. Deras lilla älskling blef dem återskänkt, och var dem nu dubbelt kär. Ehuru den grymma sjukdomen stämplade sitt lilla rof och förstörde rosorna på kinden, vågade den ej med en flägt vidröra den förklarade själens spel och rena spegel, hvilken så lifligt syntes i de sköna anletsdragen, beskyddade af alla de goda englar, hvilka under det långa lifvets skiften talat ur djupet af Franzéns barnahjerta och den åldrige sångarkungens penna.

Med lust och lätthet lärde Franzén läsa vid fem års ålder. Redan som barn sammansatte han sin första vers. Den må blott såsom ett bevis, att han redan då lekte på rim, anföras sådan den i ett troget minne förvaras hos hans lilla brors gamla sköterska, till hvars ära den blef diktad:

»Drick, nu Zachris,
Sara Lisas skål!
Tugga lakrits
I fullt rågadt mål!
Hon, som så mycket pratar,
Välling åt dig matar,
Sjunger visor utaf bästa slag.»

Vid 12 års ålder förlorade Franzén en älskad far. Djupt kände och sörjde den förståndige gossen sin förlust. Ibland sex syskon äldst, hade han nu bort egna sig åt handeln, för att snart kunna emottaga husets vidt utspridda affärer; men han hade ingen lust för handelsväsendet. Med hela sin eldiga själs ifver älskade han studier. Hjertligt bad han sin mor, efter sorgtidens slut, att gifta sig ånyo, att ännu välja sig en make som gjorde henne lycklig, blef de faderlösas fader och förvaltade husets handelsaffärer, dem den bortgångne

efterlemnat i godt skick, tillika med en betydlig förmögenhet.

Den ännu unga och sköna enkan följde den förståndiga sonens råd och sitt hjertas fria val, då hon gifte sig med handelsmannen, sedermera kommersrådet, Lars Henrik Keckman. Huru lycklig hon blef — var hennes sköna hjertas hemlighet. Med Keckman egde hon tre barn. Till hans heder bör nämnas, att han ingen kostnad lemnade sparad för sina styfbarn, hvilka alla, lika med hans egna, hedra hans minne. Vid 13 års ålder (1785) blef Franzén student vid Åbo akademi, der han stannade för en längre tid. Men han plägade dock som oftast resa hem under mellanterminerna. Vid 17 års ålder var han magister.

Redan utmärkt som student, med ovanligt beröm för så unga år, kom Franzén ifrån akademien till fädernehuset.

»Liksom en julklapp, till syskonen hamnar»,

utgjorde han hela familjens julfröjd.

Han inträdde en dag i sin mors rum, och hon märkte att han med fötterna bar in litet snö. Den goda sade med en förebrående min: »Frans, håll dig på mattan med dina snöiga stöflor!»

Då svarade en af de församlade tanterna: »Söta syster, låt Frans stå hvar han behagar. Hade jag en sådan son, så fick han alltid stå på min byrå!»

Så värderad och innerligen afhållen var Franzén redan som barn och yngling, både af gamla och unga. Genom sitt milda, höfliga, anspråkslösa och okonstlade väsende förband han sig äfven deras hjertan, hvilka alldeles icke förstodo att upp-

skatta hans hela värde eller ana med hvad fröjd och stolthet fosterlandet en dag skulle nämna hans namn.

I sällskap med barn lekte Franzén som andra barn barnsligt, men i sällskap med äldre personer sågs gossen vara uppmärksammare och förståndigare än vanliga barn. Derföre pressades mången suck ur det ömma modershjertat, då alla, som lärde känna honom, sade: »Ei se lapsi kauvan elä, se on kovin viisas.»*) Men spåmannen har ju alltid två vilkor — och det gläder oss, att det första i spådomen ej besannat den sista anmärkningen.

Redan genljödo den älsklige skaldens första sånger öfverallt i fosterbygden, då han, helt ung ännu, i sin trädgård lyssnade till den lilla rödstjertens qvitter, som han kallade Nordens näktergal,

»Som på vår flaggstångs spets i långa tider
Sjöng bort för mig så mången natt.»

Märkvärdigt är, att samma lilla fågel eller någon af dess slägte troget infann sig på samma plats och sjöng alla aftnar och ljusa sommarnätter, ehuru sedermera för andra öron än Franzéns, ända till dess elden 1822 förstörde Uleåborg med alla dess minnesvärda ställen.

Ännu finnas dock i Uleåborg många gamla vänner till Franzén, hvilka begärligt lyssna till den lilla ensliga flygtingens klagande qvitter i nejden. Vid dessa melankoliska toner stanna till och med barnen lyssnande i sin lek och säga: »Tyst! tyst! låt oss höra huru Franzéns fågel sjunger.»

*) »Detta barn lefver icke länge: det är för mycket klokt!»

7.

Runebergs barndom.

Uleåborg har varit en vagga för flere i samhället utmärkte män. Flera lyckliga skalder hafva här i sin barndom gått i Franzéns fotspår. Eldade af hans exempel, hafva de, i samma rena luft som han, insupit samma anda.

Ibland desse är Finlands nuvarande stolthet, Johan Ludvig Runeberg, en. Ehuru född i Jakobstad, der hans far var kofferdikapten, var han som liten gosse flera år i Uleåborg, antagen fosterson hos sin goda farbror, tullförvaltaren Runeberg, hvars ögonsten och älskling den ystra gossen var. Frimodighet och oqväst liflighet lyste i hans stora blå ögon, strålande af skalkaktig barnaglädje vid hans lyckade små puts och upptåg. Helsans rosor logo på det öppna ansigtet, bekransadt af lockigt hår —

»Brunt som kaffe, när jag slår
Helt litet grädda i åt pappa.»

Den lilla Ludvig var en af de vackraste, raskaste och ostyrigaste små gossar, man kan se, och allas gunstling. Men hastigt mörknade hans barndomshimmel, då den goda farbrodern dog, alltför tidigt för den hoppgifvande gossen, hvars uppfostran han åtagit sig.

Den förnämt bortklemade gossen återsändes till sina medellösa föräldrar, hvilka med smärta förutsågo, att de för den älskade sonens fort-

komst föga annat kunde göra med deras knappa tillgångar, än underhålla hans studier i Wasa skola.

Ehuru den lilla Ludvigs liflighet en kort tid nedstämdes af sorgen öfver hans farbrors bortgång, återväcktes denna liflighet dock snart i det kära, ehuru fattiga, föräldrahemmet, ibland fem yngre syskon.

Runeberg skickades till Wasa skola i sällskap med tre glada kamrater af samma ålder, hvilka alla skulle bebo ett rum. En gammal gumma sändes med för att vårda och hushålla för de öfverdådiga gossarne, hvilka ej voro alldeles belåtna med sin dams sällskap. De gjorde derföre den gamla vårdarinnan tusende bekymmer och spratt, vid hvilka Ludvig alltid stod i spetsen, ehuru han var gummans gunstling. Hon ville nemligen aldrig tro, att den stilla och flitiga Ludvig kunde vara med om de puts man gjorde henne, isynnerhet som han alltid syntes vara hennes försvarare.

Men en dag visste ej »moster» (de gåfvo henne detta namn) hvad hon skulle tänka härom, då hennes lustiga gossar höllo på att skrämma slag på henne.

Denna gång hade de trädt långa pertor emellan sparrarne i taket af det gammalmodiga rum, som de bebodde. Då »moster» kom uppför trapporna med det brännande grötfatet till supén, ropade hon redan vid hvarje trappsteg: »släpp in mig, gossar!» Då slog en af dem dörren vidöppen, medan de tre andra med brak och buller från taket sönderbröto de torra trädstickorna, och hennes Ludvig — föll krossad under spillrorna.

Med ett gällt nödrop fällde moster det rykande grötfatet på förstugugolfvet, och störtade

storskrikande nedför trappan in till värdfolket, i det hon ropade, att taket fallit ned deruppe och »dödat hennes Ludvig, den beskedliga gossen.» Gumman var förtviflad.

Helt förskräckt sprang husvärden (en guldsmed) med sina sex arbetare upp åt vinden, för att resa upp taket. I trapporna och förstugan svuro de öfver smörjan de klefvo uti (den varma gröten). Men då de så manstarka instego i ungherrarnes rum, blefvo de helt flata att se dem alla inbegripna i sina djupaste studier, helt stilla sittande på sina platser, utan att minsta tecken till någon skada eller oordning syntes i rummet.

Moster stod nu som förstenad af häpnad. Med stirrande ögon och öppen mun, gapade hon, än på den förtörnade värden, än på hans gesäller, än på de flitiga och alfvarsamma gossarna, hvilka tycktes vara helt förundrade öfver att blifva störda i sin läsning af en så oförmodad visit. Värden med alla sina gesäller, förtretade och långnästa, återvände till sin verkstad, i det de snäsande sade till den förvånade gumman: »Moster är ju galen!»

Ingen annan än Ludvig kunde öfvertyga gumman, att det varit en synvilla som så skrämt henne.

Men sedan dessa skoltidens fröjder voro förbi, måste den sextonårige ynglingen ut i verlden, för att i mödornas, försakelsens och erfarenhetens skola arbeta för sin ännu mörka framtid, och ensam hjelpa sig fram, på sin akademiska bana i Åbo.

Mången gång kunde den finkänslige ynglingen umbära det nödvändigaste, hellre än han ifrån hemmet emottog den minsta hjelp. Hans far, en ut-

märkt, aktad och bildad man, hade redan i flera år legat slagrörd, och sonen kände huru noga det stora hushållet medtog de i friska åren samlade tillgångarne.

Här, under bekymren, i pröfningarnes och sorgens skola, afföll först det yra som följt Runeberg från barnaålderns lekar. Men med dess oskuld, förenad med en djup, vemodsfull känsla, sjöng den stadgade ynglingen nu om lifvets alfvar, om naturens skönhet i Norden och dess söners hjeltekraft.

Snart höjde sig den unga sångarörnen på ännu starkare vingar, åt ljusets källa, frambärande offer af myrten, lilja, ros eller cypress i sina rikt doftande kransar.

Hans Finska lyra har blifvit lagerkrönt äfven i fremmande länder, ej allenast af det hedrade fosterlandets erkänsla och tacksamhet.

8.

G. H. Mellins föräldrar och barndom.

Novellförfattaren Gustaf Henrik Mellin är född 1803 i Revolax. Han är äldste sonen ibland fem syskon, och hans fader var kapellanen derstädes Abraham Mellin. Både denne och hans fru, Sara Margareta Wacklin, voro födda i Uleåborg. Efter en lång och trofast förlofning gifte de sig, ehuru ej någondera ägde förmögenhet, så snart Mellin hade erhållit Revolax predikodistrikt. Emedan vägen var särdeles lång till Siikajoki moderkyrka, hade bönderna i trakten å högre ort begärt att här få bygga sig en kyrka och en prestgård, samt att sjelfve med landtmannaprodukter få aflöna sin lärare; och denna deras ansökan hade nu vunnit nådigt bifall.

Genom den glada församlingens förenade krafter reste sig snart det lilla landtliga templet i anspråkslös enkelhet ur gröna skogen. Betydelsefullt höjde det sin spira öfver topparne af de rotfasta träden, hvilka hittills oinskränkt herrskat öfver nejden, men nu tycktes, liksom af vördnad, hafva lemnat plats för den oväntade gästen och sänkt sina kronor.

Då de små välljudande kyrkklockorna ringde heligt första gången, tidigt en klar och fridfull söndagsmorgon, kallande den fromma församlingen att tacksamt prisa sin Skapare och Herre i den till hans ära nyss byggda kyrkan, tycktes till och med

de förut af yxans slag och buller uppskrämda, husvilla och förirrade småfoglarna börja samlas och sitta lyssnande i träden, liksom begrundande om ej äfven de kunde få bygga sitt lilla näste här under den skyddande helgedomens takresning, hvarefter de, ansträngande sin röst för att deltaga i den allmänna lofsången, ömsom svingade sig omkring den nya kyrkan, ömsom höjde sig öfver densamma, och försvunno i himmelens azur, för att snart återkomma med dubbla fröjdebetygelser.

Straxt invid kyrkan omslöts det nyss uppförda prestbordet af stolta, högvexta granar, så tätt som om de velat med förenade krafter skydda den nätta byggnaden för alla faror, ja för minsta flägt af nordanvindens stormar. Sakta lekande slogo deras gröna spädare qvistar på fönstren, tjenande till jalusier emot sommarsolens heta strålar, i det de bildade ett magiskt skuggspel i de solbeglänsta rummen, hvilkas rena väggar ej pryddes af Franska tapeters prål, men voro glattade af den vassa yxans bett, hvilken Österbottens timmermän så väl förstå att sköta. Grön mossa bekransade hvarje stockhvarf. Stora, hvitmenade tegelkakelugnar lofvade trefnad för vintern, ehuru spöklikt hotande de gapade på den närgångna skogen.

En snygg möbel af björk, förfärdigad på stället, ersatte här alla lyxens fordringar. Öfverallt, ur hvarje vrå, vinkade trefnaden, inbjudande och sällhetsbådande, ett fridfullt välkommen! emot den nyssvalda predikanten, då han för första gången med sin unga hustru här inträdde.

De lyckliga makarna voro förenade af en sällsynt sympathi både till förstånd och hjerta. De voro nog för hvarandra, saknade ej öfverflödets

njutningar eller lysande sällskaper; men deremot voro de glada, då de ofta till sitt tarfliga bord kunde bjuda den redliga och förståndiga bonden eller hans gumma: en heder och uppmuntran som hela församlingen täflade om.

Mellin var språkkunnig, hade många utmärkta kunskaper och var tillika en af Finlands första predikanter. Dertill egde han en vid kyrkoceremonierna serdeles vacker röst.

Vid högtidliga tillfällen, såsom bröllop och läsförhör, då bönderna hos sig pläga anställa kalas, var det ett ibland Mellins största nöjen att undervisa det lärgiriga bondfolket äfven i historie och geografi. Med krita ritade han kartor för dem på väggar och bord. Detta hans välvilliga och vänliga bemötande gjorde, att hans lilla församling hängde vid honom som goda barn kring en älskad fader.

Den goda prestfrun var lika älskad. Kärleksfull och öm om alla lefvande varelser, var hon alltid hjelpsam mot nödlidande och dem som behöfde tröst i bekymren eller hennes goda råd. Hon var ett mönster af hushållsaktighet och ordning, och derföre var det lilla prestbordets inkomster, under hennes välgörande hand, rikt som enkans oljokruka.

Genom de unga makarnas omsorg och församlingens kärlek och välvilja för dem stod den lilla prestgården inom få år kringbyggd som ett litet slott med sin gröna borggård. Rödmålad och landtligt treflig speglade den sig vänligt i den lugna, förbiflytande ån, på hvars höga kant den var belägen, nu omgifven af böljande åkrar och gröna ängar, der den välfödda boskapen betade på vid-

sträckta blomstermattor, och der torfblommorna spridde sin vällukt.

En herrlig söndagsmorgon stod pastorn på stället redan kyrkfärdig på den rena, granrisbeströdda förstuguqvisten och betraktade med rörelse den lefvande naturens sköna tafla. På hvarje grässtrå glänste en glädjetår, och löfven på de här och der vänfast grupperade träden syntes honom darra af fröjd, då de helsades af den upplifvande morgonsolens strålar. Då trädde hans maka fram till honom med små barnen. Söndagsklädda, i hemväfdt bomullstyg, med hvit lugg och hvita kragar, kommo dessa glada för att hastigt få helsa och säga god morgon åt pappa och derefter få skynda till hvar sin lilla filbunke, så lockande för friska barns alltid goda matlust. Men den yngsta, blonda gossen räckte från modersfamnen sina små händer mot fadern, leende så sött som endast barn kunna le.

Med tåradt öga utbrast då det öfverfulla fadershjertats glada känsla i ord, i det han emottog den lilla smekande engeln.

»Älskade barn», sade han, »och du, hulda maka! Kan något saknas i vår sällhet på jorden? Genom mitt lilla embete har jag en tillräcklig inkomst för våra få behof, en god församling, en treflig boning, en liten vänlig kryddgård, små lofvande åkrar och ängar, och i denna blomstrande omgifning dig, älskade maka, mitt hjertas enda val, och våra goda barn.» Rörd blickade han åt höjden. »O du store gifvare af allt godt och skönt!» utbrast han, »hvar finnas hjertan, hvilka gladare och tacksammare klappa för dig än våra?»

En klar perla ur det blåa ögat och från hjertats himmel trillade nedför hans makas skära liljekind, då hela familjen inträdde till det för barnen upprågade frukostbordet.

Men snart störde denna deras husliga sällhet på ett förfärligt sätt af krigets åska 1808.

Bataljen i Revolax är för väl känd och beskrifven, att här behöfva återtecknas, utom i hvad Mellinska familjen serskildt beträffar. Anfallet gällde sjelfva prestgården. Just här hade Ryska generalen Bulatoff tagit sitt högqvarter, då Savolax' jägare, under den tappre grefve Cronstedts anförande, bestormade gården. Efter ömsesidig tapperhet och ett förfärligt blodbad blef general Bulatoff, som modigt försvarat sig, med värjan i hand och öfverhöljd af blessyrer, tillfångatagen af de tappra Finnarne, hvilka under hela kriget så hjeltemodigt stredo och föllo för sitt fosterland.

På sjelfva gården, och rundtomkring densamma, var allt betäckt med blod, blesserade, döda eller döende, vänner och fiender om hvarandra. Dödsklagan och jemmer hördes öfverallt.

Den lilla, nyss så lugna och fredliga prestgårdsbyggningen blef genomskjuten, likaså alla uthusen, der ingen säker vrå fanns för de öfverallt korsande kulorna. Kanonernas dån och gevärssalvorna nästan döfvade den dödsångest, hvari fru Mellin sväfvade, ej så mycket för sig sjelf, som för sina späda barn och den älskade fadern, hvilken sökte genom sitt mod ingifva henne styrka och förtröstan till Försynen, »som skyddar sparfven under himmelen». De ömma föräldrarna gömde nu i en bakugn de tre äldsta barnen. Ehuru Gustaf blott var vid fem års ålder, inpräglades dock ba-

taljens rysligheter för alltid i hans minne. Med det späda barnet nedlade sig fru Mellin på golfvet, der hennes man öfverhöljde henne med en skinnfäll, hvarefter han tog sin plats på dörrtröskeln och sökte tröstande uppmuntra sin till döden beredda maka, under det kulorna hveno öfver deras hufvuden.

Efter flera timmar, dem hela familjen tillbragte i en obeskriflig dödsångest, minskades bullret. Striden hade upphört; men den jemmer, som nu hördes af sårade och stympade, var i hjertat ännu mera skärande, än kulornas hväsning.

Darrande och sjuk af fasa och förskräckelse sökte fru Mellin nu att dela till alla blesserade, vän eller fiende, den hjelp hon ur sina små tillgångar förmådde gifva. Men denna dagens gräsligheter knäckte hennes helsa så, att den aldrig fullkomligt återvanns.

För denna gång hade nu krigsteatern aflägsnat sig från Revolax; men då Ryska armén mot hösten samma år åter närmade sig, nödgades pastor Mellin med sin familj lemna hus och hem, utan att hinna medtaga något af sin lilla hopsparda förmögenhet. Till en början stannade han i Uleåborg, der han qvarlemnade sin familj, hvarefter han följde den retirerande Svenska hären genom hela Vesterbotten. Han ankom slutligen till Stockholm.

Före det sönderslitande sista afskedet från fosterlandet, hade han, till råga på sin smärta, den sorgen att tillsluta ögonen på sitt yngsta barn. Den lilla bortgick, ett tidigt offer för krigets fruktansvärda följeslagare, fältsjukan, och qvällen före fa-

drens afresa bar han sin lilla älskling ur den tröstlösa modersfamnen, i grafvens lugna hamn.

I tyst sorg hade fru Mellin, efter afskedet från sin man, tillbringat flera månader, utan att få den minsta underrättelse ifrån honom, då efter konventionen i Olkjoki en ifrån Svenska armén till de sina återvändande Finsk soldat inträdde, och med tårfulla ögon till henne framräckte ett litet bref, som han insytt i sin mössa. Med oförklarliga tårar, vexlande emellan fruktan och glädje, badades det kärkomna beviset att den älskade maken ännu varit vid lif och helsa, då brefvet afsändes; och kort derefter hade fru Mellin den glädjen att med posten ifrån Stockholm emottaga ett nytt bref, uppmuntrande äfven för framtiden, ehuru hon med sina barn ännu måste qvarblifva i Uleåborg uti sin kusin, handelsman Zachris Wacklins hus. Här vistades hon tvenne hela år, till dess hennes man fick Thuns pastorat i Westergötland och efterskref sin familj.

Pastor Mellin var en så rättsinnad man, att då Gustaf Adolf, som godhetsfullt gynnade Finska flyktingar, vid Mellins ankomst till Stockholm bjöd honom ett pastorat i Sverige af första klassen, svarade Mellin, »att, ehuru tacksam han var för denna nåd, vore han dock nöjd med ett mindre pastorat, emedan det förra tillkom större förtjenster än dem han egde.»

Derefter fick han vänta i tvenne år innan han fick lilla Thun. Men här framlefde han sin återstående korta lifstid med sin familj, lycklig och nöjd.

Af Mellins barn var sonen Gustaf äldst, ett stilla och lydigt barn, helt blond, med fina, öppna

anletsdrag, blåa, själfulla ögon och linhvitt hår. Han var smärt och lång till vexten, och utmärkte sig derigenom, att ingen rätt förstod den besynnerliga gossen. Man visste ej rätt om han var qvick eller dum. Helt bekymrad sade hans mamma om honom: »Gud allena vet hvad det blir af den gossen. Antingen blir han ett ljus eller ett mörker, så besynnerlig är han.»

Det hände en gång på Revolax' prestgård, då han var fem år gammal, att gossen en vacker sommarmorgon försvann. Fadern var i socknen på läsförhör; och snart saknade modern barnet. Man sökte, frågade och ropade efter den lilla rymmaren, men allt förgäfves. Slutligen, sedan hela husets betjening var utskickad att söka honom och modern var nästan tröstlös, kom gossen i sakta mak spatserande ifrån närmaste åker, knappt ett stenkast skild ifrån de sökande och ropande på gården.

»Nå, Gud ske lof!» ropade den glada modern, som först blef honom varse. »Se der kommer han.»

Hon sprang med öppna armar mot sin lilla älskling, som vänligt sade: »Aj, mamma, akta mina blommor!»

Han hade plockat sitt lilla förkläde fullt med sådana.

»Hvar har du varit, min gosse?» sade den förtjusta modern.

»Här nära, i diket på åkern, der jag plockat alla dessa vackra blommor. Pappa har lofvat att säga mig namnet på dem jag visar honom.»

»Men har du ej sett, min lilla vän, huru vi sökt dig?» sade den smekande modern.

»Jo,» blef gossens svar.

»Och hört huru vi ropat efter dig?»

»Ja.»

»Nå, hvarföre kom du då ej fram ifrån din gömma?»

»För det jag lekte med mina blommor och hade roligt.»

»Men visste du ej, att mamma var ängslig öfver dig?»

»Jo.»

»Hvad tänkte du då?»

»Att mamma nog blir glad igen, när jag kommer.»

»Men tänkte du ej, att mamma skulle blifva ledsen på dig?»

»Nej.»

»Och hvarföre intet?»

»För det att mamma aldrig varit ledsen på mig.»

»Tänk, om du skulle få stryk nu: ty det förtjente du.»

»Ja, men pappa är ju inte hemma.»

»Men om jag ger dig ris?»

Gossen begynte storskratta deråt, kysste smekande sin mors hand och bad om förlåtelse för det han oroat henne.

»Jag förlåter dig för den här gången; men du måste lofva att aldrig mera så skrämma mig.»

»Ja-ha.»

»Och att aldrig mera gömma dig som nyss; lofvar du det?»

»Nej.»

»Stygga gosse, hvarföre inte?»

»För att jag inte kan.»

»Och hvarföre kan du det inte?» sade den förut lugna modern, nu med hetta.

»För det att mamma nu straxt skulle hitta dit och se mig der, när mamma känner mitt gömställe.»

Skrattande lemnade nu den goda modern hela spörjsmålet.

Vid ett middagsbord för fremmande hände det, att någon äfven fyllde barnens vinglas. Genast tog Gustaf sitt glas och tömde det i bottnen. Då hans mamma förebrående sade: »Gustaf! Gustaf! gick det dig ej i hufvudet?» svarade gossen helt lugnt: »Nej, det gick i magen.»

Då efter bataljen i Revolax hela prestgården med dess omgifning blef aftagen, framställde modern för Gustaf denna tafla, sägande: »Känner du igen detta ställe?»

»Nej,» svarade den enstafvige gossen.

Helt bekymrad sade hans mamma: »Ser du ej, att det är Revolax' prestgård, vårt hem?»

Gossen teg, men betraktade noga ritningen.

»Tycker du ej att det är likt?«

»Nej.»

»Nå, hvad felas här, som ej vore likt?»

»Pönkkän på förstugudörren,» sade gossen alfvarsamt.

Då föräldrarna med sina barn flyktade undan för fienden, hade man med en lång stör (pönkkä) tillslutit förstugudörren, som saknade yttre lås.

Sedan vi nu lärt känna några drag af vår författares öden och egenheter i de spädare åren, vilja vi återvända till Mellinska familjens öden på Thuns kyrkoherde-boställe.

Fru Mellins helsa hade lidit af krigets oroligheter och skräckscener; men hennes mans ömhet beredde så mycken trefnad omkring henne i det nya hemmet, att hon snart någorlunda återhemtade

sin helsa och sina krafter, under det hon sökte att glömma hvad hon lidit genom krigets gräslighet. En ny välsignelse begynte nu åter blomstra i deras hus, så att de främmande, hvilka här besökte dem, sade sig »aldrig hafva sett en gladare och trefligare liten prestgård». Äfven familjen hade ökats med tvenne barn.

Icke fullt fem lyckliga år räknade kyrkoherde Mellin att han framlefvat i Thun, då han häftigt insjuknade och kort derefter nedlades i grafven, saknad och begråten äfven här af sin församling och de få vänner, som inom denna tid rätt lärt känna honom.

Men förgäfves vore att beskrifva hans efterlemnade makas sorg. Der stod nu den tröstlösa enkan ensam vid sin älskade makes stoft, omgifven blott af sina gråtande faderlösa barn, på en främmande ort, skiljd från slägt och vänner.

Den så hårdt pröfvade enkans själs- och kroppskrafter dukade under för hennes djupa smärta. Dödligt insjuknade äfven modern till de fem små faderlösa. Brinnande voro det snart bristande modershjertats böner till försynen för de späda barnen, hvilka skulle lemnas att utan föräldravård inträda i en sorgfull och farlig verld.

I synnerhet det yngsta barnet, en dotter, blott några månader gammal, låg med ömt bekymmer på modershjertat. Men Gud hörde den döendes böner. Han sände ädla ehuru främmande menniskor, hvilka kommo för att antaga sig hvar sitt af de små som fosterbarn. Endast den äldste gossen återstod ännu och fästade med bekymmer den förklarades ande vid jorden, ehuru sann för-

tröstan hon egde till vårdaren af allas, också den minstas öde. Från det stelnande modershjertat uppstego ännu till höjden varma böner och önskningar att förr än det upphörde klappa få se äfven det sista barnet i goda händer. Den döendes sista önskan blef hörd, när en anförvandt, dåvarande kyrkoherden i Kumla, sedermera biskop Franzén lofvade upptaga den värnlösa i sin vård.

Nu spreds ett himmelskt lugn öfver den förklarade moderns ansigte. Med svag, knappt hörbar röst prisade den flyende anden Gud, och, välsignande sina barn, brast det ömaste modershjerta. En helig tystnad rådde i rummet, endast afbruten af de omgifvandes tysta gråt och de fem fader- och moderlösa barnens snyftningar, hvilka dock ej ännu rätt förstodo sin förlust.

Då utbrast högt gråtande Maja, husets gamla trotjenarinna, som i ve och väl delat sitt herrskaps öde och följt dem ända ifrån Finland: »Ja, jak visste tet nock, att frun kulle kå efter pastorn. Hon kunte altri vara klat, sild från honom».

Och Maja hade rätt: de saliga bortgångna voro en själ i lifvet; de skulle följas åt i döden.

Mellin lemnade genom en klok hushållning sina barn ej alldeles medellösa. Det lilla arfvet kunde bidraga till deras uppfostran.

Vid föräldrarnas frånfälle hade Gustaf uppnått tolf år, och var så vek och ömsint, att han sjelf liksom blygdes för sin känslighet och sitt goda hjerta. Han var uti en beständig misslyckad strid, emedan han ville synas manligt kall vid allt; men de framträngande tårarna förnekade ofta hans visade kallsinnighet.

Biskop Franzén, som faderligt antagit sig Gustaf, märkte gossens anlag, och hade en ospard möda och vård om hans studier och uppfostran. Men gossen hade ifrån sin första tanke fästat sig vid sjöväsendet, så att han aldrig med nöje lekte med annat eller talte om annat än fartyg och resor omkring jorden. Denna sjölust sökte redan hans föräldrar att qväfva, emedan man ansåg honom blifva skicklig till något mindre äfventyrligt kall. Enligt både sina föräldrars och fosterföräldrars önskan blef han prest.

Med en ovanlig fattningsgåfva och ledd af sin välgörares faderliga hand, samlade gossen redan tidiga kunskaper och smak för litteratur.

Hvad nytta och nöje han sedan gjort sitt nya fädernesland är kändt. Men säkrare hade hans lycka varit i ekonomiskt afseende, vid hans kall, om han blifvit qvar i Finland, der man med stolthet nämner Mellins namn, i det man vet honom vara Finne född, och med hjertlig fröjd betraktar hans porträtt på Akademien i Helsingfors. Det är måladt af Mazèr.

9.

Professor Bergbom.

Befallningsmannen Bergbom, en hederlig och, i sin långvariga tjenstebefattning som kronofogde, utmärkt ordentlig man, kom dock genom några förluster på kronobalans.

Sorg och bekymmer förkortade den redligt tänkande mannens lifstid, och han afled innan redogörelsen till kronan var fulländad. Af hans barn voro ännu tre oförsörjda, och lemnades i yttersta fattigdom hos deras tröstlösa moder, som, nedtryckt af sin sorg, ingenting kunde företaga till de sinas bergning.

Den äldsta af de hemmavarande barnen var en skön dotter om 16 år. Ehuru djupt sorgbunden, var hon dock rådig och beslutsam, tänkte blott på medel att kunna försörja det lilla hushållet, och ville arbeta af all sin förmåga, på det hennes lilla bror Fredrik måtte få fortsätta sina studier. Han var den snällaste af gossarna i skolan, och ingaf det hoppet att med tiden blifva en utmärkt man.

Den goda systerns förhoppningar blefvo ej felslagna. Genom hennes förtröstan till försynen, genom omtanke, arbetsamhet och inkomsten för några pensionärer hade det lilla hushållet nog, och hennes lilla brors flit att lära gaf den goda systern alla dagar nya glädjeämnen.

Snart var Fredrik Berghom öfverst ibland gossarna i skolan. Älskad af sina kamrater, upphöjdes han snart af dem till general, då gossarne loftiderna öfvade sig att exercera. De voro då beväpnade med egenhändigt fabricerade gevär af trä; hvita plymer, knutna af snöripsfjädrar, svajade på hatten; friskt mod och röda kinder lyste ur det af barndomsglädje strålande ansigtet.

Generalens uniform, bruna byxor och blå jacka, var beprydd med revärer, ordensband och krachaner af förgyldt och mångfärgadt papper. Vid generalmönstringar bar fanjunkaren en blå sidenfana, på hvilken en björn och en Finsk devis voro broderade. Den var en skänk till skolungdomen af landshöfding Jägerhorn, hvilken ofta med nöje åsett de raska gossarnas krigiska bedrifter. Fanan förvarades på rådhuset, och utgjorde gossarnes sällsynta och barnaårens högsta glädje.

Äfven dessemellan ådagalade de unga hjeltarne prof på tapperhet, dét följande verser af den tolfårige generalen bevisa:

Det härom dagen hände sig,
Att två gesäller kommo
Till skolan blott att visa sig;
Men mycket stryk bekommo.

Den ena uppå golfvet låg
Och sig ej röra tordes,
Men med förargelse han såg,
Hur väl den andra smordes.

Af bullret, som häraf uppkom,
Mor Lukas hit ock fördes,
Men gjorde genast högerom
Då hon på dörren kördes.

Vid fjorton års ålder afreste den snälla gossen med knappa medel till Åbo akademi, der han

sedan under ihärdig flit med informationsbeställningar uppehöll sig i flera år.

Under denna tid gifte sig hans älskade syster med apotekaren Nervander i Nystad, der hon, närmare sin bror, kunde hafva någon omsorg om honom. Men efter några år sålde Nervander sitt apotek, och flyttade till Uleåborg, der han dog, efterlemnande sin sörjande maka alldeles medellös, med fem små barn.

Den äldste sonen gick i Uleåborgs trivialskola, och var redan utmärkt för sin lärgirighet och sitt goda hufvud, då hans morbror, nu professor vid Åbo akademi, kom att helsa på sin gamla mor, slägt och vänner, och att trösta sin sörjande syster. Han ville lindra hennes bekymmer och betala sin gamla tacksamhetsskuld derigenom, att han tog med sig den mest för sina söners uppfostran bekymrade moderns begge gossar, för hvilkas uppfostran han lofvade hafva en faderlig omsorg. Också sveks han ej i de förhoppningar, ej heller i den fadersglädje han väntade sig af sina fostersöner. Den äldste af dem är den vid universitetet i Helsingfors för sin lärdom, sin qvickhet och sitt snille så utmärkte professoren Nervander. Den yngre blef en aktad militär, och begge älskade familjefäder, äfvensom sin tidigt silfverhåriga, i sorgernas skola bepröfvade gamla vördnadsvärda moders och sina systrars glädje och stöd.

Ett par år efter det akademien ifrån Åbo flyttades till Helsingfors dog professor Bergbom, i mannaålderns kraftfullaste dagar, ömt saknad af en ung, älskvärd maka, mor, syskon, fostersöner och hela den studerande korpsen, hvilken i honom förlorade ej blott en älskvärd lärare, utan äfven

en faderlig vän. De värderade den innerliga välvilja, det varma nit, den klarhet, hvarmed han meddelade dem sina kunskaper. Tacksamme för den vänlighet, hvarmed han alltid bemötte dem, högaktade de tillika hans ädla karaktär, hvilken aldrig sänktes till ensidiga och orättvisa omdömen i saker, som ej hörde till hans vetenskap och kall. Blott för detta lefde och verkade han; ty han ville ej lysa, endast gagna sitt fosterland. De, som lågo hans goda hjerta närmast, kände bäst hela dess värde.

Det tycktes likasom man först efter döden vågat, emot den anspråkslöses vilja, göra full rättvisa åt hans förtjenster. Ty alltsedan Porthans begrafning hade ingen dödsfest vid akademien blifvit högtidligare firad än professor Bergboms, 1830 i Helsingfors kyrka.

10.

Toppinen och Engelskan.

Wilhelm Berg, en lång och smärt yngling, med eldig själ och behagligt utseende, var en i-bland de elegantaste kavaljerer och dansörer i Uleåborg. Hans förmögna far, sjelf berest såsom varande sjökapten, ville äfven att den älskade sonen skulle resa, för att, såsom han sade, lära känna något mer af verlden, än den blinde som stack ut käppen genom en glugg i sin koja, och, då han der kände omkring utan att möta något hinder, begynte glad att svänga med käppen i luften, och helt förvånad ropa: »On mailma johonkipäin!»*)

Tacksam och glad afreste den lefnadslustige ynglingen, lärde lefnadsvishet i det alfvarliga England, och att älska i det sköna Frankrike, som man kallar »ynglingarnas pröfvosten, fruntimrens paradis och hästarnas helvete».

Hemkommen efter ett par år, var Wilhelm så alfvarsam och förändrad till sitt lynne, att han skiljde sig ifrån det finare och glada sällskapslifvet, i hvars nöjen han förut deltagit, men der han nu ej mera fann någon trefnad.

Snart hördes den förvånande nyheten, att det i Engeslevä kyrka lyst för Wilhelm Berg och en bondflicka, den rika nämndeman Toppises enda barn, en menlös och täck flicka, blott fjorton år gammal.

*) Här finnes ju verld åt alla kanter.

Ett dundrande bröllop följde straxt efter lysningen; och Wilhelm Berg antog namnet Toppinen efter sin svärfar och hemmanet, dit han nu flyttade. Han blef bonde, ej blott till namnet, eller dermed att han anlade bonddrägt, men han sågs alltid främst ibland sina arbetare i skog, på åker och äng. Han blef ett mönster för landtbrukare deromkring genom sin klokhet och arbetsförmåga vid jordbruket. Hans unga, oskuldsfulla hustru var äfven förståndig i landthushållning. Alltid vänlig, fryntlig och glad, spred hon trefnad omkring sig, så att främmande ifrån staden ofta öfversvämmade det gästvänliga huset, der de kommo att njuta af landtlifvets och sommarens behag. Ungdomen fick ofta tillåtelse att fara dit ett par dygn förut, hvarefter föräldrarna om söndagseftermiddagen kommo efter, då den jubilerande ungdomen var dem till mötes och sedan gjorde allt sitt bästa i språng och lekar, för att roa de goda gamla. De återvände derefter gemensamt ifrån det så trefligt fria, dock oskuldsfulla landtlifvet till stadens tvång, der etikettens slafbojor buros lika allmänt som i vida större städer.

Då någon förundrade sig deröfver, »att det här ännu gick an, att unga bättre fruntimmer och herrar fingo tillåtelse att så utan någon Argus roa sig på landet», svarade en af de unga damernas mödrar: »Gud ske lof, för det vi utan minsta fruktan kunna tillåta våra döttrar att resa omkring verlden, lika säkert ensamme, som om de vore under våra egna ögon. — Hvad glädje hade man eljest af deras uppfostran?» tillade den lyckliga modern med lugn säkerhet.

Men vi vilja återvända till Toppinen. Han

och hans unga, fryntliga gumma valdes alltid till värd och värdinna vid landtliga högtidligheter, der allt då tillgick städadt och ordningsfullt.

Toppises husliga sällhet ökades genom flera beskedliga barn, dem han tidigt öfvade i landtliga göromål, och lät undervisa i religionen, skrifva och räkna. Sedan fingo de sjelfve välja yrke eller stånd; men alla blefvo de vid faderns.

Vid en sockenstämma valdes tvenne bönder, att på socknens vägnar göra en resa till konsistorium i Åbo, angående något ärende som rörde Limingo pastorat. Sunila, en gammal aktad bonde, och Toppinen fingo detta förtroende.

Framkomne bemöttes de hyggliga sändebuden med mycken aktning i de hus der de blefvo kände. I synnerhet voro flere af Toppises fordna ungdomsvänner glade att se honom. Bergsrådet Julin hade bjudit dem till en middag. Då han föreställde sina gäster för sin engelska fru, tillade han artigt: »Här ser du nu, min Emmy, att vi också i Finland kunna vara stolta öfver våra landsmän, äfven i bondeståndet».

Man satte sig till bords. Den vänliga värden talte finska med Sunila, och värdinnan litet bruten svenska med Toppinen, hvarefter hon på engelska sade till sin man: »Vet du, Junne, jag har aldrig i England sett så bildade och hyggliga bönder som desse». Hennes man log; men rodnande svarade Toppinen på engelska:

»Detta är det största beröm, som någon kunnat gifva vårt stånd här i Finland».

Den unga frun blef i sin tur helt förlägen, och sade: »Man har narrat mig. J ären blott utklädde till bönder».

Toppinen svarade leende: »Denna beskyllning vederlägges lätt af våra pass».

Sedan blef samtalet alltmera lifligt och muntert. Toppinen beskref sina resäfventyr för värdinnan på hennes modersmål och förklarade, att han aldrig haft orsak att ångra, det han blifvit jordbrukare i ordets hela bemärkalse, efter den verldserfarenhet han så ung fick på sina resor.

11.

Bondbröllopet.

Puntala, en gammal, strängt redlig, arbetsam och förmögen bonde i Temmes by af Limingo socken, egde många utmärkt vackra barn, både söner och döttrar. Endast den äldsta af döttrarne var så vanställd af kopporna, att hon ännu vid några och tretio års ålder satt ogift derhemma hos föräldrarna. Näst henne i ålder voro flera bröder, och så en syster, nu i sitt nittonde år, en brunett skönhet, hela bygdens stolthet, sina gamla föräldrars glädje, och ett föremål för alla de präktigaste bondgossarnes uppmärksamhet i nejden. Ja, ända långt i andra socknar ej allenast tänktes och talades ständigt om den vackra »Puntalan Annu», utan till och med skickades Puhemiehiä*) ifrån alla kanter för att begära henne till värdinna på flere stora hemman, af unga husbönder, som med henne voro jemnåriga.

Men skön Annu blickade då alltid så bedjande med tårfulla ögon i sina föräldrars, och sade: »Älkäät minua hyljätkö!» **) att de gamla med rörelse afslogo de fördelaktigaste tillbud för den älskade dottern, hvilken de ej gerna ville lemna ur huset åt den förstkommande friaren: ty ju flere friarne voro, dess större heder för den eftersökta.

*) *Talmän*, som af friaren skickades att begära flickan.
**) Förskjuten mig icke!

Men de gamla visste ej rätta orsaken, hvarföre deras fromma och eljest förståndiga Annu så frikostigt utdelade sina korgar. De hade ingen aning derom, att i skön Annus oskuldsfulla hjerta hade den vackra bilden af Ollila Ero, hennes närmaste granne och barndomslekkamrat, tagit en plats, som ej kunde fyllas af någon annans. Hon visste ej hvarföre eller när den ljusa gossens bild der inträngt, som nu med sina himmelsblåa ögon så trofast följde henne både vakande och i drömmen. Ehuru ingen sagt det, visste hon dock, att Ero äfven tänkte jemt på henne, men också att de aldrig kunde få gifta sig med hvarandra, emedan Ero ej var sin fars äldste son, och således ej egde något hopp att få hemmanet efter honom.

Annu kunde ej heller taga hemmåg i huset, emedan blott den äldsta systern hade denna rättighet.

Detta allt kände med smärta också den redlige ynglingen, som ej derföre ville yppa för skön Annu sin tysta sorg och ömma låga. Men äfven landsbygdens enfald anar och gissar sig snart till en sådan hemlighet, då den är sann och trogen. Det unga, menlösa hjertat klappar ännu vid nordpolens eviga ismassa lika varmt, och kanske mera troget här, under vadmalskolten, omgifvet af sina snöfält, än under guld och siden, i strålarne af söderns solglans och brännande öknar. Ty öfverallt i skapelsens vida rymder sväfvar ju det unga hjertat i sin varma känslas egen himmelssfer, der inga kalla zoner förmå afkyla lifvets vårsol, ehuru den stundom fördunklas af mörka moln.

En klar sommardag, efter måltiden, satte sig gamle Ollila (i stället för att, såsom hans arbetare, taga sig en middagslur på maten) att hvässa sin yxa emot en rund slipsten, som den yngste sonen Ero gäspande kringvefvade. Den gamle fadern hade varit första man på ängen, och redan före solens uppgång hade alla arbetarne följt honom i spåren. Den ännu växande unga gossen kände sig tung och sömnig efter det tidiga arbetet och hade gerna hvilat under middagshettan. Men då fadern och de äldre bröderna ej gjorde det, blygdes Ero att följa drängarnes exempel. Oombedd gick han i stället att vrida om slipstenen åt den gamle, som tagit sin plats i skuggan bakom förstuguqvisten, på den gröna gården.

Af sonens flit och uppmärksamhet mer än vanligt mör i munnen, tilltalade honom nu den eljest alfvarsamma gubben fryntligt och sade, under slipningen: »Vet du, Ero, att jag har talat för dig hos vår granne Puntala, så att du der kan blifva måg i huset, blott du säger några ord till flickan. Som gfannasbarn vet jag visst att ni känner hvarandra ifrån barndomen så väl, att vi gamla kommit öfverens, att det skall lysas för er så snart korna börja kalfva».

Ero rodnade starkt. Hans blåa ögon strålade af glädje i den hastiga blick som han, ifrån slipstenen, frågande, höjde till sin far, utan att ett ord kom öfver hans läppar.

Fadern fortfor: »Du vet, att Brita är en alfvarsam och arbetssam flicka och att hennes man blir kotivävy *). Dessutom har Brita med ganska

*) Hemmåg.

litet biträde skött ladugården redan i tjugu års tid. Du skall veta, det vill säga något duglig flicka det, som sköter sextie klafbundna nöt, blott med en piga till hjelp och sin fina syster, som ingenting lär — — —».

Här afbröts gubben af en för honom alldeles okänd röst, som hemsk och stammande framrosslade: »gamla Brita!» Gubben såg sig om efter den talande; men ingen annan var närvarande, än den likbleke sonen. Den eljest starke ynglingen var nu darrande som ett asplöf, och begynte att kringvefva slipstenen med en förfärlig fart.

»Sakta! saktare!» befallde den gamle: och farten var genast hejdad.

Sedan den myndiga gubben tigande, länge och noga betraktat och på nageln profvat bettet på yxan, fortsatte han tigande slipningen en qvarts timme, utan att vända ögonen ifrån sin sysselsättning. Derpå sade han helt lugn till sonen:

»Nog har jag länge märkt, att du haft godt öga till Britas syster, den vackra Annu, och fast hon ser ut som en mamsell, så gjorde jag för din skull hos fadern en förfrågan om henne. Men han svarade mig, som rätt är: Päästä pinoa aletaan *). Du tycker visst, att Brita är för gammal för dig, då hon är närmare tjugu år äldre än du. Men du borde minnas vårt gamla ordspråk, som säger: kyllä nuoren aina saapi, mutta eipä saa vanhaa **). Dessutom känner du, att gamla Puntala och jag ännu aldrig hafva ryggat vårt ord». Dermed slutades slipningen. Den raska gubben

*) »Ifrån ändan börjas vedtrafven».

**) »Det är lätt att få en ung; men svårare att få en gammal».

återvände hurtigt, i spetsen för sitt arbetsfolk, till ängen. Sist i tåget sågs Ero, blek och vacklande i sin gång, lik en dödsfånge, hvilkens dom nyss blifvit afkunnad. En grannqvinna, som mötte honom, frågade »huru länge han legat sjuk,» men fick intet svar.

Dagen derpå låg den olycklige Ero verkligt sjuk, i full feberyrsel. Mor och syskon vakade vid hans sjuksäng i fyra veckor. Men längst och trognast satt der dock den gamla Brita, som hellre skötte sin sjuka, unga och vackra fästman, än sina sextio klafbundna nöt, dem den sörjande Annu i sin tur fick vårda. Hennes enda trefnad var numera i fähuset, der hon obemärkt kunde få gråta. Hon tyckte, att fänaden hade mera medlidande med hennes sorg, än menniskorna, ty då hon klappade de förra och tänkte på sin Ero, slickade de hennes trogna hand. Men de sednare hade förbjudit den arma flickan att se, tänka eller tala om den älskade sjuke, som nu var henne mera kär, än hon någonsin anat. I sin sorg utropade hon ofta med tusende tårar: »Store Gud! hvarföre fick ej jag vara den förstfödda dottern, eller Ero sin fars äldste son?» Aldrig föll det den fromma flickan in att tänka på någon orättvisa i lagskipningen eller i gamla häfdvunna seder. Hon beklagade blott sitt olyckliga öde, och bad Gud att kunna bära det med tålamod.

Under sonens sjukdom syntes fadern ännu mera alfvarsam än vanligt, men tillika nöjd och undergifven Guds behag, antingen sjukdomen skulle slutas med lif eller död. På främmandes frågor om sonens tillstånd och hvad sjukdom han hade, svarade gubben Ollila, såsom bondfolket vanligtvis

om febersjukdomar: »att det var en 'oikia Jumalan tauti' *), hvilken endast han som sändt den kunde bota.» Derföre rådfrågades inga läkare, ej heller nyttjades något slags läkemedel.

Ungdomen och den friska naturen hos den tålige sjuke segrade slutligen, så att Ero, efter att tre månader hafva hållit sig vid sängen, sågs lik en vålnad vanka omkring i hemmets nejder. Då han tacksamt skakade sin trogna sjuksköterskas hand, tryckte han i detsamma, tigande, förlofningsringen på den af glädje rodnande Britas finger; och Ero fann i detta ögonblick för första gången sin fästmö vara snarlik hennes unga syster, hans hjertas afgud.

Höst och vinter voro passerade, och den leende vårsolen stod åter högt på himmelen, då det i byn rustades till ett stort bondbröllop, dertill äfven herrskaper både ifrån socknen och staden voro bjudna. Brudkläderskan och matlagerskan voro i full verksamhet på Puntala, der Britas och Eros bröllop nu skulle firas.

Det nya blomstrande gräset bredde sin gröna matta öfver den rensopade bröllopsgården; alla rummen voro prydda med löf och granrisbeströdda. I det största rummet, bagarstugan, var i taket anbragt en himmel af hvita lakan, utsirad med blomsterkransar, brokiga bandrosor, spegelbitar, profeterna af guldpapper och all annan grannlåt, som man kunnat hopsamla både i stad och land. Under denna himmel stodo brudpallarna, öfverklädda med en stor, gul sidenshawl med rika fransar, på en med hjerta rosor mångfärgad ylle-rya eller matta,

*) En rigtig sjukdom af Gud.

väfven af brudens egna händer. I ugnen fräste stora skinkor och stekar, hvilkas aptitliga lukt osade långt ut på gården. Nederst på trappan stodo tvenne fiolspelare, som jemnt stämde fiolerna, under det de grinade mot solen och väntade på presten. De samlade bröllopsgästerna stodo högtidsklädda i rader och grupper på den gröna gården, der främmande hundar slogos med gårdens trogna väktare. Äfven den ruggiga bandhunden, den af skällande hesa men dock fromma Musti, hade efter sju års fångenskap för i dag fått sin frihet, hvaröfver han tycktes vara så flat, att han genast med hängande svans kröp in i sin koja vid grinden, derifrån han helt tyst och med filosofiskt lugn nu tycktes begrunda sitt öde och betrakta det ovanliga af verldens gång. Frånspända hästar hördes i bakgården gnägga och stampa af otålighet, under det småbarnen tåligt väntande talade helt sakta med sina mödrar om smörgås: då ändtligen prostens ensitsiga chäs och klockarens gröna kurirkärra syntes i antågande. Nu blef det lif och rörelse öfverallt. Främst sprungo, skällande, de försonade hundarna de länge väntade till mötes. Men spelmännen sökte öfverrösta med sina fioler, i det de, oupphörligt bugande för herr pastorn, spelte Carl den Tolftes dödsmarsch, under det alla karlhufvuden blottades, bondgummorna nego djupt med korslagda händer, och barnen ställde sig liksom färdiga att läsa till bords.

Bröllopsmarskalkarne, fyra smärta bondgossar, klädda i hemmaväfd, grön, silkesrandig sjömansdrägt, skyndade att vördsnadsfullt hjelpa prosten ur chäsen. Då kom äfven värden sjelf, åtföljd af brudgummen, herr prosten till mötes. Gubben

Puntala, med sjutio vintrars snö på hjessan, syntes mera stark och liflig än hans blifvande måg, hvilken ännu ej fullkomligt hunnit repa sig efter sin långvariga sjukdom. Artigt inbjödo desse prosten att först stiga in i främmand'-stugan för att taga sig ett glas sött vin. Men prosten betackade sig för välviljan och steg genast, vänligt helsande på det församlade folket, in i det utsirade bröllopsrummet, der han straxt stod färdig med den öppnade handboken.

Då begynte spelmännen en gammal brudmarsch, och den granna bruden inleddes af sin far, brudgummen af sin.

Bruden var klädd i en svart sidenklädning, som var utsirad med galoner, sidenband och pappersblommor. Guldkedjor och vaxperlor af flera färger betäckte halsen, öronen förlängdes af briljanta hängen, håret, uppfriseradt till tupé, var pudradt och fullsatt med glitterguld och falujuveler. Högst i toppen svajade plymer och blommor af flera färger omkring en liten grön myrtenkrona och krans, gjord af vaxpapper. Armband och ringar betäckte händerna.

Så utstyrd var den glada, friska bruden, i sin blyga förvirring, nu vackrare än hennes unga syster Annu, som ibland brudtärnorna följde henne, nedslagen, gulblek och mager, lik en skugga af sig sjelf ännu för ett år tillbaka. Många öga tårades vid hennes åsyn, och alla hjertan kände medlidande för den unga flickans dolda sorg, hvilken de så väl anade, sågo eller visste af.

Då vigselakten begynte, skulle tvenne brudsvenner och tvenne brudtärnor hålla pellet, en utbredd silkesshawl, öfver brudparet. De närmaste

af slägt eller vänner valdes härtill. Annu var naturligtvis en ibland dem. Med samlad styrka höll hon ena hörnet af pellet en stund. Men snart öfvergåfvo henne de ansträngda krafterna; den arma flickan begynte darra, vacklade, och föll afdånad i armarna på sin gråtande moder, som med fleres tillhjelp bar bort det olyckliga offret för olika arfsrätt och gamla fördomar.

En ångestsvett perlade härvid på brudgummens bleka panna, men han stod dock fast som klippan på sin plats vid sitt gifna ord. Den skälfvande bruden, badande i tårar, tycktes vilja lemna allt, för att hasta till sin olyckliga syster; men en alfvarsam blick af den för pligten stränga fadern qvarhöll henne. En yngre syster höll pellet i Annus ställe, och vigseln fortsattes ordentligt.

Den vanliga striden om pellet glömdes ej vid ceremoniens slut, då de unga brudsvennerna och brudtärnorna täfla om att få det, emedan gammal sägen är att denna trofé medför segern om välde i huset för det parti, som vunnit den. Är det gossarne, så blir mannen herrskare i huset. Är det flickorna, så skall hustrun få väldet. Ofta händer, att de unga under denna strid på lek sönderrifva shawlen i bitar.

Efter ceremoniens slut ställde sig det unga paret under takhimmeln, för att emottaga lyckönskningar först af presten, sedan af slägt, vänner och alla bröllopsgästerna. Endast Annu syntes ej nu.

Derefter satte man sig till det smala middagsbordet, som var dukadt omkring hela rummet. Främst i högsätet skulle brud och brudgum taga sina platser, så nära hvarandra, att solstrålarna ej kunde tränga emellan dem. Det öfverfulla bordet

tycktes vilja svigta under tyngden af allt hvad man derpå uppradat. Här funnos pyramider af flera sorter bröd, tårtor, pannkakor, stekar, skinkor, bringor, krämer, ost och smör, öl och bränvin m. m. I stora hvita såar inbars risgrynsgröt och fet köttsoppa med stadiga klimpar uti, hvilket allt östes i fat, som ställdes på borden. Brud och brudgum borde täfla om hvilkendera först fick sin sked i grötfatet. Detta hörde också till striden om det blifvande väldet i huset. Men brudgummen satt nu helt liknöjd för allt.

Beundransvärdt var det vid dylika högtidligheter, att sällan någon sågs öfverlastad, ehuru ymnigt både öl och bränvin bjöds. Hände sådant, blef han genast utledd ur rummet.

Det värsta vid hela kalaset var alltid att få bondgummorne att taga plats vid bordet; ty ibland dem ansågos de för snåla, som godvilligt stego till bords. Derföre måste de unga marskalkarne ofta arbeta sig helt trötta, innan det lyckades dem att få in i matsalen de starka gummorna, som togo fäste vid alla dörrar, dem de skulle passera, och stredo emot med all sin styrka, så att endast starka karlkrafter förmådde föra dem till middagsbordet. Ehuru allt detta skedde under skratt och lek, var striden på ömse sidor tapper. Sedan sutto de mest belefvade af dem långt ifrån bordet, och sökte dölja att de åto något. Men deras af den feta skinkan glänsande ansigten gåfvo dock tillkänna, att de ej försmått anrättningen.

Vid början och vid slutet af måltiden sjöngs en psalm. Sist höll presten ett tal om hjelpsamhet emot nödlidande, hvarunder tvenne tallrikar passerade omkring bordet, för kyrkan och de fat-

tiga, der hvar och en efter råd och lägenhet offrade sin skärf.

Efter måltiden dracks kaffet, och derpå begynte dansen, då det alltid var en yngre prests ovilkorliga skyldighet att begynna polskan med bruden, och brudgummens skyldighet att dansa den med brudkläderskan.

Den Österbottniska allmogens polska är alfvarsam och stadig, såsom folklynnet der i allmänhet. Det dansande paret lemnar aldrig före polskans slut den lilla rymd det på golfvet intagit, ehuru trängseln ofta gör, att det får en knuff af sina grannar för hvarje gång de dansande långsamt, jemnt och högtidligt svänga omkring i sin lilla kretsgång, efter takten af en eller två fiolers sorgliga toner. De hålla då hvarandra i händerna, hvilkas olika ställning är den enda omvexlingen i dansen. Den älskas dock af landsbygdens ungdom så högt, att de på större bröllop kunna uthålla med att dansa i flera dygn.

Dansen hade fortfarit ett par timmar, då den bleka Annu vid brudens, sin älskade systers, hand inträdde. Vänligt omslutna dansade systrarna en polska tillsamman. Starkt rodnande närmade sig derefter brudgummen och upptog Annu till en ny polska. Den unga flickans bleka kind uppblossade i purpurglans, och det unga paret dansade ännu medvetslöst sedan alla de andra paren slutat. Kanske skulle de ännu länge fortfarit att dansa, om ej bruden vänskapsfullt nalkats och sagt dem: »heittäkäät nyt pois; kaikki teitä kattoo» *). Vid sin goda systers arm lemnade Annu genast rummet, och

*) Låt nu bli; alla se på er.

visade sig ej vidare under hela bröllopet, som varade i tre dygn.

Redan var skördetiden inne. Flyttfåglarna begynte sitt tåg åt söderns regioner; den iskalla nordanvinden hven öfver de kala fälten och dref hvirflande omkring de gula bladen från nakna löfträd; och hela naturen sågs hemsk och dyster vänta den långa, stränga vinterns ankomst. Endast de på gärdsgårdsstörarna skrattande skatorna tycktes fröjda sig öfver de på åkrarne spillda kornen och åt slagtmånadens snara ankomst.

Efter dagens hårda arbete samlade den gamle vördnadsvärde Puntala sitt folk till aftonbön i hvardagsstugan. Ett enda pertbloss upplyste dunkelt det stora rummet. Med rörd andakt uppläste gubben de vanliga bönerna, hvarefter han sade: »Mina vänner, låtom oss äfven bedja för en döende, vår älskade Annu, som är nöjd och redo att framträda för sin Guds ansigte! Hon har varit sina föräldrars glädje, alltid ett godt och lydigt barn. Derföre belönas hon nu så tidigt med himmelens salighet.»

Allt husfolket sammanstämde med djupt rörda hjertan i en bön för den älskade sjuka.

I en liten snygg kammare innanför stugan låg den döende, med svag andedrägt, och det glänsande ögat rigtadt genom fönstret emot himmelens blå, derifrån månens stråle spred det enda ljus i rummet, som hon begärde.

Den dolda sorgen hade så tärt hennes bröst, att en galopperande lungsot hastigt löste det unga lifvets starka band.

Annu låg så nöjd, med hufvudet på sin moders arm, och händerna hopknäppta till bön. De

bleka läpparna rördes sakta. Derefter vinkade hon sin tröstlösa syster närmare. Nu slog hon häftigt begge armarna om hennes hals och hviskade: »Älskade syster, var god emot honom!» ..... Händerna föllo sakta tillbaka. Annus kärleksfulla hjerta hade brustit. Dess tysta, trogna kärlek hade gått att belönas i en bättre verld, der inga jordiska hinder skilja likstämda själar och hjertan.

12.

Spöket på grafven.

På Puntala hade vintern förflutit långsamt, under stilla sorg och många saknadens tårar efter den saligt bortgångna. Det var nu så tomt i hemmet, der den hulda Annu alltid förut spridde trefnad och glädje både ibland djur och menniskor. Hennes sista bön på jorden tycktes hörd; ty den goda Brita var ömt sorgfällig och uppmärksam att efterkomma sin dystra mans minsta önskan, och han var god och vänlig emot henne. Sorgen efter den älskade aflidna jemnade skillnaden i deras år och ledde de godas hjertan närmare hvarandra.

Den leende vårsolens första strålar, som så hastigt här bortjaga vinterns mörker, tycktes åter vilja bortjaga dess sorger genom glada bröllopstillrustningar.

Maja, den aflidnas femtonåriga syster, sågs nu, med hela qvinnopersonalen på Puntala, glad och beställsam röra sig vid moderns sida. En förlofningsring blänkte på den välgödda och rödbrusiga flickans trubbiga och mjuka finger, medan helsa och barndomsfröjd logo på hennes trinda rosenkind och ur det klara blå ögat, hvars rena spegel endast då fördunklades af tårar, när man nämnde den saknade Annus namn.

En sjuttonårig, välkänd och förmögen bondgosse ifrån Limingo, redan husbonde öfver hemmanet, emedan han tidigt förlorat sina föräldrar

och var deras enda barn, hade genom taleman friat till den lilla trefliga Maja, och medsändt förlofningsringen, en guldked, en stor rödrosig silkesshawl och andra här vanliga fästmanspresenter.

Föräldrarnas samtycke till giftermålet begärdes och erhölls först, derefter ja-ordet af den rodnande flickan, som blott en enda gång, händelsevis, vid utgåendet från kyrkan, sett sin tillkommande man på ryggen. Men partiet ansågs så fördelaktigt, att den unga flickan med barnslig glädje emottog lyckönskningar till detsamma både af slägt och vänner.

En liten landtlig skönhet var den unga Maja, då hon i full skrud af sin gamle fader inleddes i bröllopsstugan till den unge, blyge fästmannen, som ej vågade lyfta sin blick ifrån golfvet till den granna bruden.

Halfva vigseln skulle förrättas här på Puntala, den andra hälften i brudgummens hem, der bröllopet egentligen skulle firas.

Efter den första halfva vigseln och intagen middagsmåltid satte sig brudtåget i rörelse åt sjelfva bröllopsgården. Främst for ett par lass med brudens hemgift, en spinnrock, en klädsats, sängkläder m. m. Derefter följde spelmännen, hvilka hela två mils väg med kropp och själ arbetade för att underhålla bröllopsskaran med flera slags musik. Så kom presten med lill-klockarn bakpå chäsen. Derefter åkte den granna bruden med talemannen vid sin sida, och brudgummen jemte brudkläderskan, samt slutligen närmaste slägten och hela den glada bröllopsskaran.

Den gamle fadern hade sjelf lyftat sin älskade Maja i chäsen, hvarunder ett par stora tårar föllo

nedför hans bleka kind. Den goda Majas ögon voro röda af gråt, då hon, vid afskedet ifrån det kära barndomshemmet, ur famn i famn hade skördat lyckönskningar och välsignelser, de längsta och varmaste likväl af de medföljande föräldrarna.

I det vackraste sommarväder passerade brudtåget genom grönskande löfskog, lofvande åkrar och blomstrande ängar. Redan på afstånd syntes bröllopsgården, belägen på en hög kulle, ej långt ifrån Limingo nyssbyggda sockenkyrka. Hela den gröna kullen var sirad af brokiga bröllopsgäster, hvilka sittande eller stående väntade på den sig närmande bröllopsskaran, som snart emottogs af fiolspelare på stället och af brudgummens slägt och gäster.

Så snart bruden nedstigit ifrån sitt åkdon, var hennes första besök i fähuset, emedan en gammal sed så fordrar, för boskapens trefnad under den nya värdinnans vård. Derefter skedde vigseln, och efter intagen aftonmåltid begynte dansen, deri det unga paret deltog med hela sin ålders nöje. Emot morgonen dansades kronan af bruden, som vanligt. Den aftogs, och en duk bands om brudens ögon, då alla flickor i ring dansade omkring den blinda bruden. Med kronan i handen placerade hon den på en af de dansandes hufvud, hvilken säkert derefter vore den första som efter henne skulle träda i brudstol. Oftast inträffade också detta, emedan den skalkaktiga bruden alltid skaffade sig så mycket ljus som behöfdes, för att sätta kronan på en flickas hufvud, den hon visste snart skulle hålla bröllop.

Ibland landtherrskaperna och de talrika bröllopsgästerna ifrån staden var äfven Julma, en fattig, ful och värnlös flicka, som tidigt förlorat sina

jordiska stöd och derefter genomgått många hårda pröfningar i fattigdomens skola. Af deltagande för den faderlösa hade hon likväl just derföre med godhet blifvit omfattad af de ädlaste och bästa hjertan. Nu hade Julma fått följa hit med några goda och glada ungdomsvänner.

Det var en herrlig midsommar-afton. Den glada ungdomen delade sig i små partier, för att välja nöjen efter smak. Några dansade i bröllopsstugan, der polskan gick oafbrutet. Andra vandrade ut till de leende åkerfälten, för att efter gammal sed »knyta råg». Man förser sig för sådant ändamål med ullgarn af flera färger. Sedan väljas jemnlånga ax, dem man vid roten omknyter med olika färger af det medtagna garnet, för att sålunda utforska sin egen eller en väns lycka. Ej sällan händer, att det är för föremålet för sin hemliga böjelse som den unga flickan knyter axen. Efter ett eller, om nyfikenheten ej är alltför stark, på sin höjd tre dygn, vandrar man till stället för att se hvilketdera af axen vuxit högst. Är det svartknutna längst, så har man att vänta sorg det kommande året; men skulle det gröna skjutit längst upp, så blir det bröllop. Det röda hemtar glädje, det blåa hopp, det gula korgen. Den lekande ungdomen har dock alltid roligt på sin promenad äfven af minnen, som framkallas från alla förflutna glada midsommar-aftnar.

Julma hörde ej nu till någon af dessa glada skaror. Ehuru lifligt hon ofta deltog i ungdomsnöjen, längtade hon lika ofta att i ensamheten få höja sin tanke ifrån verldens joller till de faderlösas Fader, den allgode ledaren af hennes öden,

som såg i hennes ej sällan af menniskor misskända hjerta, och alltid var dess enda förtrogne.

Den fattiga flickan hade ej fått någon annan uppfostran, än den hon, lik en blind höna som snappar upp ett korn, här och der kunnat förvärfva sig sjelf, så att hon genom ett träget arbete i ett ansvarsfullt kall kunde försörja sin mor, hvars enda stöd hon var.

Under en tid af tretiosju år fick hon också den glädjen att, såsom nitisk barnalärarinna, fägna sig åt ett oafbrutet förtroende af de hederligaste och ömmaste föräldrar.

Det vackra landskapet här, som förgylldes af midnattssolens glänsande strålar, lockade Julma ut i det fria, för att med ren, andaktsfull beundran betrakta Skaparens storhet i det minsta grand af den sköna, nyss vaknade naturens lefvande tafla, eller den klara, blå himlen. Men vemodsfull sjönk hennes blick i stoftet, då hon såg sig, nästan omedvetet, inkommen på kyrkogården, der de hädangångne med afundsvärdt lugn, fredligt förenade, knutit det eviga brödrabandet.

Anspråkslösa minnesvårdar, hvarmed saknaden utmärkt grifterna, bekransade i nattsolens dunkla glans foten af det nya templet, som vördnadsbjudande herrskade i helig stillhet öfver den gamla, invigda jorden.

Alla fåfängans eller verldens glädjeämnen försvunno här för de höga och ädlare känslor, som uppfyllde den unga flickans själ, hvilken nu med ett högtidligt alfvar hvilade vid det förgängliga på jorden. Hon läste på ett enkelt kors:

»På grafven korset ställs till slut,
Till tecken att du lidit ut.»

Och hon nästan afundades den okändas lycksaliga lott.

Hon blef i detsamma helt nära varse en litet upphöjd graf, och igenkände i den sin välgörares, prosten Rajalins och hans frus hviloställe. Här nedsönk hon, stilla bedjande, på knä, välsignande med tacksamma tårar de godas stoft, hvilka i nöd och elände så ofta räckt det arma barnet en hjelpsam hand. Uppstigen, höjde hon tröstad och hoppfull en längtande blick till återföreningens verld, hvarefter hon återvände med lättadt hjerta och lättare steg till bröllopsgården.

På vägen mötte henne de lyckliga och lefnadsglada ungdomsvännerna, hvilka gått att söka den försvunna Julma, som nu blef af alla brydd för sin långa, ensamma och hemlighetsfulla vandring.

Sällskapet satte sig vid sin återkomst genast till det upprågade frukostbordet. Men snart blefvo de afbrutna af några bönder, hvilka till allmän häpnad berättade, huru de, som tidigt varit uppe i kyrkotornet, för att klämta heligt, och sålunda tillkännagifva den kommande dagens högtid, hade sett en spöklik vålnad uppstiga ur den Rajalinska grafven och uppehålla sig derinvid visst ett par timmar. Att de sett denna syn, voro de färdige att med ed bekräfta. Gästerna betraktade den ena den andra under några ögonblick. De visste ej hvad de skulle tro om saken.

Då uppsteg från bordet den bleka, magra och hvitklädda Julma. »De tala sanning», sade hon. »Jag är spöket.»

Spridda scener från Uleåborgs brand den 23 Maj 1822.

13.

Utbrottet och Fruntimrens ifver.

Efter en, så högt i norden, denna årstid ovanligt mild och varm vårdag lågo den ljusa aftonens rosenskyar ännu qvar vid horisonten i vester, lik en leende englavakt, väntande att få bjuda den vänligt uppvaknande naturen en god morgon, då österns gyllene portar skulle öppnas, för att med sin strålglans aflösa den ljusa nattens skyddsenglar. En fridfull stillhet herrskade öfver stad och land. Vattnet låg lugnt som en spegel; men liksom slumrande i ljufva drömmar, förenade dess dunkla klarhet, genom sin förtrollande hägring, himmelens herrlighet med jordens skönhet, så att de liksom tycktes fira sin trolofning. Sjelfva forsarne tycktes brusa mildare än vanligt. Tyst och underbart talade en engel om Skaparens allmakt ur hvarje groende grässtrå och ur trädens späda knoppar, hvilkas framstickande gröna blad nästan synbart utvecklades ur sitt trånga fängsel, för att med hela naturen fröjdas öfver sin frihet och tacksamt helsa sina befriare, den så länge efterlängtade solens och vårens ankomst. Den rena nattluften var mild som en flägt af en helig ande, och verkade

en onämnbar, ljuft vemodsfull, högtidlig känsla i själens innersta.

Så låg hela naturen uti en idyllisk frid. Stadens alla invånare voro djupt insomnade efter dagens mödor. Endast den som på smärtans läger saknade ro, eller som under bön vid en döendes sida räknade slutet af jordlifvets plågotimmar, vakade ännu: då stormklockans dofva klämtning tillkännagaf en eldsvåda. Tillika syntes från Kallises backe en förfärlig eldkolonn höja sig rakt mot skyn genom svarta rökmoln, rysligt hotande, lik svärdet vid paradisets port. Häraf jagades också stadens förskräckta invånare ur sömnens ljufva paradis.

Den flammande lågan upplyste med ett rödaktigt sken halfva himlahvalfvet. Rasande med ett hiskeligt brak och smattrande strödde den omkring sig brinnande kol och gnistor. Hastigt uppstod nu en stark blåst, som delade lågorna och kastade ett eldregn öfver hela staden, hvilken snart antändes på fyra ställen. Yrvakna menniskor störtade halfklädda ur sina boningar. Alla de få brandsläckningsredskap, som här funnos, släpades dit, der elden först utbrast. Man arbetade af alla krafter för att hämma de härjande lågornas fart. Men allt förgäfves: ty äfven brandsegel och redskap uppbrunno. Elden antände de gamla träbyggnaderna lika hastigt som då den fattar i blår. Inom få ögonblick bildade korsande skyhöga eldtungor tvärsöfver gatorna en ryslig hvalfgång, der förtvifflade menniskor ropade om hjelp, och uppskrämda djur tjutande och gnällande sprungo om hvarandra, i det de sökte en tillflykt undan den hotande dödsfaran. De voro omsvepta och förvillade af en

kolsvart rök, hvilken dock stundom bortsopades af stormilarna, hvarvid ett förfärligt eldhaf upplyste fonden af den gräsligaste tafla. Då sågos unga mödrar i nästan vansinnig ångest springa ut genom stadens tullar, med det käraste de egde, sina späda, gråtande barn, dem de nödgades lemna under främmande vård, för att sjelfva åter hasta till sin brinnande boning, att der undan lågorna rädda hvad de kunde. Herrarne tillstodo efter faran, att de till det mesta hade att tacka sina fruntimmers rådighet för hvad som kommit undan elden, emedan alla karlakrafter voro fullt upptagna med arbete vid eldsläckningen och att frälsa hvad som lif och anda hade.

Några af fruntimren blefvo dock af förskräckelsen så förvirrade och tanklösa, att de sprungo undan med lapprissaker och lemnade åt lågorna dyrbara rof, dem de med full sansning kunnat rädda. Ett af de mest uppskrämda ville rusa in i ett rum, der elden redan stod i taket, för att rädda ett trådnystan. En annan sprang in i ett brinnande hus för att rädda en framlagd silfversked. Hon återkom dock lyckligt, men blott med en — träsked, den hon med lifsfara uppsökt. En gammal klädning räddades i stället för ett dyrbart sidenplagg. I brunnar kastades, för att räddas, specerier, kaffe, sockertoppar m. m. Kristaller och porslinsserviser, geléer och puddingar i form slungades ifrån öfvervåningar ned på stengatan. En fru sträfvade emot, då hon bortfördes ur ett brinnande hus, emedan hon der ville knäfallande läsa »Fader vår» sju gånger, för att dermed släcka elden i taket.

Så dåraktigt allt detta låter, måste man blott föreställa sig sjelf vara omgifven af en härjande

eld ifrån fyra sidor, och sedan fråga huru många i denna fasansfulla belägenhet skulle kunna bibehålla sin fulla sansning. Dessa fruntimmer voro eljest alltid förnuftiga, och mängden äfven i denna nöd klok och beslutsamt arbetande. Med en styrka, den de aldrig trott sig ega, buro de saker, hvilka de i lugn sinnesförfattning ej förmådde röra från stället. Allt, hvad som kunde räddas undan den påträngande elden, fördes och bars ned till sjöstränderna eller utom staden.

För att hindra eldens framfart åt Kajana tull, der ett långt plank skiljde gårdarna, befallde en af stadens fruar en gapande bonde, som stod derinvid, betänksam, med yxa på axeln, »att genast hugga ned planket». Men han sade sig »ej våga det, emedan han ej visste hvem det tillhörde.» Hastigt ryckte då den rådiga frun yxan ifrån honom och nedhögg sjelf det eldledande planket.

14.

Fadren och Barnet.

I Juurus-oja eller den lilla bäcken som genomlöper staden hade man sökt att rädda åtskillig lösegendom, såsom möbler, husgeråd, kläder m. m. Äfven menniskor och djur, jagade af lågorna, sökte här en tillflykt. Men snart möttes elden ifrån begge sidor om bäcken och slogo sina flammor öfver de olyckliga varelsernas hufvuden. Här kröpo desse nu och vältrade sig i gyttjan på bottnen af bäcken, som genom den förfärliga hettan förtorkades. De hitbergade sakerna blefvo till slut förbrända.

Ibland de olyckliga, hvilka här kämpade för lifvet, var en arbetskarl, som hette Ikonen. Efter att hafva varit med vid eldsläckningen, ville han undanberga sitt lilla bohag. Men han blef hitjagad och instängd af de förföljande lågorna, tillika med sin lilla dotter, hans enda barn, som troget i sin hand skyddade en främmande kyckling, hvilken i nöden hyllat sig till den lilla flickan och sökte, ängsligt pipande, gömma sig hos henne, liksom under den skyddande modersvingen. Så länge en droppe vatten fanns i bäcken, fuktade fadern dermed endast barnets hufvud, ehuru hans eget hår sveddes af lågorna och han af hettan för alltid miste sin syn. Den lilla flickan blef sålunda räddad och kom oskadd ur faran; men hennes skyddslings ögon blefvo illa brända.

En tid härefter frågade någon barnet, »huru det var med hennes fars ögon.»

Suckande svarade den lilla: »Pappa ser ännu allsintet, fast jag smörjer hans ögon alla dagar med droppar, som doktorn gifvit mig. Kanske blir pappa blind för alltid.» Tårar svällde härvid i det sorgsna barnets öga, som dock hastigt klarnade, då hon, öfvergående till sprittande glädje, utropade: »Men min lilla kyckling har redan fått sin syn igen af samma droppar; ty jag har alltid smort hennes ögon också, då jag smort min pappas ögon.»

15.

Den sjuka.

Pastorskan B.... låg redan sanslös på sin sotsäng. På knä härinvid bad dottern för den döende ännu då elden sprakande fattade uti en af takstolarna.

Ett fruntimmer störtade in i rummet. »Skall den sjuka ej räddas!?» ropade hon till den lugna vårdarinnan.

»Huru skulle detta ske?» svarade den af nattvak bleka hamnen. »Ensam förmår jag ej annat än bedja och dö med mamma.»

Räddarinnan försvann. På gatan mötte hon en karl, som med häst i galopp och tom kärra återvände för att berga några saker. Han hejdade den ystra hästen, då fruntimret ropade och bad honom med tårfulla ögon »att först här rädda en menniska.» Han vägrade, emedan han var befalld att skynda sig. Då tog fruntimret hästen vid tyglarna, ledde in den på gården, i det hon skrämde karlen med ansvar för ett menniskolif: och den döende blef räddad, ehuru blott för få dagar. Hennes sörjande dotter öfverlefde ej länge sin mor.

16.

De tre öfveråriga.

En gammal bryggare Mellin, hans fru och deras trogna tjenarinna voro alla tre redan öfver 80 år. Endast larmet derute väckte det vördnadsvärda tretalet, då elden redan var i huset. De gamla sökte först af alla krafter blott att komma undan elden. Halfklädda och skälfvande af köld stodo de åldrige utanför sitt brinnande hus, under hvars låga tak de i så långa tider lefvat lugna och nöjda. De voro hvita i hufvudet, som tre dufvor, och med kal och obetäckt hjessa. Stormen slet och rasade i de glesa silfverhåren, och lågorna upplyste tidens karta i de gamles bleka ansigten, der jordisk smärta och himmelsk tröst så sannt tecknades, då det skumma ögat glänste bedjande mot höjden, och de darrande händerna voro upplyftade och hopknäppta till bön. Häraf styrkta, begynte de af årens börda redan till jorden böjda gamla att, under några få minuter, släpa ut på gatan (der allt sedan uppbrann) så tunga bördor, som de med sina svaga krafter förmådde. Redan hade de upphört härmed, eftersom huset stod i ljus låga, då den gamla tjenarinnan helt oförmodadt ropade: »Min kista!» Hon kunde ej hindras ifrån att ännu en gång återvända in i det brinnande huset, för att rädda sin enda skatt, den med henne jemnåriga, kära, tomma kistan, som hon i förskräckelsen glömt, emedan hon ej förrän nu hunnit tänka på

sig sjelf. Första tanken hade hon, som vanligt, egnat åt sitt goda, älskade herrskap och deras bästa.

Genast följde den gamla värdinnan sin trogna, envisa Greta, för att hjelpa henne bära kistan; och gubben skyndade straxt efter dem. Men knappt voro de alla tre komna in i huset, förrän taket, med ett rysligt brak, instörtade, och de tre gamla blefvo under detsamma lågornas rof. Just i detta ögonblick hördes ett genomträngande jemmerskri ifrån gatan utanföre. De gamlas redan längesedan från hemmet skiljda barn hade slitit sig ifrån sin omgifning, för att genom eld och rök hasta till sina ålderstigna föräldrars räddning. De kommo dock för sent. I samma stund de anlände, sågo de huru föräldrarne störtade in i huset och huru taket nedföll öfver dem.

Sjelfva de rasande lågorna tycktes hafva respekterat de vördnadsvärde gamles lik, så att de voro igenkänneliga, då man efter flera dygn fick dem uppgräfda undan askan i de rökande ruinerna af deras hus.

En son till de gamle, sjelf familjefar, blef vid anblicken af sina föräldrars brända lik vansinnig.

Det åldriga parets hela lefnad hade liknat Philemons och Baucis. Ehuru de i döden ej som dessa förvandlades i grönskande träd, var deras lycka i olyckan, att de fingo dö på en gång.

17.

Den käraste Skatten.

En dotter till en fattig arbetskarls enka hade varit sin mors enda hjelp och stöd. Hon satt bedjande vid den nyss aflidnas sida, och väntade med stilla tålamod att något tecken till lif hos den bortgångna ännu måtte synas. Bullret derute rörde ej den sörjande, förrän elden flammade mot fönstret. Då först tänkte hon på bergning, och räddade det käraste hon egde, sin mors lik, det hon på sin rygg bar undan lågorna.

18.

Timboms död.

Borgmästar Timbom låg illa sjuk. Utan sömn hörde han stormklockans första klang och räknade med sitt vanliga lugn de hemska slagen. Borgmästaren bodde ej långt ifrån färgaren Papés gård, der elden först utbrast. Hans fru låg i närmaste rummet, i djup sömn, men väcktes af larmtrumman.

»Timbom!» sade hon; »hör du trumman?»

»Ja», blef svaret.

»Hör du också att det klämtar?»

»Ja, gulle'», svarade den sjuke matt.

»Jag tror att elden är lös», sade frun.

»Ja, så tror jag med», svarade borgmästaren.

»Ser du, att det lyser som om elden vore i vårt tak?» fortfor frun.

»Ja, jag ser det», pustade den sjuke.

»Vet du hvart pigorna tagit vägen?»

»Nej», blef det matta svaret.

»Månne jag skulle stiga upp och kläda på mig?»

»Gör det, gulle' mitt.»

»Men huru skall jag få fast klädningen, när pigorna sprungit bort, kanske för att se på elden?»

»Kom hit, gulle', så skall jag hjelpa dig dermed», sade den sjuke, då dörren i detsamma hastigt öppnades och flere af Timboms vänner inkommo med en bår, för att frälsa den sjuke från den så nära hotande faran. Man begärde nycklar

af frun, för att berga något guld och silfver eller annat hvad de hade dyrbarast, ty elden var redan i gården.

»Jo visst. Allt annat», svarade borgmästarinnan förtretad. »Tro intet, att jag ger fram några nycklar eller låter några saker föras ut härifrån, innan de ordentligt blifvit uppskrifna.»

»Här är ingen tid att förlora», blef svaret, och man bergade hvad man kunde i hast.

»Ta' inte Timbom!» ropade den mera förtörnade, än förskräckta borgmästarinnan, då hon såg sin man bortbäras af herrarne. »Ni får inte ta' Timbom utan mej, och utan strumpor.»

I detsamma omsveptes fru borgmästarinnan i sin röda shawl och en kappa, af så starka armar, att hon ej vågade göra motstånd. »Låt mig först taga helst papiljotterna af mig!» skrek hon dock ännu då hon redan satt på gatan i en chäs, som långsamt körde efter Timboms bår åt Kajana tull. Snyftande friserade borgmästarinnan nu sina lockar, i det hon brummade öfver dem, som tagit Timbom utan strumpor och henne med papiljotter och öppen klädning. »Men Timboms hafversoppa», klagade hon, »lemnades i källarhalsen och droppflaskorna i kakelugnskrubban. Hvad skall Timbom nu få in en gång i timmen, och hvad skall doktorn säga, när han kommer?»

Så jemrande sig följde borgmästarinnan i sin mans släptåg. Hennes enda tröst under vägen var den tunga nyckelknippan som, på en silfverkrok i hjertform, troget satt vid hennes venstra sida, och utgjorde ett stillande plåster för hjertats sveda, då hon tänkte på ullstrumporna, hafversoppan och droppflaskorna, hvilka lemnats oinlästa derhemma.

Detta var nu borgmästarinnans största oro, emedan hon ej kunde tro att lågorna på alfvar kunde komma i deras hus nu mer än förut, då skorstenseld så ofta varit det nära, utan att göra minsta skada. Dessutom var vår borgmästarinna alldeles icke af fru Loths natur: hon var ej nyfiken. Och oaktadt hon hörde bullret och sprakandet bakom sig, såg hon sig ej om en enda gång.

»Fy!» sade hon till dem som förundrade sig häröfver. »Hvad kan det vara för nöje att se en eldsvåda?»

Lyckligt anlände hela processionen till landtmäterikontoret, beläget nära Kajana tull.

Öfver-ingeniören Wallenborg — en gammal vresig och ordentlig ungkarl, ovanligt förtjust i ordning och dammfria kartor, tillika en arbetsträl och fruntimmersfiende efter några misslyckade frierier i ungdomen — stod nu här på en stol, ifrigt sysselsatt med att kasta ned böcker och papper ifrån hyllor och skåp, då hans ögon föllo på en undangömd, vackert inbunden bok. Midt uti brådskan kunde gubben ej hindra sig ifrån att se på titelbladet, der han läste: »Elise, eller qvinnan i sin fullkomlighet». Boken hade här legat obemärkt, glömd och tålig i hela fyrtie års tid, sedan den kommit i hans onåd. Den hade sålunda helt oskyldigt fått plikta för alla de mindre fullkomliga damers hårda och obevekliga hjertan, för hvilka ingeniören förgäfves suckat i sina yngre år. Nu slungade gubben i vredesmod boken ut genom den öppna dörren så kraftigt, att »Elise i sin fullkomlighet» var nära att träffa, och säkert, om så skett, då krossat fru borgmästarinnans romerska näsa, hvilken först af alla i processionen inträdde. Men

den förtörnade gubben krusade ej, bad ej en gång om ursägt för sitt förhastande, utan fortfor med sitt arbete, sur och tvär, som om han varit helt solo i kontoret. Detta kunde fru borgmästarinnan i hela sin lifstid aldrig förgäta eller förlåta Wallenborg, som hon dock ej önskade något annat ondt än ett dubbelt antal af de korgar han redan bekommit.

Den sjuke borgmästaren låg här tyst och tålig några timmar. Hans fru satt surmulen bredvid, tilldess hans vänner återkommo för att flytta honom vidare undan den förföljande elden. Han fördes nu till en nära belägen bondgård, der han blef vårdad, men der han dock efter några dygn stilla afled.

Borgmästar Timbom efterlemnade åt sin alltid lika jemrande maka en betydlig förmögenhet, ehuru deras gård och all lösegendom strök med vid branden.

19.

Kyrkan brinner.

Då elden närmade sig klockstapeln, upphörde klämtningen, ty folket skyndade sig derifrån; men ett par karlar hunno ej undan, utan omkommo. Så häftigt fattade elden i tornet, att klockorna, ehuru ovidrörda af menniskokraft, af lågornas styrka sattes i rörelse, så att de ännu slogo ett par hemska slag, innan de med ett förfärligt brak nedstörtade till jorden, der de af hettan hopsmälte. Hastigt nedbrann spåntaket på kyrkan. Men trotsande eld och brand qvarstodo de tjocka gråstensmurarne oskadda, sedan det vigtigaste af kyrkans tillhörigheter genom kyrkobetjeningens drift förut blifvit räddadt. Rysligt spelade elden i det nya sköna orgelverket, då det förvandlades i aska.

Genom landshöfdingens och embetsmännens omsorg räddades största delen af stadens papper och handlingar i alla embetsverk.

20.

Gumman och Tacksägelsen.

Fem menniskor blefvo på stället lågornas rof; men flere illa brända och sårade afledo efteråt. Ibland andra saknades en qvinna, som med säkerhet troddes vara innebränd i sin lilla koja, der man sist sett henne. Efter ett par veckor gjordes tacksägelse för den försvunna. Men få dagar derefter infann sig gumman, helt förtörnad. Hon hade tagit sin tillflygt i en koja på landet. Nu begärde hon, »att tacksägelsen öfver hennes frånfälle skulle återkallas, och ett annat tillkännagifvande uppläsas för församlingen, att hon ej varit dum nog att sitta qvar i en brinnande stuga.»

21.

Hjelparinnan.

Den gemensamma olyckan och nöden, den rasande elden tycktes smälta alla hjertan. Ovänner bistodo välvilligt hvarandra, glömde ett långvarigt agg, och aldrig sågs hjertligare gifmildhet än den, hvarmed den lilla skärf delades, som man kunde bjuda sin olyckskamrat.

Under det elden första dygnet härjade, tänktes så litet på föda, att föga räddades af matförråden. Men sedan naturen tog igen sin rätt, den själens uppror ej förmådde beherrska, kändes hungerns plåga äfven af dem, för hvilka den alltid varit främmande.

En åldrig, vördnadsbjudande enkefru vandrade sorgsen omkring askan af sitt hus, för att se efter om elden skonat något. Hon hade ej räddat mer än sitt lif, och egde följaktligen ej ens en bit bröd. Då hon såg en gammal tiggerska på sin krycka närma sig, sade enkan med tårfulla ögon: »Kära gumma, nu är jag sjelf i behof af föda och har intet att gifva dig.»

»Gud vare lof,» ropade tiggerskan, »för det jag en gång kan dela något af det lilla jag eger med min gamla välgörarinna, som tröstat och hjelpt mig så mången gång. Med af ålder och glädje darrande händer bröt den fattiga gumman i tu sin enda kaka, och gaf den ena hälften deraf åt sin fordna välgörarinna med en så innerlig glädje, att

den goda, bristande i tårar, ej kunde vägra att emottaga den så hjertligt erbjudna gåfvan, för att ej störa den fattiga gifvarinnans fröjd.

»Jag tackar dig», sade enkan. »Din gåfva har ett högre värde än du sjelf kan tro»; och stora tårar föllo på den hårda brödbiten. En salig känsla genomfor de båda gamla i detta ögonblick.

»Gud välsigne frun, som ej försmår min välmening!» sade den af glädje rika tiggerskan. Då hon linkade bort på sin krycka, tillade hon: »Ei tikka kirjava ole; mutta ihmisen ikä.» *)

*) *Tikka* (en mångspräcklig fågel) är ej brokig, men väl menniskans lifstid.

22.

De Husvilla.

Sedan hela staden, med undantag af några små hus och kojor vid Limingo tull, inom ett dygn var lagd i aska, begynte först det största eländet. Förtviflade mödrar sökte sina barn; gråtande barn sina föräldrar; bedröfvade makar sin make, dem elden åtskilt. De framträngde på de heta gatstenarna, genom den qväfvande röken ifrån ruinerna af de nedbrunna husen på båda sidor om gatan.

Mängden af menniskor irrade husvilla kring stränderna och utom staden. De som egde magasiner, rior eller lador, togo sin tillflykt i dem. Familjer, hvilka ännu för få timmar sedan egde allt hvad som hör till lifvets behag och beqvämlighet, sågos nu ur dessa mörka byggnader framtitta med sina späda barn, glada att dock ega tak öfver hufvudet, det så många saknade.

Lasaretts- och fattighus-hjon, hvilka blifvit räddade undan lågorna, lågo jemrande vid landsvägarna, till dess man fick tid att skaffa herberge åt de olyckliga i närmaste bondgårdar.

En hop menniskor, mest af den arbetande klassen, hade burit tillsammans på en närgränsande åker det lilla som de egt och kunnat rädda undan elden. De lägrade sig sjelfva omkring sina små tillhörigheter. Men hastigt kastade sig elden äfven hit och antände de bergade sakerna. Menniskorna

sökte nu blott att med lifvet hinna undan, då i detsamma en förfärlig knall hördes. Jorden darrade, och närmast varande menniskor, djur, möbler, kläder, gärdesgårdar m. m. slungades upp i luften och nedföllo mer och mindre skadade, menniskorna med afbrutna armar och ben. Likväl blef ingen lefvande varelse dödad af den rysliga explosionen. Den hade uppkommit af en mängd krut, som ibland andra effekter blifvit räddadt undan elden och hitfördt.

23.

Den första hjelpen.

Köpmännens strandbodar och spanmålsmagasiner räddades med yttersta ansträngning och ett kraftigt biträde af skeppsfolk från redden. Isynnerhet utmärkte sig härvid en besättning på ett fartyg ifrån Åbo, under kapten Åbergs kommando. Sålunda räddades salt, specerier och spanmål, hvaraf man dock ej nu kunde betjena sig, emedan alla bakugnar och köksspisar voro af elden förstörda; och ehuru mången kaffepanna tröstande ångade på de glödande kolen af ett nedbrunnet hus, var den allmänna nöden derföre ej mindre. Den närmaste allmogen skyndade väl hit med matvaror. Men dessa kunde dock ej förslå långt för de 4000 menniskor, hvilka här irrade utan tak öfver huf vudet och i brist på lifvets nödvändigaste behof. Men han, som spisade fem tusen män med tre bröd, sände äfven sin hjelp till desse olycklige.

Hvad som mest saknades för den bättre klassen var skoplagg, emedan dessa snart förstördes på de brännande gatorna. Genast vid underrättelsen härom sändes af en enskild familj med första post ifrån Åbo en säck med skor samt 400 rubel, att delas emellan de först nödlidande. Obeskriflig var deras glädje och tacksamhet, isynnerhet deras, hvilka nu fingo välja sig ett par nya skor, sedan de i två veckors

tid fått vandra utan bottnar i skorna, det de aldrig varit vana vid.

Landshöfding von Born sågs genast vid eldens utbrott gifva nödiga order vid släckningen öfverallt der han, äfven med lifsfara, kunde framtränga. Men sedan alla bemödanden voro förgäfves, brandseglen och stad nedlagd i aska, inbjödo ädelmodigt landshöfdingen och hans fru herberge och uppehälle i residenset åt så många detta kunde rymma. Många familjer qvarstannade hos det gästfria herrskapet i flera veckor.

24.

Pingstdagens gudstjenst.

Den första allmänna gudstjensten efter branden skedde Pingstdagen utanför Kajana tull, under Guds fria himmel, på en sandplan emellan den ännu flammande stadens rykande ruiner och begrafningsplatsen Ståhleborg, der de hvitmenade stengrafvarna, nu omgifna med en gloria af eld och solsken, reste sig så betydelsefulla, spöklika men alfvarliga vittnen om all tings förgänglighet.

Det kringspridda folket sammankallades till gudstjensten med trumma, emedan inga klockor funnos. Församlingen var stor; dock liten i denna väldiga kyrka, af menniskohänder icke byggd, hvars hvalf var det nu leende himlahvalfvet, som tycktes liksom förlåtande öppna sin ömma fadersfamn för de kära, nyss agade barnen, hvilka här i sanden lågo bedjande om förskoning, likt goda barn som kyssa riset efter agan. Dessa halfklädda menniskor buro på sig hvad de kunnat berga, lika godt om det var karl- eller fruntimmerskläder. De strömmade hit ifrån alla kanter. Med en af rörelse darrande röst begynte klockaren psalmen № 253. Men sången blef i början afbruten af församlingens gråt och snyftningar. Snart klingade den dock klar och ren i den fria rymden.

Derefter framsteg den åldrige prosten, doktor Wigelius, för att begynna sin predikan. Hans vördnadsfulla ansigte var blekt, och de darrande läp-

parna förmådde ej framföra ett ord på en god stund. Denna vältaliga tystnad gjorde ett djupt intryck, och då den vördnadsvärde blott med tecken visade på den brinnande staden och begrafningsplatsen, förstodo honom alla förkrossade hjertan så väl. Församlingens höga gråt bevisade detta. Predikan var derefter så rörande som ämnet gaf anledning till. Aldrig har en högtidligare gudstjenst blifvit firad. Uppbygglig och oförgätlig qvarstår den alltid i deras minne, hvilka hitströmmade tröstlösa och återvände med lugn förtröstan till Guds försyn.

25.

Ytterligare hjelpsändningar.

Snar och ymnig hjelp för de af branden lidande samlades både inom och utom Finland. Kort efter det olyckan blifvit bekant, afsändes från Åbo tvenne fartyg fullastade med lifsförnödenheter, såsom mat och kläder, och dessutom ej obetydligt i penningar, allt hopsamladt genom samma familjs deltagande godhet, från hvilken också den första hjelpen kom. Äfven ifrån andra välgörande menniskovänner anlände rika gåfvor, som bortjagade nöden och aftorkade de olyckligas tårar.

De förmögnare ledo mer och voro nästan mera att beklaga vid den olyckliga branden, än arbetsfolk och obemedlade; ty desse hunno i allmänhet berga sitt lilla undan elden, och fingo hjelp och dessutom arbetsförtjenst då staden åter började resa sig ur sin aska. Ja, den arbetande klassen kom härigenom i ett större välstånd än förut.

Med stadens ungdom hade äfven en märklig förändring timat, deruti nemligen, att första året efter branden firades flera bröllop än inom tio hela år förut. Denna gåta löses blott dermed, att anspråken på öfverflöd hade brunnit med staden.

Lyckligast kände sig dock tilläfventyrs den, som i eländets kojor fick utdela den af menniskovänner sända hjelpen. Men lika så högt smärtande var det för denne, då mera hjelp ej fanns, och likväl nya behöfvande anmälde sig. Så låg en tröst-

lös moder med fem gråtande barn, bedjande om hjelp, för den fattiga allmoseutdelarinnans fötter. Den bedjande var en främling, som dagen före branden med man och barn anländt till staden, der hennes man ämnat bosätta sig såsom handtverkare. Han var ibland de första som hastade till eldsläckningen. Men han nedföll från ett tak och dog på stället. Hans enka var väl af alla olyckliga här mest att beklaga.

Välgörare, hvilka sjelfva gjort stora förluster genom branden, bistodo dock den fattiga enkan, så att hon med sina små kunde komma till sin hemort.

De många sköna drag af ädla hjertan, hvilka här förbigås, äro dock upptecknade i högre rymder.

26.

Brandens orsak.

På en liten bondgård i Muhos socken, ett par mil ifrån Uleåborg, bodde hos sin syster en medelålders, ogift qvinna, som hette Madlena. Hennes utseende var så hemskt, att små barnen skreko till af förskräckelse, då hon nalkades dem, ehuru hennes anletsdrag ingalunda voro fula. Men i hennes mörka, ihåliga blick låg en afgrundseld, som förfärade alla, ehuru man kände medlidande för hennes plågor; ty man såg att hon tärdes af ett inre qval, som ingen läkare kunnat hjelpa. Hon hade pinats häraf öfver tjugu år, då hon en dag häftigt insjuknade och kände sitt slut nalkas. I en obeskriflig ångest begärde nu den sjuka att få tala med en prest, hvilken genast tillkallades. Den döende ville utan vittnen bikta sig för honom; men systern och en annan närvarande person hörde dock denna bikt.

Den sjuka frågade presten, »om en själ, som gjort tusende menniskor olyckliga, kunde blifva salig.»

Presten häpnade, men sade, »att Guds barmhertighet var omätlig».

Nu yppade synderskan, med ett gräsligt samvetsqval, att hon ensam var orsaken till Uleåborgs brand. Tvenne försök till mordbrand hade förut misslyckats för henne, det ena anlagdt under apotekaren Skogmans trappa, det andra hos kom-

mersrådet Bergbom. Hon sade sig ej haft minsta agg till desse eller deras familjer: men den onde hade ingifvit henne den föresatsen att bränna staden, der hon utan klander tjenat i flera hus. En dag, då hon varit ute för att aflemna färggods hos färgaren Papé, hade någon af betjeningen der snäst henne. Samma afton hämnades hon dermed, att hon antände en vedtraf om 40 famnar, som stod på Papés gård, hvarefter hon åter skyndade till Muhos, der hon bodde.

Men då brottslingen såg den svarta röken och huru eldskenet flammade mot himmelen, kunde denna eld ej vara mera brännande, än de samvetsqval, hvilka nu begynte rasa i hennes bröst. På tjugu år vågade synderskan ej lyfta sin blick mot himmelen, af fruktan att ännu se den förfärliga elden, hvars flammor hade antändt den tärande glöd, som derefter alltid brann i hennes samvete, »värre än helvetets plågor», sade hon.

Qvidande och vrålande vred sig mordbrännerskan som en mask, och böjde sig på stråbädden som en sprättbåge, i det hon med raseri bet i den handen som påtändt mordbranden, så att ådror sprungo, och med gnisslande tänder söndertuggade hon den tunga, som biktat den fasliga gerningen, hvarefter hon uppgaf andan och qvarlemnade det förfärliga brottets stämpel i sina förvridna anletsdrag.

För de härvid närvarande reste sig håret af fasa, och presten, som trott sig ensam hört den hemliga bikten, skyndade tigande, blek och darrande hem, att bedja för den olyckligas själ.

27.

Den enda vagnen.

För omkring ett halft sekel tillbaka var det endast landshöfdinge-familjen i Uleåborg som åkte i vagn, till stor fröjd för alla åskådare så inom som utom hus, då den granna vagnen passerade förbi dem. Största njutningen hade dock troligen den samhällsklass, som vagnen sällan fick hinna förbi, nemligen gatpojkarne, af hvilka den alltid sågs omringad, i det de galopperade i kapp med de stolta hästarne, hvilka aldrig lemnades försprång. De fria, glada gossarne voro härvid kanske lyckligare, än de bleka, snörda damerna i vagnen, hvilka, tillika med hela ekipaget, de yra, lefnadsfriska gossarne betraktade med lika stor fröjd som den, hvarmed familjen derinne skulle åsett det vackraste skådespel.

Så tyckes måttet af glädje i denna verld oftast vara lika delad, ehuru ifrån olika synpunkter betraktad. Om man med denna vagn jemför verldens flärd och vanliga gång, och mäter den fattiges glädje med pojkarnes omkring vagnen: hvem kan då säga hvar lyckan eller glädjen är störst, i palatset eller kojan? Kanske fukta i det hela flera och bittrare tårar den gyllene bojan än tiggarstafven.

En dag hade en liten snäll flicka illa klämt ett finger emellan en dörr. Barnet sprang storskrikande: aj! aj! in till sin far, för att få fingret ombundet. Då i detsamma landshöfdingens vagn passerade förbi, glömde den lilla, vid dess anblick,

sin smärta så, att då fadern kom att linda något värkstillande om det sjuka fingret, visste hon i glädjen ej hvilketdera det var, men stack dock fram ett af sina små fingrar, medan hon helt stum af förtjusning betraktade det lysande åkdonet.

Att ett alldeles friskt finger helt oskyldigt fått smörjelse, upptäcktes först efter vagnens försvinnande genom smärtan i det sjuka fingret, hvilken ingen medicin kunde så lindra, som åsynen af den enda vagnen.

28.

Finnarne i Stockholm.

Fordom mera än nu roade man sig i Stockholm obarmhertigt åt resande Finnars språk och uttal. Hvarje annan nation kunde förlåtas en språkbrytning; men den arme Finnen ej. Ehuru litet välljudande hans språk förefaller mången, är det dock hans modersmål och honom lika kärt och heligt som någon annans. Djupt kände han sig derföre sårad, då det behandlades med ett slags förakt, ehuru detta blott skedde af oförståndet. Ty språkkunnige och vittre män hafva intygat, att det opolerade Finska språket, med sina hvassa kanter, sitt sträfva ljud, är mera sinnrikt och kraftfullt, än de modernaste, mest kultiverade, melodiösa och eftersökta. Finska språkets värde är det rena guldets, som i hälleberget legat undangömdt för den civiliserande hammarens slag och filar, och hvars hela värde endast af forskaren eller den sanna patriotens slagruta blifvit rätt kändt och funnet.

Finska språket är ej så svårt att lära, som mången tror. Bevis derpå har en ung studerande Ungrare, vid namn Reguli, afgifvit, som år 1842 reste ifrån universitetet i Pressburg till Finland, för att undersöka Finska språkets likhet med det Ungerska. Blott i grammatiken fann han någon slägtskap.

Reguli var en språkkunnig, bildad och äfven för sitt utseende älskvärd, ung man, så att han,

under sin resa genom hela Finland ända till Torneå, öfverallt var väl och gästfritt upptagen i de förnämsta sällskaper. Men han slet sig ifrån alla bjudningar, baler och ungdomsnöjen, för att uppfylla ändamålet med sin resa och på landet ibland Finnar lära sig deras språk. Inom åtta månader lyckades detta för den vettgirige främlingen så fullkomligt, att han talade och skref språket mera felfritt än mången infödd Finne.

På återresan sökte Reguli äfven i hufvudstadens mest lysande kretsar tillfälle att få tala Finska. Han var så stolt att ega detta språk, att han svarade på Finska, då någon, som han visste kände detta språk, tilltalade honom som förut på Fransyska; ty han kunde ej förstå, hvarföre man vore besvärad af att tala sitt lands tungomål, det han tyckte, att mången med litet vett, som ville heta fint bildad, syntes blygas för.

Denna falska blygsel för landets språk härrör ännu ifrån Svenskarnes fordna åtlöje, då Finland ansågs som ett godt skafferi uti ett ordnadt hushåll, och dess språk såsom hörande till köksväsendet. Dess folk aktades dock såsom ett troget, pålitligt och kraftigt biträde i krig eller nöd.

Många anledningar till munterhet gaf visserligen ofta det Finska nationallynnet, eller hos Finnar bristande kännedom af Svenska språket.

En handlande ifrån Uleåborg hade på eget fartyg nyss anländt till Stockholm, då han ingick på ett värdshus, för att intaga sin middag. Sedan den resande tagit plats vid ett väl ordnadt middagsbord, begärde han buljong.

En näpen jungfru hemtade honom deraf genast en portion.

Vår Finne, som var van vid kraftfull föda, frågade jungfrun, sedan han smakat på soppan, »hvad det var hon gifvit honom.»

Glädtigt och artigt svarade hon: »Buljong.»

»Hvad sade ni det skulle vara?» frågade vår gäst ännu en gång.

»Köttsoppa, eller buljong — klar buljong — klar buljong», skrek flickan så högt hon förmådde i örat på den tigande, förvånade och, som hon trodde, lomhörda gästen, hvilken, utan att äta något, noga betraktade innehållet på tallriken. Ännu en gång ansträngde den bekymrade flickan sina lungor: »Ser herrn ej, att det är en delikat klar buljong?»

»Så-åh», sade vår resande helt lugnt; »jag ser, jag ser, och hör, och tror, att ... att den är klar; men om detta är buljong, så har jag med mitt fartyg seglat hit till Stockholm, öfver hundrade mil, i klar buljong.» Han ämnade lemna sin plats; men hastigt framsatte den snälla jungfrun en verkligen delikat rostbiff, som lockade vår resande att stanna qvar.

I detsamma inträdde i rummet en äkta Finsk skeppare, med sin son. De hade nyss vid Blasiiholmen lemnat sin skuta fullastad, likt Noaks ark, både med folk och fä.

De raska sjömännen hade haft motvind, och i följd deraf en lång och besvärlig resa. De längtade att förfriska sig med ett godt mål.

Men hvarken fadren eller sonen kunde rätt uttrycka sin önskan på Svenska, ehuru de förstodo språket. Godmodigt logo de häråt sjelfva, utan att förtycka uppasserskans qväfda skratt, då den solbrände skepparen upprepade det enda ord han i denna sak nu kunde påminna sig: »mat, mat,

menniska!» Dock stod den muntra jungfrun härvid orörlig. Men hastigt blef hon liksom elektricerad, då vår stumma resandes begäran tolkades af hans med sedlar fullpackade plånbok, den han betydelsefullt framvisade. Genast förstod hon hela hans mening, framsatte artigt en stol till bordet, och lika beställsamt bar hon fram en tallrik hvitkål, den gubben straxt lät sig väl smaka, emedan han redan på skutan hade grundat måltiden med en sup bränvin eller par.

Sonen framträdde nu till den vackra jungfrun. Han ville tala, men honom felades ord. Sin läderhatt med vida kanter vred han i sin förvirring omkring, isynnerhet då han varseblef ett par smalbenta herrar, som äfven flinande väntade att få höra hans andragande. Men den fina jungfrun tycktes vara smickrad af denna Herkules' förvirring, som hon tillskref endast sin skönhets allmakt. Ehuru i den unga, raska sjömannens rena, friska anletsdrag målades styrka och mod under hafvets stormar, tycktes i sjelfva verket hans mod nu svigta der han stod, omgifven af spefåglar och en Stockholmsdocka, ansträngande sitt minne för att komma fram med sin bästa Svenska. Men hastigt repade han sig och sade högt:

»Jonfro, ke mik en klas vin.«

Med ett flatskratt sprang denna för att uppfylla hans begäran, då en bland de eleganta ungherrarne framsväfvade och sade härmande:

»Jonfro, ke mik ock en klas vin!» hvarpå en skrattsalfva följde af de omgifvande.

Men vår Finska sjöman stod härunder helt obekymrad, smuttande ur sitt vinglas. Sedan han tömt det i bottnen och betraktat det, vände han

sig, med en hastig blixt i ögat, till den muntra spekråkan, som ännu grinande betraktade honom. I samma ögonblick vår Finne sade till honom: »vill tu ha ett örfil», låg den fina herrn, träffad af en sådan, hastigt och oförmodadt framstupa under bordet, hvarefter sjömannen helt lugn gick att i ro, lycklig och nöjd, äta af sina möglade ärter på skutan. Ingen af de närvarande hade den artigheten att följa honom.

Hela denna tilldragelse hade fadern alldeles obekymrad åsett, under det han åt sina par portioner kål.

»Befalls det kanske en portion till?» sade den uppskrämda jungfrun, nu helt vördnadsfull.

»Ja, mat», fick hon till svar.

Hon frambar åter en tallrik af samma rätt. Skepparen åt ännu denna portion, men såg missbelåten ut och svarade häftigt, på flickans artiga fråga, om han befallde mer: »Ja, ja, mat, mat.»

Jungfrun, helt förnöjd deröfver, att hon så väl gissat till hans smak, frambar den fjerde portionen kål. Men nu förmådde vår skeppare ej längre styra sig. Rodnande af vrede skrek han: »Inte mera kalia, menniska!» och gaf ett så kraftigt slag med knuten hand under tallriken, att denna flög i taket: och den lilla förskräckta skönheten stod der, midt i förödelsen, under den nedregnade kålen och porslinsbitarna, med tårfulla ögon och öfversköljd med en soppa, som hon nu hjertligt önskade hade varit klar buljong; ty då hade hennes paryr ej fått en enda fläck.

Vår Finske skeppare ångrade genast sin häftighet, och aftorkade den skönas tårar med en

tioriksdalers-sedel. Sedan tecknade han åt fönstret, visade på en butelj, men kunde dock ej uttrycka sin önskan, hvarpå alla nu voro uppmärksamma utan åtlöje. Slutligen begärde han: »fönster-sagd», det ingen annan förstod, än den Finska köpmannen, som just var färdig att gå. Han tolkade sin landsmans önskan att få »ett glas svagdricka.» Skepparen hade sammanfogat sin begärans mening af glas i fönstren, och försvenskat det Finska ordet *sahti*, svagdricka. Så svårt hade de arma, obildade Finnarne att göra sig begripliga, äfven i vigtigare affärer; och dubbelt ledo de deraf att ofta se sig utskrattade, då de bråkade med att göra sig förstådda.

29.

Major Myrberg.

Matts August Myrberg, son till kaptenen och tullförvaltaren Anders Myrberg och hans fru Christina Sovelius, är född i Brahestad den 29 Juli 1799.

Fadern var Svensk född och flyttade under Finska kriget tillbaka till Sverige. Sin familj qvarlemnade han på sin landtegendom Knutila, belägen en half mil ifrån Uleåborg; och med fullt förtroende öfverlemnade han hela omsorgen om barnens uppfostran i sin förståndiga makas vård.

Fru Myrberg, dotter till en rik handelsman i Brahestad, förenade till denna lyckans förmån en ovanlig skönhet och rika själsgåfvor med det bästa hjerta och en stark karaktär.

Ehuru fru Myrberg mest värderade och egnade sig åt qvinnans husliga pligter och verksamhet, hade hon dock tid öfrig för sin själs bildning. Hennes håg för geografi och verldshistoria röjdes redan i de spädare åren, men ansågs så onödig, att hon blott igenom egen flit och vetgirighet, utan undervisning, studerade sig in i verldens gång, så att hon med skäl kallades »Brahestads bibliotek», emedan den tiden intet verkligt bibliotek fanns i staden. Hon var också kanske den i litteraturen mest bevandrade Finska i hela fosterlandet. Men den ömma och kloka moderns största förtjenst var dock den uppfostran, hon genom

många bekymmer lyckades att gifva sina sex barn, fem söner och en dotter. I stället för att roa dem med nyheter ifrån granngårdarne och mera sådant, berättade den bildade modern för dem verkliga och lärorika händelser ur verldshistorien, skildrade för sina söner forntida eller samtida hjeltars bragder, vishet och ädla handlingar, beskref Columbi djerfva företag, m. m. August, den tredje i ordningen af hennes söner, en liten björn till utseende, helsa och styrka, lyssnade uppmärksammast på historier om de gamle Greker och Romare, men bröderne hade velat följa med Columbus.

Frie fingo de raska gossarne roa sig med att tumla i snödrifvorna eller steka sig i en Finsk badstuga. Sålunda härdades deras helsa för hvarje klimat.

En dag, då de öfverdådige lekte omkring en qvarn i full gång, tog den åttaårige, oförskräckte August tag i en af vingarna och medföljde i höjden, men föll i backen och bröt begge armarna af sig. Aldrig hade den lilla gossen sett sin mor gråta förrän nu, och denna syn gjorde honom mest ondt, då han, tålig, utan ett klagoljud, låg i modersfamnen, under det hans armar blefvo förbundne af en klok gumma på landet. Tillfrisknade bevisade dessa med tiden nogsamt att läkarinnan varit klok.

August Myrberg genomgick trivialskolan i Uleåborg, men skickades vid fjorton års ålder till Upsala i pension hos professor Grenander.

Myrberg tog 1815 sin studentexamen, och var då en fint bildad yngling, af ett behagligt utseende. År 1818 tog han kansli-examen, äfven

med beröm. Men han hade alltid haft en brinnande håg för militärståndet, i hvilket hans far, som var af ett despotiskt lynne, förböd honom ingå. Men efter faderns död 1821 var hans beslut taget. Han genomgick med heder artilleri-examen och for derefter till Paris. År 1824 reste han till Grekland, ingick der i krigstjenst såsom frivillig soldat, och befordrades under kriget, i anseende till sin tapperhet och sina militäriska förtjenster, till kommendant på fästningen Palamedes vid Athen.

På en gång hade Myrberg ifrån soldat stigit till kapten med kompagni, emedan han under en häftig batalj tre gånger räddat lifvet på den tappre befälhafvaren, öfverste Fabvier. Denne hade under stridens hetta oförväget trängt in på fienden och var alldeles omringad af de rasande Turkarne, då Myrberg med lyftad sabel ensam instörtade i den förvånade Turkhopen, hvilken måste vika för hans blixtrande och bitande svärd. Den unge soldaten lyftade med jättekrafter sin chef på axlarna, och, fäktande mot fienden, bar han honom ur striden. Chefen utnämnde honom på stället till sin adjutant.

I slaget vid Navarino blef Myrberg svårt sårad. Under kriget gjorde han mången angenäm bekantskap med Carl Johans fordna fältkamrater.

Äfven var han i tillfälle att der tjena sitt kära, ehuru aflägsna fosterland, derigenom att han lyckades befria ett par Finska handelsfartyg ur Turkarnes händer.

Efter krigets slut kunde de befriade Grekerne ej betala sina hjeltar med annat än gods, konfiskerade från de familjer, hvilka öfvergått till Turkarne. Myrberg blef äfven erbjuden åtskilliga så

dana gods. Men hans ädla, oegennyttiga karaktär förböd honom att emottaga dem.

Myrberg skref till egaren: »Jag har kommit, i menskligheteus namn, att strida för er frihet, för er egendoms rätt, men ej för att beröfva er något deraf. Återvänden såsom trogne undersåter till ert land, för att af mig emottaga er ärfda egendom och edra lagliga tillhörigheter: och jag är nog belönad.»

De återkomnes tacksamma glädje var hans högsta belöning.

Med en liten pension, två tomma händer, ett rikt hjerta och rik på välsignelser, återkom den ädle mannen till Paris, der han i de förnämsta kretsar med aktning emottogs, och var äfven väl upptagen af Lafayette på hans egendom la Grange nära Paris.

En hemlängtan till slägt och vänner i den kalla norden gjorde, att Myrberg 1840 återvände till fäderneslandet Sverige, der han hoppades kunna blifva en mentor för sin medellösa och älskade systers förhoppningsfulla barn, hvilka genom döden förlorat en älskad och god fader. Men för att kunna bereda de kära barnens framtida väl, gick den ädle morbroden för dem åter i frivillig landsflykt, till St. Barthelemy, der han antog tjenst som chef för milicen.

Major Myrberg gjorde 1840 ett kort besök äfven i Finland, hvars jord han, efter sjutton års frånvaro, med rörelse beträdde, för att få råka sin ålderstigna moder.

Få äro de, som rätt känna och förstå allt det höga, rena och ädla i den gåtlike och på verlds-

erfarenhet så rike mannens sköna själ och goda hjerta.

I Thomas Gordons förtjenstfulla på Engelska utgifna och på flera språk öfversatta historia om Grekiska kriget nämnes, såsom den bäste och tappraste bland Philhellenerne, en Svensk, herr Myrberg, adjutant hos den tappre Franske öfversten Fabvier, under den bekanta, med så oerhörda svårigheter och ansträngningar förenade expeditionen mot Chios, som dock slutligen måste öfvergifvas och vid hvilket tillfälle största delen af det medförda kavalleriet endast genom kapten Myrbergs rådighet och mod räddades. Författarens ord äro dessa:

»Vi begagna med nöje detta tillfälle att egna Myrberg gärden af vår högaktning: han var den bäste och tappraste af Philhellenerna, till börden Svensk *), och lika utmärkt genom sin kraft, sitt utseende, sitt mod och sitt exemplariska moraliska förhållande. Han inträdde såsom gemen soldat i det reguliera kavalleriet, då det år 1825 bildades, och steg genom sin egen förtjenst till rang af stabsryttmästare, hvartill han af general Church utnämndes 1827. Han utmärkte sig i en träffning med det Turkiska kavalleriet på Euboea. Vid Khaldari fick han, genom en explosion af en bomb, ett ben krossadt. Han gjorde hela vinterfälttåget i Attika, och samm den 6 Maj, med sina vapen **), dem han ej ville lemna åt fienden, öfver till båtarna. Född af en mycket aktningsvärd familj, hade han njutit fördelarne af en ganska förträfflig uppfostran.»

*) Men född Finne. (Förf:s anm.)

**) Och Napoleons graf, gjutet af jern, i sin ficka.

Detta loford hedrar den ädle mannens både Svenska och Finska namn; men sjelf säger den tacksamme sonen, att hvarje loford endast tillkommer och bör tillskrifvas den uppfostran han fått af sin alltid ömt vördade moder.

30.

Montgomery.

Utom Myrberg har äfven en annan af Uleåborgs ynglingar gjort sig ett utmärkt namn ibland fosterlandets tappre söner. Hans uppfostran skedde i fält, omgifven af de skickligaste och modigaste krigare. Under fäderneslandets försvar, der kanonernas dunder och blixt voro hans läromästare, de eldröda kulorna hans bollspel, snödrifvorna hans bädd, isfälten hans läger, hunger och törst hans proviant, fyrtie graders köld glace till desert, urskogarna hans skyddsvakt, vilddjuren hans lifvakt, ödemarken hans promenadplats, den käcka och råa Finska soldaten hans skolkamrat, det skickliga och oförskräckta befälet hans exempel, började han sin bana.

Fadern till denne unge hjelte var major Montgomery vid Kajana bataljon, en aktad militär, hvars boställe låg i Limingo, fyra mil ifrån Uleåborg.

Alltför tidigt bortrycktes major Montgomery ifrån åtta späda barn och en ännu ung, tröstlös maka, dotter till en öfverste Löthman. Hon var uppfostrad i Stockholm. Utmärkt fint bildad och känslig, egde hon ej själsstyrka att bära sin djupa sorg efter en älskad make, och att medellös se de små ouppfostrade barnen omkring sig. Tröstlös öfverlemnade hon sig så åt sorgen, att hennes

förstånd rubbades; och de små faderlöse förlorade derigenom äfven en öm modersvård.

Tre unga söner gingo ut i Finska kriget att försvara fosterlandet. Gustaf, äfven för sitt utseende och sin martialiska figur mest bemärkt, blef också den mest berömde ibland desse. Den unge, liflige, vekhjertade gossen var redan härdad ifrån sina spädaste år och van vid försakelser och alla de bekymmer, hvilka af en medellös yngling ofta bilda en man, som utstår men ej nedslås af lifvets skiften.

Krigets störste hjeltar, »de tappraste ibland de tappre», Adlercreutz, Sandels, von Döbeln, Cronstedt, voro de mönster, de afgudar den modige ynglingen drömde om, både vaken och sofvande, under det de hårdaste strapatser stärkte hjeltekraften. Gustaf avancerade ifrån trumslagare till öfverste på sin ärofulla militära bana, och är för närvarande landshöfding i Umeå. Han har äfven hedrat sig på den litterära banan. Bland annat har han utgifvit en historisk beskrifning om Finska kriget 1808 och 1809. Landshöfding Montgomery älskar ännu att tala Finska språket, sitt modersmål.

31.

L. H. Keckman.

Handelsmannen i Uleåborg, sedermera kommersrådet Lars Henrik Keckman var prestson. Genom sitt giftermål med handelsmannen Zacharias Franzéns enka kom han till en för den tiden betydlig förmögenhet; och som styffar och förmyndare för sex minderåriga barn förvaltade han äfven deras arf tillika med husets vidsträckta handelsaffärer med klokhet och redlighet.

Keckman hade ett ljust hufvud, var som köpman ett så kalladt spekulationsgeni, dessutom driftig, hushållsaktig och ordentlig, med en fast karaktär och godt hjerta. Men några egenheter i hans lifliga lynne gjorde det stundom otrefligt för honom sjelf och för hans omgifning.

Keckman var ett perpetuum mobile genom den verksamhetsifver, som dref honom till en beständig rörlighet. En lika verksamhet fordrade han äfven af hela sitt husfolk, utan ro och rast, då han var vid det så kallade stormande nordanlynnet; men vid en lugnare sinnesförfattning var han en lika öm och god make och far, som glad, gästfri och belefvadt artig värd.

För styfbarnens uppfostran drog han lika försorg som för sina egna tre barns. Han sparade inga kostnader för deras kunskaper och bildning, hvilken snart genom deras ovanliga natursgåfvor utgjorde hans fadersstolthet och fröjd. Ibland hände

dock, då gubben var vid nordanlynnet och såg sina talangfulla döttrar någon söndagseftermiddag fördjupade i lektyr eller musik, att han som ett yrväder for genom rummet och, utan tanke eller att väga orden, brummade:

»Här sitter ni och läser om brusande häckar och susande bäckar. Ni sjunger och basunerar på cittran om cupidoner i plutoner, som lefva af daggdroppar och månsken. Tag spinnrocken och spinn, så gör ni nytta.» Derefter lemnade gubben i vredesmod dörrarna vidöppna, och skyndade att äfven i de andra rummen hålla passande föreläsningar för sitt tigande auditorium.

Sedan den brummande gubbens fromma, kära maka, hvilken förstod att lik en åskledare skingra och leda de mörka molnen ifrån sin mans panna, redan länge hvilat i grafvens lugn, och äfven styfbarnen bodde under eget tak, skiljda ifrån fadershemmet, blef det tomt och ödsligt för den mera ensamme familjfadern, hvars oroliga lynne liknade klimatets väderlek i April, hastigt omvexlande ifrån stormvindarna till stiltje, från vinterköld till sommarvärme.

Vid nordanlynnet var gubbens förnämsta lärosats den: »att fruntimrens önskningar eller vilja (om de våga visa en sådan) aldrig bör uppfyllas, ty då bär det till fanders, om man rättar sig derefter.»

Denna sats hade gubben hakat sig fast vid, då han en eftermiddag, såsom vanligt utan tillfällig anledning, predikade för sin omgifning. »Att så sker», fortsatte han, »derpå har man ju bevis alltifrån verldens skapelse. Ty hade ej Adam varit en mes, så hade han i det ljufliga paradiset låtit

sin snåla och högfärdiga gemål få smaka ris, hemtadt från kunskapens träd, i stället för äpplet; och då hade vi sluppit mycket ondt, fått spara in de penningar, hvilka nu gå till utländingen för onödig paryr och grannlåt, och vi hade fått sola oss i paradiset utan bekymmer om kläder och föda, blott roat oss med att äta fikon, russin, plommon, och ändå sluppit den förb.... tandvärken (som just nu besvärade gubben) och andra plågor. Men, Gud bevars, Adam skulle vara artig kavaljer», fortfor gubben helt förtörnad, »och sade till sin sköna, som ville äta af den förbjudna frukten — ser ni just derföre att den var förbjuden —: »Jaha, min engel, här har du äpplet.» Gubben blef vid minnet häraf så uppbragt, att han ännu häftigare fortfor:

»Så begynte fruntimrens anspråk redan der. Rågan på dumheten var den, då också Adam sjelf bet i äpplet. Men si, svälja kunde han dock ej; ty biten fastnade den syndaren men hedersmannen i halsen, då han kom till liten eftertanke. Sedan fick han nog ångra sin obetänkta artighet, då han och hans snåla Eva af engeln med svärdet kördes ur paradiset. Men jag hade gifvit honom på ryggen dermed, selkään minä olisin antanut; det hade han förtjent, sen hän olis ansaannut.» — Då gubben var ifrig, brukade han öfversätta sina ord på Finska, för att gifva dem mera eftertryck.

Efter denna storm emot det första paret följde åter stiltje och lugn i Keckmans lynne.

Med ett solklart ansigte vände han sig nu till sin egen, enda, sköna dotter, som varit åhörarinna till den hårda domen öfver paradisets invånare. Vänligt frågade han henne, »om hon ville gå på den granna balen, som i afton var tillställd.»

Rodnande och med nedslagna ögon svarade den unga skönheten, »att hon i dag ej ville det, emedan hon ej hade lust.»

Ossemellan måste vi dock bekänna, att den sköna flickan med sin ålders hela ifver och glädje längtade att få bevista den lysande balen, ett nöje som i Uleåborg den tiden var mera sällsynt än nu. För att få pappas tillåtelse härtill hade tusende planer jagat mången blund från hennes sköna ögon, och hela föregående natten hade hon arbetat, för att få sin vackra balklädning färdig. Den bekymrade visste, att hon ej skulle få den efterlängtade tillåtelsen, om hon förrådde sin innerliga önskan att få deltaga i det lofvade nöjet, som dock till det mesta var enkom för hennes skull tillställdt. Den goda flickan sörjde öfver att emot en älskad fader nödgas nyttja samma förställning som så många andra barn, hvilkas förtroende de bästa föräldrar för sin välmening förlora, då de för barnens framtida väl vilja neka dem att deltaga i de unga årens oskuldsfulla nöjen.

»Så-åh?» sade fadern, åter med hetta. »Kan man se — du vill inte! — du har inte lust att dansa! — Men jag skall bevisa, att min vilja är din. Om du har lust eller ej, så går mamsell nu genast och gör sig balfärdig. Klockan sju kommer jag att hemta dig till balen, och dermed punkt.» Och förtretad lemnade gubben hastigt rummet.

Med af oro och glädje klappande hjerta skyndade den unga flickan att uppfylla och lyda den despotiska befallningen.

Bländande skön var Lise Keckman, då hon vid sin ståtliga och öfver sin dotter stolte och förnöjde faders sida inträdde i den väl upplysta

danssalen. En hvit sidenklädning omslöt hennes vackra vext. Öfver klädningen sväfvade en tynick af flor i rika veck och azurfärgade skyar, hvars himmelsblåa klarhet endast fördunklades af färgen i hennes stora, sköna, mörkt beskuggade ögon, nu strålande af glädje, ej öfver de beundrare, hvilka med häpen förtjusning betraktade henne, men öfver den belåtenhet och den faderskärlek och fröjd, som hon läste i sin eljest så ofta stränga faders nu vänliga ansigte. Den unga flickans rika, mörka hår var uppfästadt med en perlbeprydd guldkam. Blott ett par lockar nedföllo på den alabasterhvita halsen. Ungdomsnöjet log på hennes korall-läppar och en skalkaktig kärleksgud från groparna i rosenkinden. Den lilla, fint böjda näsan gaf ej blott hennes sköna ansigte, men äfven hela hennes personlighet ett majestätiskt utseende och en hållning, som den goda flickan ej en gång i drömmen skulle vågat antaga. Det är naturens egen hand som sätter kronan äfven på den anspråkslösa skönhetens panna, hvad stånd hon än må tillhöra.

En ibland balens utmärktaste skönheter var fröken Angelique Ehrenstolpe, dotter till länets höfding. Likaså firade voro mamsellerna Myrberg, Liljedal och Liljeqvist.

Balen öppnades med en polonäs, efter en välljudande regimentsmusik.

Oupphörligt kringburos förfriskningar.

Supén serverades vid stora uppdukade bord, der fruntimren först togo plats, oftast dervid betjenade af sina artiga kavaljerer.

På borden prunkade inlagda frukter, dem köpmännens fartyg hemfört ifrån Alexandria, samt kanderade och glacerade konfektyrer ifrån Italien,

der mästerligt arbetade af nunnor i klostren. Ananas med sin gröna krona, vindrufvor, aprikoser och persikor voro smakfullt upplagda i höga kristallskålar och silfverkorgar, ställda i symmetrisk ordning omkring den höga, hemgjorda krokanen, hvilken i bjerta färger lyste igenom det glittrande silfvernät af socker, hvarmed den var öfverdragen.

Lifligt fortfor den muntra dansen till klockan fyra om morgonen. Men redan två timmar förut återvände gubben Keckman litet sötsur hem med sin af dans trötta dotter.

Kort härefter blef den goda och vackra Lise Keckman assessoren, numera bergsrådet, Julins lyckliga maka.

Men till ett bevis på jordlifvets korta sällhet, lades med den älskade, efter tvenne år, ungdom, skönhet och allt, allt, hvad lycka kallas på jorden, i grafven, öfver hvilken presten läste:

»Du goda tidigt målet hunnit,
Och lemnat oss åt sorgen qvar.
De tårar, på din kista runnit,
De vittna för oss hvad du var.»

Ett par och tjugu år sednare låg på sin sotsäng den förr så kraftfulle, rike och mäktige familjfadern. Nu en svag, 82-årig gråhårsman, bebodde han ett par små, hyrda rum, omgifven af främmande, goda menniskor och blott ett af sina styfbarn, kommersrådet J. Franzén, som med en verklig sons ömhet sörjde för den gamles vård, så att han deraf intet saknade, ehuru förmögenheten var nära slut, till följe af många motgångar, sedan barnens arf var redligt utbetaladt, och Uleåborgs brand förstört hans vackra hus och betydligaste egendom.

Lugn och glad låg den trötte vandringsmannen på sin bädd, ehuru lynnets egenheter följde honom till lifvets slut.

En dag då hans ungdomsvän, kapten Possén, ännu rask i sin höga ålder, kom att helsa på den sängliggande, med förfrågan, »huru det stod till», svarade denne, litet förtrytsamt: »Du ser att jag är frisk, fast jag ej som du springer omkring i staden med onödiga frågor. Jag tycker, att du, bror, som är sju år äldre än jag, kunde hellre sitta hemma i ro.»

Som en erfaren sjöman kände gubben Possén, att det nu blåste ifrån nordan, och styrde sin kosa, enligt kommando, i sakta mak hemåt.

Dagen derefter längtade den sjuke att få se sin gamle vän, som också snart opåkallad åter hamnade i hans stora länstol, den bepröfvade vänskapens lugna hamn.

Lärorikt var det att höra den mönstring, som den sjuke höll öfver sin lefnadsbana. »Jag tillstår», sade han, »att jag mången gång handlat oklokt och strängt, förledd af mitt häftiga lynne, just då jag menade allrabäst; men för den store Domaren, som ser i hjertat, bäfvar jag ej.»

Tvenne gånger hade Keckman varit riksdagsman ifrån Uleåborg. Minnen af hvad han då uträttat fröjdade honom intill dödsstunden. Likaså följde honom efter dessa värf deltagandet för allmänna ärenden, så att den döende ett par minuter före sin sista suck ännu en gång uppslog sina halfslocknade ögon och frågade, ehuru matt och något oredigt: »Har posten kommit? — Vet man hvem som fått Kimingi sacellani?»

Efter ett nekande svar på hans frågor nickade gubben vänligt, och uppgaf sin på jorden så verksamma anda.

Förut hade han, efter att hafva tagit nattvarden, med full sans och reda beskrifvit dödens annalkande, och tacksamt välsignat sin omgifnings vård samt alla dem, som ännu voro kära för det stelnande hjertat.

Den gamle dog, hedrad äfven igenom och af sina styfbarn och sin enda son (den andra hade föregått fadern), lektorn vid universitetet i Helsingfors, Carl Niklas Keckman, känd för flera förtjenstfulla arbeten på Finska språket. Han öfverlefde ej länge sin gamle fader.

32.

Fångarne lösa.

En skön sommarmorgon, under det landshöfdingen i Uleåborg var stadd på revisionsresor i sitt embetes kall, de fleste ledamöterna af stadens öfrige auktoriteter hade gjort en liten utflykt åt landsbygden, samt alla arbetare voro sysselsatte på åker, äng, skepp eller med fiske, så att hela den fredliga stadens samlade manliga styrka bestod af fångarne på slottshäktet, hade äfven desse fått en brinnande lust att i den fria naturen i dag njuta af den vackra väderleken. Redan klockan tie på förmiddagen voro de lösa i fängelset, sedan de öfvermannat och med knifvar sårat sina väktare, mördat en och instängt sin Kosack-vakt, hvars vapen de bemäktigat sig. Utom knifvar hade de låtit inpraktisera till sig äfven några filar, med hvilka de voro sysselsatte att lösa sina fjettrar.

Ehuru illa sårad, undslapp uppsyningsmannen döden derigenom, att han störtade ut genom ett fönster i andra våningen. Hans hustru följde hans föredöme: likaså barnen, utan att blifva skadade. Blott en liten flicka var så uppskrämd, att hon skiljde sig ifrån föräldrarna och gömde sig på vinden. Men hon hoppade dock lyckligt ned ifrån vindsfönstret, då den hotande faran närmade sig stället, dit det arma barnet i sin dödsfruktan tagit sin tillflykt.

Eljest bruka barnen på den orten ej vara rådlösa eller pjåkiga i faror.

Det hände en gång, att en liten söt, blott elfva år gammal flicka en månljus vinterafton sändes af sin mor för att hemta något i ett magasin inne på gården. Men då den lilla hushållerskan ernar med den stora tunga nyckeln läsa upp dörren, finner hon den vara oläst och på glänt. Helt förundrad slår hon upp dörren, och ser tätt invid densamma en karl, som fyllt en säck med bröd, det han är färdig att bortbära. Men när den lilla modiga flickan skrek: »lemna brödet! Du har stulit det», tog tjufven hastigt till fötters. Barnet fattade honom i bältet och medföljde ända ut på gatan, i det hon ropade: »Varas kiini! Varas kiini!» *) och tjufven blef hastigt fasttagen af de mötande på gatan.

En annan liten flicka om tretton år dukade en vacker sommardag middagsbordet i föräldrahuset, der en Rysk officer var inqvarterad, då dennes burleska betjent kom på sin herres vägnar att begära något, som den unga flickan ej förstod, emedan han ej kunde uttrycka sig på annat språk än Ryskan. Karlen blef så rasande öfver flickans oförmåga att begripa, att han fattade en bordsknif, hvarmed han hotande vände sig emot den unga flickan. Men hon lät ej skrämma sig. Hon tog den stora, hvassa förskärarknifven och ställde sig helt modig till försvar, då modern i detsamma inträdde och var nära att få slag af förskräckelse vid den oväntade syn henne här mötte.

Den vilde Kalmucken blef för sin djerfhet strängt straffad, sedan hans herre blifvit underrät-

*) Tag fast tjufven! Tag fast tjufven!

tad om hans förhållande. Men den straffade hämnades snart dermed, att han trampade under fötterna och tilldelade i rikligt mått dylika käppslängar, som han sjelf fått, åt sin då frånvarande herres — kapprock, den han derefter putsade och borstade så fin, att intet tecken af agan kunde märkas på det oskyldiga plagget.

En liten mamsell Tauvon, vid tolf års ålder, fick lifstidspension om ett par hundra rubel af kejsaren, för det hon, utan att kunna simma, störtat i vattnet och räddat sin lilla kusins lif.

Otaliga dylika drag af mod finner man hos små gossar, hvilket utgör deras bästa fädernearf.

Men vi vilja återvända till den hotande faran i Uleåborg, der ingen militärbevakning fanns, ej heller varit nödvändig före underrättelsen om fångarnes nu för första gången så djerfva företag. En hemmavarande embetsman lät genast tillsäga stadens trumslagare att röra larmtrumman på alla gator, för att sammankalla folket till hjelp emot fredsbrytarne. Men till råga på olyckan befanns det, att äfven trumslagaren velat njuta af det vackra vädret, så att han promenerat till närmaste krog, der han nu låg alldeles handfallen i ett behagligt bränvinsrus. På de stränga order han fick svarade han, helt säll och förnöjd, blott: »trum, trum, trum!» utan att förmå röra ett finger. Hvad var att göra? Nöden stod för tullporten. Stadens respektabla trumma måste hängas om halsen på en pojke, som nu fick vikariera. Ehuru han ej var stort större än trumman, slog han så mästerliga hvirflar, att lätta trupper af barfotade barn och mjöliga käringar straxt lemnade boll och katekes, spinnrock och baktråg, för att med gapande mun

och vidöppna öron höra på det ovanliga trumslaget och den förfärliga underrättelsen, »att fångarne på slottet voro lösa och tänkte plundra och bränna allt hvad de kunde komma åt i staden.» Åhörarnes förskräckelse härvid smittade äfven den lilla trumslagaren, så att han hastigt afklädde sig det anförtrodda embetet och med fasa sparkade den stora trumman i en rännsten, hvarefter han i spetsen för sina lätt värfda trupper sprang åt fånghuset, för att se hvad som vidare skulle tilldraga sig, och tillika visa de fruktade, att åtminstone han var oskyldig till hvad dem månde hända.

En gammal aktningsvärd officer af Finlands tappre veteraner fattade eld vid första underrättelse om faran. Hans klinga hade likväl i den långa fredens lugn så hårdt fastrostat i slidan, att han med sin af rädsla darrande frus och en stark pigas tillhjelp knappast förmådde draga det i krig blixtrande svärdet, med hvilket han nu lika modigt som fordom gick att ensam försvara sitt och sina medborgares lif och egendom och att belägra slottet, der de löse fångarne redan bemäktigat sig sina väktares både gevär och ammunition.

Den gamle krigaren lyckades genast vid sin ankomst till närheten af häktet att värfva en handfast smedslärling under sitt befäl. Medan desse begge sprungo omkring slottet för att hindra enskilda fångar att genom gluggar komma ut, skickade några af de församlade käringarne en liten flicka till staden för att på anvisadt ställe låna en bössa, hvarmed de visste att man plägade skrämma sparfvar ur en trädgård. Med ilande fart återkom snart den springande kuriren, helt andtruten efter väl uträttadt värf, med bössan. Den öfverlemnades

åt en herre, hvilken länge med förargelse betraktat huru fångarne vildt skrattande sköto ifrån de öppnade fönstren på åskådarne, hvilka dock i allmänhet höllo sig så aflägsnade, att skotten ej kunde träffa.

Hastigt emottog den uppretade mannen bössan, laddade den och sigtade på en till döden dömd Zigenare, hvilken nyss lossat sitt gevär på folket. Men skottet small ej. Den försvarande friskytten fann nu först, att bössan var alldeles utan lås.

Fångarne utbrusto i ett jublande skratt åt det misslyckade försöket. Men i detsamma anlände ett par unga bokhållare med sina för vargar laddade jagtbössor. Friskytten tog deraf genast en. Han siktade, skottet brann af, Zigenaren tumlade ned och skrattade aldrig mer.

En af fångarne hade nu fått reda på bränvinsförrådet, som fanns på slottet till husbehof. De utmärglade varelserna behöfde ej förtära mycket af den starka drycken, innan de glade och bullrande började hoppa och sjunga, medan ännu ett par af de med jern mest belastade arbetade med filarne för att befria sig ifrån sina tunga bojor. Ingen hade ännu flytt. De lösgjorda ville ej lemna någon af sina olyckskamrater i sticket, då de befriade sig sjelfva. Klockan var dock redan fyra på eftermiddagen.

Men nu syntes en atletisk gestalt, sjömannen Monius (Lisus broder), i spetsen för sju andra bredaxlade bussar, skynda åt slottet. Till desse slöt sig den gamle militären, såsom anförare, med den styrka han förut hade under sitt befäl, nemligen den raska smedslärlingen.

Häktets yttre port af trä sprängdes hastigt med yxor och störar, ehuru de rusige fångarne hade strömmat tillsammans på borggården för att försvara ingången. Här uppstod en blodig strid. Skott vexlades, och flere af de olycklige fångarne föllo döde eller sårade. Fyratioåtta man blefvo således öfvervunne och åter fängslade af de tie tappre, hvilka så modigt gått att uppoffra sig för den allmänna säkerheten.

Under ransakningen vid domstolen tillstodo de olycklige brottslingarne, att deras afsigt hade varit den att, sedan de hunnit befria sig, plundra och uppbränna staden, hvilken således denna gång genom några få medborgares hjeltemod undgick den fruktansvärda faran.

33.

Skeppsbrott vid Carlön.

Farvattnet i Bottniska viken omkring Carlön är farligt under storm och oväder. Ofta måste dock fartygen hamna här för att vänta en gynnande vind för infarten till eller utfarten ifrån Uleåborgs redd.

Vid Carlön hafva skett många olyckliga skeppsbrott. General Fröjdenfelt omkom här **1743** med ett krigsskepp, hvarpå fanns i säckar en ansenlig hop silfvermynt, dem man allt hitintills förgäfves sökt uppfiska.

Det i sednare tider för Uleåborgs stad bedröfligaste af dessa olycksfall skedde den 9 Nov. **1809**, då ett handelsfartyg här förliste, hvarvid tjugu menniskor omkommo, deribland många af stadens blomstrande ungdom.

Huru litet menniskan kan undgå sitt öde, ses af det som träffade en af de olycklige, hvilken hastade sin död till mötes.

Hoffrén, en yngling om sexton år, ende sonen, ibland sex syskon, till en förmögen handlande i Uleåborg, var uppfostrad i Stockholm, och skulle nu återvända till sin pension, sedan han, efter fem års frånvaro, nu varit hemrest för att helsa på föräldrar och systrar, hvilkas största fröjd och älskling han var.

Redan var det afgjordt, att han skulle resa landvägen till Stockholm, i anseende till den sena

årstiden, då någon af hans ungdomsvänner bad honom göra sällskap på ett segelfärdigt fartyg, med hvilket denne jemte flere andra ynglingar skulle följa såsom passagerare.

Oaktadt sin ungdomliga lust för sjöväsendet och det glada sällskapet af flera unga kamrater, fick Hoffrén dock ej sin fars tillåtelse att taga denna väg. Men då vädjade den bedröfvade, så käre, ende sonen till det svaga modershjertat. Innerligt bedjande sade han: »Antakaat mamma kulta! minun mennä merta myöten.» *) En mindre öm moder än hans skulle ej kunnat motstå en så hjertligt bedjande sons önskan, och snart utverkades äfven faderns bifall. Reseffekterna flyttades således ifrån åkdonet till det segelklara fartyget.

Smärtsamt rörande var afskedet i syskonringen, då den sköna, kära, ende sonen, utan aning att det var för sista gången i sin barndoms heliga fristad och i denna verld, gråtande låg vid de hulda föräldrarnes bröst.

Nästan medvetslös för allt annat, än det smärtsamma minnet af de sista tårarnas stund i hemmet, stod nu den äfven eljest alfvarsamma ynglingen på fartygets sida, stirrande i det brusande hafvet, mörk och sluten, medan fartyget med pilens hastighet flög för stormvinden.

Klyfvande de skummande böljornas massor, tycktes skeppet göra sin yttersta ansträngning för att undkomma från de tvenne mäktiga elementer, hvilka kämpade omkring detsamma. Men det liknade snart blott en kastboll, en stridshandske, som de väldiga kämparne, hafvets och luftens beherr-

*) »Gulle mamma! låt mig fara sjövägen.»

skare, slungade emellan sig, än skyhögt, än afgrundsdjupt, under dånet af thordönets pukor. Fåfängt refvades seglen, fåfängt sökte man rädda sig genom att kasta ankar vid Carlön. Stormens raseri dref det tungt lastade fartyget, under flera dygns ihärdig våldsamhet, oupphörligt allt närmare och närmare land. De kraftiga ankarens tänder förmådde icke hålla det, utan släpades långsamt på bottnen, tills slutligen deras tåg afsletos och fartyget vräktes på strandens bränningar. Fartyget förliste så i grund, att intet menniskolif blef räddadt.

Från vrakets spillror kastades olycksoffrens lik af vågorna till stranden, der de upptogos och begrofvos af sina närmaste.

Att de olyckligas dödsväntan varit lång, sågs af det rörande afsked unga Hoffrén tecknat till sina föräldrar, der han hvarje timme beskref den annalkande döden. Detta papper befanns inlagdt i det guldur han bar på sig.

Hela Uleåborg var sänkt i djup sorg vid den bedröfliga underrättelsen om detta skeppsbrott. Tröstlösa enkor och små faderlösa barn begreto sina jordiska stöd, föräldrar sina förhoppningsfulla barn, syskon och anförvandter kära föremål.

En af unga Hoffréns små systrar satt lugn och glad vid sin sybåge i skolan, då barnet hastigt bleknande begynte storgråta, i det hon sade: »Det blåser så fasligt, och bror är på hafvet!»

Man hade svårt att trösta den lilla dermed, att det ju redan blåst i flera dygn. Det nämnda uret gaf sedermera den upplysning, att hennes älskade bror drunknat just samma timme som barnet blef så oroligt.

34.

Snellmanska slägten, Castrén och Lönnrot.

Snellman och Castrén hafva redan i ett par århundraden varit vördade prestmän i Österbotten.

Ibland de förre hafva flere varit utmärkte ej blott för sin lärdom, men äfven som predikanter. En ibland de ypperste af dessa var professoren vid Åbo akademi, sedermera teologie doktorn och riddaren Henrik Snellman, prost i Wasa.

Äfven många med detta namn hafva utmärkt sig på tjenstemanna-banan, deribland lagmannen, riddaren och vice landshöfdingen i Nylands län Jakob Snellman, hvilken alltför tidigt af döden bortrycktes ifrån sin oegennyttiga och för fosterlandets väl verksamma embetsbana, ifrån en tröstlös familj, slägt och vänner samt mången värnlös, hvilkens råd och stöd han varit.

Flere af denna slägt hafva varit utmärkt musikaliska samt älskat poesi och skön litteratur. I alla tider hafva de gjort skäl för sitt namn, hvad kall de än innehaft.

Man berättar följande drag: En resande främling, som insomnat i sitt åkdon, hade så illa kört omkull i ett dike vid den allmänna landsvägen, att han till fots måste fortsätta vägen till närmaste boning för att få den skadade kärran lagad. Det var till sjelfva prestgården han anlände. En arbetsklädd målare stod der i gröngräset, sysselsatt med att lackera en vacker chäs.

Efter en artig helsning sade den resande, bekymrad öfver sitt åkdon: »Kan herrn säga mig huru jag skall få tala med en smed? Jag har kört min kärra i stycken.»

»Tala på, som vanligt», svarade målaren, hvilken skickligt förde sin pensel.

»Huru skall jag förstå det? Skulle ni kanske sjelf vara smed?»

»Något ditåt», svarade målaren leende.

»Det vore en god sak. Men», sade den resande, »jag måste äfven vända mig till en sadelmakare; ty seldon och allt tarfva iståndsättning.»

»Fortfar då», svarade den lakoniska målaren.

»Ja så, herrn är då sadelmakare också?»

»Något», blef svaret.

»Hvem har gjort den nätta chäsen, hvarmed herrn är sysselsatt?» frågade den beundrande resande.

»Jag», svarade målaren, utan att se upp från sitt arbete.

»Förträffligt!» utropade främlingen, helt glad. »Herrn är då vagnmakare äfven, och hjelper mig visst att utan dröjsmål få mitt åkdon i stånd, så att jag kan fortsätta min brådskande resa.»

»Jag skall göra hvad jag kan.»

»Herrn är förbålt snäll, som har så många yrken, är både målare, vagnmakare, sadelmakare, smed . . .»

»Och prest», inföll, godmodigt leende, målaren.

Helt flat och med tusende ursäkter för sitt misstag, ville den resande låta köra sitt söndriga åkdon till närmaste bondgård. Men P. C. Snellman svarade:

»Målarens ord svikes ej af presten.»

Andra dagen var åkdonet i fullt stånd; ty Snellman hade äfven under natten arbetat dermed; och sjelf följde han i chäsen den tacksamme främlingen ett stycke på vägen, »för att», såsom han sade, »se till om presten kunnat hålla hvad målaren lofvat.»

P. C. Snellman var ett snille, som tidigt återvände till sitt ursprung, lemnande jordens sorger och många af saknad blödande hjertan.

Det hände sig en annan gång, att tvenne hetlefrade resande en kall vinterdag möttes på en smal landsväg i Limingo, der tvenne åkdon hade svårt att komma förbi hvarandra, emedan vägen gick igenom vallar af högt uppkastad snö.

Med befallande röst ropade den ene af de resande otåligt till den mötande: »Kör undan!»

»Gör det genast sjelf», svarade trotsigt den andre.

»Undan! eljest kör jag rakt fram!» ropade den förre med hetta.

»Ni må se huru detta tillgår», sade den sednare, i det han svängde piskan öfver sin eldiga häst, som genom ett skutt körde ihop de resandes slädor.

Som en blixt kastade sig den förste ur sin släda, med piskan i hand och tunnor tusan på tungan, och mellan tänder skallrande af utvärtes köld och invärtes hetta röt han: »Herre, känner ni ej landets lagar?»

Med lika hetta svarade den andre: »Dem känner jag, och vet att ni skall lemna mig halfva vägen.»

»Ja, men visa ni vägen! Kör upp i drifvan!» befallde den förre.

»Ej ur fläcken, herre, förrän jag vet för hvem jag gör detta lagliga snedsteg», sade lugnare och småleende den andre.

»Nå, kan mitt namn ursäkta min hetta och skona min släda», svarade straxt den förste muntert, »så heter jag Snellman.»

»Det var eget, att vi så skulle råkas», sade, storskrattande, den andre. »Mitt namn är också Snellman.»

Derefter var landsvägen bred nog för de okända kusinerne, att komma till närmaste gästgifvaregård, för att der brygga en liten bål och dricka brorskål, hvarunder de roade sig åt den så sällsamt gjorda bekantskapens slägttycke.

I denna familj var kofferdikaptenen J. Snellman en mångkunnig man. Sällan lärer oceanen gungat sjöfarande, hvilkas älsklingsböcker varit Suetonius och andra klassiska författares skrifter på originalspråket; men denna läsning var kapten Snellmans största nöje, ännu på ålderdomen. Hans far, som varit prest och sin sons lärare, hade ingifvit denne en oförgätlig kärlek och vördnad för de gamles skrifter, språk och läror.

Kapten Snellman gifte sig med en ung, värnlös flicka, hvars skönhet och intagande, fromma väsende utgjorde hennes enda rikedom. Snellman egde en liten sjelfförvärfvad egendom, hvilken genom begge makarnes arbetsamhet och omtanke förkofrades.

Men jordens stormar nådde innan kort äfven deras lyckliga boning, den lugna och trefliga hamnen, dit den emot verldshafvets klippor och stor-

mar för de sina arbetande fadern alltid med glädje hastade, till en älskad maka och barn. Sällhetsförstörande bortryckte döden snart den hulda makan och modern ifrån flera späda barn.

»Vaan jos jollen onni yksin
Hymeileepi hyvillensä,
Kyll' ei kulje kumpaneita
Kova onni yksinänsä.»*)

säger den berömde Finske skalden Topelius. Så var det nu, då den sorgbundne enklingen genom motgångar såg sin förmögenhet så minskas, att det enda arf, han kunde gifva sina barn, var deras uppfostran.

Sonen Johan Wilhelm Snellman genomgick trivialskolan i Uleåborg, lika hedrande som derefter sin akademiska bana i Åbo och Helsingfors.

Den sedermera lagerkrönte magisterns litterära förtjenster äro för väl kända af hans skrifter, lärda arbeten och resebeskrifningar, att här erfordra ett bedömande; men hvad som allmänt erkännes i i hela Finland är, att J. W. Snellman med värma älskar sitt fosterland, egnar sitt snille, sina kunskaper att arbeta för dess väl, upplysning och språk, samt att han är en högt aktad, nitisk och utmärkt skicklig ungdomens ledare och lärare, såsom rektor i Kuopio skola.

»Ty mäktig, som en Orphisk lyra,
Är rösten af ett nit som lågar för sitt land.»

Ibland de mest högaktade Finska språkforskare och skriftställare af Österbottningar är doktor M. A. Castrén, en af den vördade prostens i Kemi och

*) Men om någon jordisk lycka
Stundom ler emot sin gunstling,
Sällan vandrar utan sällskap
Hårda ödet fram allena!

teologie doktorn Castréns fostersöner och slägtingar. Tillika med den ädle doktor Lönnrot hemtar han ifrån Lappmarkernas mörker ljus för fosterlandet öfver dess språk och fornlif, genom gamla folktraditioner, studier, forskningar och kännedom af Botten-invånarnes språk och sedvanor. De nämnda forskarne hafva ej lemnat någon möda ospard, för att som ögonvittnen, genom tusende hinder och besvärligheter, ur glömskans natt uppleta nya uppgifter och detaljer om det i alla tider så märkvärdiga Finska folkets forntid och ursprung.

Porthan och flere patriotiske tänkare, såsom de högt aktade bröderne, framlidne doktorn Z. Topelius i Ny-Carleby och professorn G. Toppelius, stadsläkare i Uleåborg, hafva utgifvit många Finska skrifter, samlat en mängd af sinnrika Finska ordspråk, underbara sånger och sagor, dem de befordrat i tryck. Desse fosterlandsvänner med flere hafva således anvisat den obanade väg, hvilken den ädle, för fäderneslandets ära allt uppoffrande doktor Lönnrot, läkare i Kajana, tillika med doktor Castrén med så mycken heder beträdt, då de hemtat materialier till Kalevala och så många andra dyrbara skrifter och upplysningar för sitt mödosamma värf.

Ehuru på skiljda vägar, dela Lönnrot och Castrén broderligt och frivilligt alla ödemarkens lifsfaror, försakelser och nöd, på sina rastlösa vandringar öfver isfjell och eviga snöfält. Men i fyrtie graders köld klappar deras nordiska hjerta varmt för det kära och fattiga fosterlandet, der kojans son med stolthet föraktar flärdens yppighet, blott han eger frid och bröd.

Lönnrot och Castrén, desse Finlands ädle söner, önske vi en lycklig fortsättning af deras förehafvande på resan, med deras bild i tanken, lik den af Rysslands störste skald beskrifna, då han skulle låta afmåla sig:

»Mig måla kringhvärfd af en vild natur,
I strängsta köld — med själ af eld,
Med luden mössa, svept i pelsar,
Och vägledd af naturen blott.
Mot vilda stormar, vågor, fjellar
Djerft tågande — till ett bevis,
Att jag är född bland nordens is.»

Finska språkets rika poesi och den sorgligt milda runo-sångens toner, heliga qvarlefvor af dess äldsta litteratur, hvilka så mödosamt uppsöktes och samlades af landets ädlaste män, väcka hos utländingen uppmärksamhet och beundran, men beklagligtvis ofta blott ett oförtjent och onaturligt förakt i deras eget land, och förnämligast i den klass, som vill heta bildad.

Men pris vare de värdige fosterlandsmän, som uppelda sina landsmäns håg för den glömda kantele och Finlands inhemska skaldekonst, hvilken ur sin gamla rot i den rika naturen snart skall åter uppblomstra, gynnad af en mild öfverhet! Wäinämöinen skall sålunda ännu stolt kunna nedblicka på kommande slägten, och alla urskogens invånare skola lyssna och sjelfva bergen genljudande darra af förtjusning vid den gamles harposlag och de glada, tacksamma lofsånger, som han egnar dem af Suomis söner, hvilka återlifvat det Finska nationallynnet.

Den 25 Februari 1845 afreste, enligt sednaste underrättelser, doktor Castrén, åtföljd af kandidaten Bergstadi, till Sibiriens vildmarker och Finska fol-

kets fränder i fjerran öster. Undersökningar om Finska folkets vagga, Finska språkets förvandtskaper och, utom dessa nationela intressen, flere för filologien och ethnologien i allmänhet högst vigtiga forskningar, skola blifva resultater af denna resa, om Försynen unnar de modige vandringsmännen kraſter, lif och helsa.

Samma dag afreste doktor Lönnrot till Kuopio. För de arbeten, han der ämnar företaga, eger han en nitisk medhjelpare i en yngre studerande, som med framgång vinnlagt sig om Finskan och till detta språk nyligen öfversatt första boken af Euclides.

Doktor Lönnrot ernar i Kuopio ordna sina samlade arbeten, innan han fortsätter sina vandringar.

Författarinnan slutar dessa "Minnen" med några ord af dem, som afsjöngos i Helsingfors vid de modige forskarnes afresa till sina bestämmelseorter:

»Vi, som i hembygds-salar trygge gästa,
Som i godt mak beqväma pligter sköta,
Vi sände ut de starkaste och bästa,
Att strid *pro aris* och *pro focis* möta.
Ej annan lön vi för de ädle fästa,
Än folkets kärlek, som ej tid skall nöta.

Gån ut med mod! Ert verk skall icke falla!
Det är ej ert — det är ett folks, som beder —
Om nånsin trofast bön kan seger kalla,
Om redligt arbete till målet leder —
Gån ut med mod — ert verk skall icke falla!
Vi skole bedja, bröder, här för eder!

Sjelf skolen j er mödas frukt ej skörda —
Ej j och ej det slägte, som nu andas —
Men en gång blifva folkets böner hörda;
Och när en morgon ny för Suomi randas,
En fjerran framtid skall ert minne vörda,
Och edra namn i sång och saga blandas.»

Tredje Delens innehåll:

1. En enlevering i Österbotten . . . . . Sid. 3.
2. En gammal flamma . . . . . » 42.
3. Julins Naturaliekabinett . . . . . » 46.
4. Julin och Trollkarlen . . . . . » 54.
5. Det uppskjutna Bröllopet . . . . . » 58.
6. Franzéns barndom . . . . . » 63.
7. Runebergs barndom . . . . . » 67.
8. G. H. Mellins föräldrar och barndom . . » 71.
9. Professor Bergbom . . . . . » 84.
10. Toppinen och Engelskan . . . . . » 88.
11. Bondbröllopet . . . . . » 92.
12. Spöket på grafven . . . . . » 105.

Spridda scener från Uleåborgs brand d. 23 Maj 1822.

13. Utbrottet och Fruntimrens ifver . . . . Sid. 111.
14. Fadren och Barnet . . . . . » 115.
15. Den sjuka . . . . . » 117.
16. De tre öfveråriga . . . . . » 118.
17. Den käraste Skatten . . . . . » 119.
18. Timboms död . . . . . » 121.
19. Kyrkan brinner . . . . . » 125.
20. Gumman och Tacksägelsen . . . . . » 126.
21. Hjelparinnan . . . . . » 127.
22. De Husvilla . . . . . » 129.
23. Den första hjelpen . . . . . » 131.
24. Pingstdagens gudstjenst . . . . . » 133.
25. Ytterligare hjelpsändningar . . . . . » 135.

---

26. Brandens orsak . . . . . » 137.
27. Den enda vagnen . . . . . » 139.
28. Finnarne i Stockholm . . . . . » 141.
29. Major Myrberg . . . . . » 147.
30. Montgomery . . . . . » 155.
31. L. H. Keckman . . . . . » 155.
32. Fångarne lösa . . . . . » 165.
33. Skeppsbrott på Carlön . . . . . » 169.
34. Snellmanska slägten, Castrén och Lönnrot » 172.

STOCKHOLM, TRYCKT HOS L. J. HJERTA, 1845.

6000070575
Göteborgs universitetsbibliotek